

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Katedra rozvojových a environmentálních studií

**Aktuální trendy a faktory přílivu přímých zahraničních
investic do Afriky**

Diplomová práce

Vypracovala: Bc. Denisa Čížková
Vedoucí práce: Ing. Mgr. Jaromír Harmáček, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Olomouci 9. 5. 2017

.....
podpis studenta

Mé poděkování patří panu Ing. Mgr. Jaromíru Harmáčkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost, trpělivost a čas věnovaný mé diplomové práci.

Univerzita Palackého v Olomouci
Faculty of Science
Akademický rok: 2014/2015

Studijní program: Geography
Forma: Full-time
Obor/komb.: Mezinárodní rozvojová studia (MRS)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
ČÍŽKOVÁ Denisa	Schweitzerova 70, Olomouc - Povel	R140155

TÉMA ČESKY:

Aktuální trendy a faktory přílivu přímých zahraničních investic do Afriky

NÁZEV ANGLICKY:

Current trends and factors of FDI inflows to Africa

VEDOUcí PRÁCE:

Ing. Mgr. Jaromír Harmáček, Ph.D. - MRS

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cílem diplomové práce je analýza aktuálních trendů a faktorů přílivu přímých zahraničních investic (FDI) do Afriky. První část bude v teoretické rovině identifikovat hlavní faktory, které ovlivňují rozhodování zahraničních investorů při realizaci přímých investic jak obecně, tak zejména v africkém kontextu. Druhá část se zaměří na analýzu aktuálních trendů přílivu přímých zahraničních investic do Afriky a třetí část bude zkoumat významnost různých faktorů pro příliv zahraničních investic do Afriky. Rozsah grafických prací: mapy, tabulky a grafy potřebné k vypracování tématu. Rozsah průvodní zprávy: 20 000-25 000 slov.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

FROOT, Kenneth. Foreign direct investment. Chicago: University of Chicago Press, c1993, ix, 297 p. ISBN 02-262-6621-4.
WEI, Yingqi a V. N. BALASUBRAMANYAM. Foreign Direct Investment: Six Country Case Studies. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2004, ix, 214 p. ISBN 1781008272.
MOOSA, Imad A. Foreign direct investment: theory, evidence, and practice. New York: Palgrave, 2002, xvi, 311 p. ISBN 03-339-4590-5.
MOOSA, Imad A. Asian foreign direct investment in Africa: towards a new era of cooperation among developing countries. New York: United Nations, 2007, xiv, 198 p. ISBN 978-921-1127-126. Dostupné z: http://unctad.org/en/Docs/iteiia20071_en.pdf
ASIEDU, Elizabeth. Foreign Direct Investment in Africa: The Role of Natural Resources, [online]. 2006 [cit. 2015-01-25]. Dostupné z: [http://jurisafrika.org/docs/ald-mcm/4-economic-coop/4\(v\)%20Elizabeth%20Asiedu.%20FDI%20in%20Africa%3B%20Role%20of%20Natural%20Resources,%20Institutions%20and%20Policy.pdf](http://jurisafrika.org/docs/ald-mcm/4-economic-coop/4(v)%20Elizabeth%20Asiedu.%20FDI%20in%20Africa%3B%20Role%20of%20Natural%20Resources,%20Institutions%20and%20Policy.pdf)

Podpis vedoucího práce: .....

Datum: .....

Podpis vedoucího pracoviště: .....

Datum: .....

Abstrakt:

Význam přímých zahraničních investic v rozvojových zemích v posledních letech výrazně roste. Země s nedostatkem soukromého kapitálu, tak získávají možnost nastartovat svůj ekonomický i sociální rozvoj. Přímé zahraniční investice jsou hned druhým největším zdrojem kapitálových toků do rozvojových zemí po oficiální rozvojové spolupráci.

Tato diplomová práce se věnuje analýze přímých zahraničních investic v Africe. Jejím cílem je poskytnout přehled aktuálních trendů přímých zahraničních investic v Africe a identifikovat hlavní determinanty přílivu FDI pomocí regresní analýzy panelových dat 54 afrických států. První kapitola se věnuje teoretickému vymezení FDI a stručně nastiňuje možné pozitivní a negativní dopady těchto investic.

Další kapitola je zaměřena na analýzu aktuálních trendů přílivu přímých zahraničních investic do Afriky. Třetí kapitola se věnuje analýze determinantů FDI v kontextu rozvojových zemí a identifikuje hlavní faktory zkoumané v poslední části této práce. Čtvrtá kapitola analyzuje faktory FDI v Africe pomocí regresní analýzy panelových dat.

Klíčová slova: Přímé zahraniční investice, Afrika, regresní analýza, panelová data, determinanty

Abstract:

The importance of foreign direct investment has been rise dramatically in recent years. The countries with lack of private capital have a opportunity to boost their economic and social development. Foreign direct investment is the second biggest source of capital inflows to development countries after official development assistance.

This thesis is focused on analyzing of foreign direct investment in Africa. The main aim is to provide an overview of current trends of foreign direct investment in Africa and identify the main determinants of FDI inflows to Africa with use of regression analysis which is based on sample of panel data from 54 African countries. The first chapter deals with basic definitions of FDI and its theoretical framework and also provides briefly positive and negative effects of this investment.

The next part analyzes the current trends of foreign direct investment inflows to Africa. The third chapter is focused on analyzing FDI determinants in context of developing countries and identify the main factors, which are researched in the last part of this thesis. The fourth chapter uses the regression analysis to investigate the factors of FDI in Africa.

Key Words: Foreign Direct Investment, Africa, regression analysis, panel data, determinan

Obsah

ÚVOD	10
1 Definice, typologie a teorie přímých zahraničních investic	13
1.1 Definice přímých zahraničních investic	13
1.2 Statistické vymezení FDI	14
1.3 Formy přímých zahraničních investic	15
1.3.1 Investice na zelené louce (<i>Greenfield Investments</i>)	16
1.3.2 Investice na hnědé louce (<i>Brownfield Investments</i>)	16
1.3.3 Akvizice, fúze a společný podnik (<i>Aquisition and Merger, Joint Venture</i>)	16
1.3.4 Dceřiné společnosti (<i>Subsidiaries</i>)	17
1.3.5 Přidružené společnosti (<i>Associate Enterprise</i>)	18
1.3.6 Pobočky (<i>Branches</i>)	18
1.3.7 Franchising	18
1.4 Nadnárodní korporace a jejich motivace	18
1.4.1 OLI – teorém (<i>Ownership-Location-Internalization Framework</i>).....	21
1.4.2 Horizontální a vertikální investice	25
1.5 Role nadnárodních korporací v rozvojových státech	27
1.5.1 Možné pozitivní dopady přímých zahraničních investic	27
1.5.2 Negativní dopady přímých zahraničních investic	31
1.6 Historický vývoj přímých zahraničních investic	34
2 Aktuální trendy FDI v Africe	40
3 Determinanty přímých zahraničních investic	54
3.1 Nerostné bohatství	55
3.2 Geografická poloha	56
3.3 Infrastruktura	56
3.4 Otevřenost ekonomiky	57
3.5 Velikost trhu	58
3.6 Ekonomická stabilita	58
3.7 Politická stabilita	59
3.8 Lidský kapitál	59
3.9 Zdraví populace	60
3.10 Institutional FDI Fitness	61
4 Regresní analýza determinantů přímých zahraničních investic	65
4.1 Použité proměnné, data a metody.....	65
4.1.1 Proměnné v analýze a data	65
4.1.2 Metoda analýzy	69
4.2 Výsledky a diskuse	70
4.3 Shrnutí hlavních výsledků regresní analýzy	74
Závěr	76
Seznam literatury	78
Přílohy	89

Seznam grafů a tabulek:

Seznam grafů:

Graf 1 – Příliv FDI, ODA a remitencí do Subsaharské Afriky mezi lety 1995–2015 (mld. USD).....	42
Graf 2 – Vývoj přílivu FDI do vybraných regionů mezi lety 1997–2015 (mld. USD) ..	44
Graf 3 – Vývoj přílivu FDI do vybraných regionů mezi lety 1997–2015 (přepočet na obyvatele, USD).....	45
Graf 4 – Příliv FDI do afrických regionů 1997–2015 (mld. USD).....	46
Graf 5 – Počet předplatitelů mobilního telefonu v letech 1997–2015 (přepočet na 100 obyvatel)	47
Graf 6 – Příliv přímých zahraničních investic v letech 1997–2015 (% HDP).....	48
Graf 7 – Vývoj cen ropy 1997–2016 (USD, barel).....	49
Graf 8 – TOP 20 příjemců FDI v Africe (2015, mld. USD).....	50
Graf 9 – TOP 20 příjemců FDI v Africe (2015, přepočet na 1 obyvatele, USD)	51
Graf 10 – TOP 10 investorských ekonomik v Africe v letech 2009 a 2014 (mld. USD).....	52

Seznam tabulek:

Tabulka 1 – Teorie přímých zahraničních investic OLI-teorém.....	23
Tabulka 2 – Příliv FDI ve vybraných letech (USD v milionech)	41
Tabulka 3 – Determinanty přímých zahraničních investic (rešerše empirických výzkumů)	63
Tabulka 4 – Použité proměnné v analýze	68
Tabulka 5 – Regresní modely a jejich výsledky	72

Seznam použitých zkratk:

AfDB	Africká rozvojová banka (<i>African Development Bank</i>)
BRICS	Hospodářské uskupení států Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jihoafrické republiky (<i>Brazil, Russia, India, China and South Africa</i>)
CPI	Index vnímání korupce (<i>Corruption Perceptions Index</i>)
FDI	Přímé zahraniční investice (<i>Foreign Direct Investment</i>)
FE	Model fixních efektů (<i>Fixed-effects Model</i>)
HDP	Hrubý domácí produkt
IMF	Mezinárodní měnový fond (<i>International Monetary Fund</i>)
JAR	Jihoafrická republika
MNC	Nadnárodní korporace (<i>Multinational Corporation</i>)
ODA	Oficiální rozvojová spolupráce (<i>Official Development Assistance</i>)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
RE	Model náhodných efektů (<i>Random-effects Model</i>)
SAP's	Programy strukturálního přizpůsobení (<i>Structural Adjustment Programmes</i>)
TNC	Transnacionální korporace (<i>Transnational Corporation</i>)
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji (<i>United Conference on Trade and Development</i>)
UNECA	Ekonomická komise pro Afriku (<i>United Nations Economic Commission for Africa</i>)
WGI	Celosvětové indikátory vládnutí (<i>Worldwide Governance Indicators</i>)

ÚVOD

V současné době se světové organizace všemožně snaží překonat stále se zvětšující propast mezi zeměmi globálního Severu a Jihu. I před jejich úsilím se nedaří rozvojovým státům dohnat úroveň těch rozvinutých, neboť jejich ekonomický růst není dostatečně velký, aby překonal velký rozdíl, který vznikl již v minulých dekádách. Ekonomický růst je považován za předpoklad jak ekonomického rozvoje, tak i toho společenského. I když se v současnosti ukazuje, že samotný ekonomický růst není dostačující, jeho efekt je nepopíratelný. Aby státy mohly ekonomicky růst, potřebují k tomu kapitál. Nedostatek vnitřního kapitálu v rozvojových zemích je zastupován oficiální rozvojovou spoluprací. Nicméně tento kapitál pokrývá pouze veřejné výdaje, což není pro udržitelný ekonomický rozvoj dostačující. Rozvojové státy tudíž potřebují soukromý kapitál. Protože tyto státy trpí nedostatkem soukromého kapitálu uvnitř svých ekonomik, musí se spoléhat na zahraniční kapitál.

Zahraníční investice se tak staly důležitým zdrojem kapitálu pro velký počet rozvojových zemí. Zahraniční kapitál umožnil některým státům tak velký ekonomický růst, že dnes patří také již mezi investory v jiných méně rozvinutých státech. Samozřejmě ne všechny zahraniční investice poskytují stabilní zdroj kapitálu. Například portfoliové investice či krátkodobé finanční toky nemají pozitivní efekt na rozvoj ekonomiky a zároveň vystavují zemi nebezpečí finančních šoků. Naopak přímé zahraniční investice jsou vítaným zdrojem kapitálu, protože jsou celkově spíše hodnoceny pozitivně. V posledních letech se tento druh zahraničních investic výrazně zvýšil. Nicméně distribuce FDI, v rámci rozvojových zemí, je velmi nerovnoměrná. Především africké státy se potýkají s překážkami, které je znevýhodňují oproti jiným rozvojovým regionům.

Africký kontinent je velmi specifický v mnoha ohledech, a i v případě přímých zahraničních investic tomu není jinak. Afrika díky své hojnosti na nerostné suroviny netrpí nedostatkem investic v těžebním průmyslu, opačně je tomu v případě zpracovatelského průmyslu a sektoru služeb. Přesto, že v posledních pár letech došlo k výraznému zlepšení v posledních dvou zmíněných sektorech, Afrika stále zaostává například za Asií či Latinskou Amerikou. Podle vzoru těchto regionů, některé africké vlády přistoupily k liberalizaci, snížily celní bariéry a vylepšily podnikatelské prostředí. Nicméně ani tyto kroky nepřilákaly větší počet investorů než v předchozích letech. Je patrné, že faktory, jež lákají zahraniční investory, se v rámci regionů liší. Právě této

problematice se věnuje tato práce, která se zaměřuje na analýzu determinantů přímých zahraničních investic v Africe. Tato práce se liší od jiných textů především svým komplexním zaměřením. Jen málo prací se věnuje Africkému kontinentu jako celku, tedy Subsaharské Africe a Severní Africe.

Tedy hlavním cílem tohoto textu je analyzovat determinanty přímých zahraničních investic v Africe, které ovlivňují rozhodování zahraničních investorů (4. kapitola). Současně se práce věnuje stručné historii FDI, teorii související s přímými zahraničními investicemi, motivy nadnárodních korporací a jejich rolí v rozvojových státech (1. kapitola). Mimo to jsou analyzovány aktuální trendy přílivu FDI do Afriky (2. kapitola) a definovány faktory, které považujeme za důležité determinanty pro příliv přímých zahraničních investic (3. kapitola). Zároveň nám tato část práce definuje proměnné, které jsou zkoumány v části zabývající se regresní analýzou FDI v Africe. Vedle hlavního cíle se v tomto textu pokusíme zodpovědět další výzkumné otázky:

1. Jaké jsou motivace investorů, které vedou k FDI v jiných zemích, a především pak v rozvojových státech?
2. Jak se v současnosti liší příliv přímých zahraničních investic v Africe a jiných rozvojových regionech?
3. Jaké faktory nejvíce ovlivňují toky FDI do rozvojových států z pohledu dosavadních výzkumů?
4. Jaké implikace vyplývají z výsledků naší analýzy pro státy afrického kontinentu?

Samotný text je rozdělen do čtyř kapitol. První kapitola se krátce věnuje historii FDI na globální úrovni a základnímu vymezení přímých zahraničních investic, a to jak z pohledu ekonomické teorie, tak i z pohledu statistiky. Dále jsou v kapitole popsány různé typy FDI a základní motivace nadnárodních korporací z pohledu nejznámější teorie tzv. eklektického paradigmatu. V závěru kapitoly jsou pak nastíněny dopady FDI na hostitelský stát. Tato část by mohla být analyzována hlouběji, jakožto i jiné části této práce, nicméně tato problematika není hlavním tématem tohoto textu a možnosti této práce jsou limitované. Bezsporně je nutné alespoň zmínit některé pozitivní a negativní dopady FDI na rozvojové státy. Druhá kapitola se soustředí na aktuální vývoj přílivu přímých zahraničních investic do Afriky a částečně se věnuje i srovnání s jinými rozvojovými regiony.

Třetí kapitola podává přehled o významných faktorech FDI a jednotlivě popisuje jejich předpokládaný efekt na výši zahraničních investic proudících do rozvojových zemí. Čtvrtá a zároveň poslední kapitola definuje hlavní determinanty FDI v Africe pomocí regresní analýzy panelových dat, diskutuje hlavní zjištěné výsledky a podává přehled o hlavních zjištěních. Závěr práce pak shrnuje výsledky a zjištění vyplývající z této práce.

Pro účely diplomové práce byla použita metoda rešerše zdrojů a jejich následná kompilace a současně byly využity metody regresní analýzy panelových dat v rámci statistického šetření v poslední kapitole. Hlavními zdroji pro tento text byly především elektronické publikace, studie publikované v odborných časopisech a tištěné knihy. Vzhledem k danému tématu, které se z velké části zabývá aktuálními trendy přímých zahraničních investic, byly využity různé zprávy publikovaných světovými organizacemi (například World Bank, OECD či AfDB). Informace byly kompilovány z více nezávislých zdrojů tak, aby byla zajištěna jejich správnost.

1 Definice, typologie a teorie přímých zahraničních investic

Úvodní kapitola se věnuje definici přímých zahraničních investic, statistickému vymezení, jejich stručné historii a aktuálním trendům s přihlédnutím k africkému specifiku. V rámci kapitoly jsou diskutovány i motivy nadnárodních korporací vedoucí ke kapitálovým investicím v zahraničí a pozitivní a negativní dopady působení nadnárodních korporací v rozvojových státech.

1.1 Definice přímých zahraničních investic

Obecně existují tři typy mezinárodních kapitálových toků: přímé zahraniční investice, portfoliové investice¹ a vládní i soukromé² úvěry. Mezinárodní úvěry patřily v minulosti k jednomu z nástrojů nadnárodních organizací, které měly pomoci rozvojovým zemím nastartovat jejich ekonomický růst. Tyto snahy se však ukázaly jako ne zcela úspěšné a některé rozvojové státy se výrazně zadlužily. Následně bylo od tohoto způsobu podpory ekonomického rozvoje ustoupeno a díky procesu globalizace se během posledních pár desetiletí dostaly do popředí portfoliové investice a FDI. S přihlédnutím k problematice rozvojových zemí jsou portfoliové investice ne zcela vhodným nástrojem ekonomického růstu. Jedná se o investice s vysokou volatilitou, a proto nepředstavují kapitál, jenž by významně přispíval k ekonomickému rozvoji (Goldstein a Razin, 2005).

Přímé zahraniční investice se v posledních třech desetiletích staly hlavním investičním nástrojem na celém světě. Stále více korporací expanduje do zahraničí, do většího počtu odvětví, do většího počtu zemí a stále více vlád se snaží otevřít těmto investicím cestu. Jedná se o fenomén, který díky globalizaci narostl do obrovských rozměrů a v posledních letech představují FDI stabilní finanční toky do mnoha rozvojových zemích, které se staly vyhledávaným cílem nadnárodních korporací v nejrůznějších odvětvích.

---

¹ Portfoliové investice představují investice v podobě nákupu majetkových a dluhových cenných papírů. Na rozdíl od přímých zahraničních investic, získává investor rozhodovací právo, ale nezasahuje do běžného řízení firmy. Jedná se tedy o vysoce neefektivní řízení firem, kdy se vlastník rozhoduje bez znalosti místního trhu. Díky tomu získávají FDI výhodu na finančních trzích (Goldstein a Razin, 2005).

² Soukromé úvěry jsou běžné i dnes, avšak úvěry jsou poskytovány na pokrytí domácích investic a věřitel má pouze právo získat zpět půjčené prostředky navýšené o smluvní úrok. Nemá však žádné oprávnění kontrolovat podnik.

V současnosti se přímými zahraničními investicemi zabývá nespočet mezinárodních organizací. V popředí stojí Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj, jež definuje FDI jako: „*Přímé přeshraniční investice, která odráží záměr rezidenta jedné ekonomiky (přímý investor) získat trvalou účast v subjektu, který je rezidentem v ekonomice jiné než ekonomika investora. Trvalá účast zajišťuje existenci dlouhodobého vztahu mezi přímým investorem a přímou investicí a má významný vliv na řízení podniku (OECD, 2008a).*

Dále je tento vztah definován podle OECD zmíněnou trvalou účastí, která je podmíněna vlastnictvím alespoň 10 % hlasovací síly v daném podniku. Nadnárodní korporace tak získávají nejen rozhodovací právo, ale také přístup na místní trh, který by jinak mohl být těžko dostupný.

Mezinárodní organizace stanovily tímto pravidlem hranici mezi přímými zahraničními investicemi a portfoliovými investicemi. Existují však i výjimky, kdy investor vlastní méně procent, než je daná hranice, a i tak má významnou kontrolu nad podnikem. Tato situace existuje i opačně, pokud investor vlastní více jak 10 %, a přesto nemá ve společnosti dostatečný vliv (Duce, 2003). Nejdůležitější charakteristikou FDI je tedy skutečnost, že existuje zájem investora získat majoritní kontrolu v určitém podniku (UNCTAD, 2016c).

1.2 Statistické vymezení FDI

Mezinárodní organizace si uvědomují důležitost přímých zahraničních investic jako významného ekonomického toku, tak i možného hybatele (zejména) ekonomického, (ale) i lidského rozvoje. Tato skutečnost klade důraz na potřebu přesných statistických údajů a jejich měření. Podle Mezinárodního měnového fondu se zachycování statistických dat liší stát od státu. Proto často dochází k nesouladu mezi přítoky a odtoky přímých mezinárodních investic v rámci jednotlivých států, přestože by jejich rozdíl měl být roven nule. Například státy jako Brazílie, Indie, Jižní Korea, Jihoafrická republika a Švýcarsko měří výši FDI na základě aktiv, tedy v podobě majetku a dále pak na základě závazků³. Naopak jiné státy při tvorbě statistik vycházejí pouze z principu směru FDI, tedy zda jde o přítoky či odtoky (OECD, 2014).

---

³ Závazky v rámci podniku patří mezi pasiva, která se v našem případě vyskytují nejčastěji v podobě krátkodobých i dlouhodobých půjček.

Podle úprav OECD a IMF z roku 2014 by státy měly upřednostňovat metodu založenou na aktivech a pasivech. Došlo tedy ke změně oproti předchozím rokům, kdy byl více prosazován přístup založený na směru toků investic, který vyjadřuje výši tuzemských investic proinvestovaných v zahraničí, a také naopak, kolik bylo investováno do tuzemské ekonomiky. Česká národní banka definuje rozdíl uvedených dvou metod takto: „*V rámci principu směru dochází k vzájemnému čistému započtení souvisejících aktiv a pasiv v rámci jedné komponenty přímé investice (základní kapitál, reinvestovaný zisk, ostatní kapitál). V rámci principu aktiv/pasiv k výše uvedenému čistému započtení nedochází a jsou tedy prezentována aktiva a pasiva na hrubé bázi.*” Pokud tedy použijeme princip směru, je statistika tvořena z pohledu investora a jeho země původu, nebo z pohledu země, do které byl kapitál investován. Kdežto metoda založená na aktivech a pasivech nesleduje směr investic, ale jen jejich celkovou hodnotu (OECD, 2014). Tyto dvě rozdílné metody měří tytéž přímé investice, avšak využívají k tomu jinou klasifikaci a konečná statistika se tedy může znatelně lišit. V současné době jsou vydávány statistiky nejčastěji na základě obou principů, protože každý z nich má své výhody i nevýhody. Princip směru je důležitý pro statistické analýzy, kdy se zkoumají determinanty přítoků FDI do daných zemí, naopak metoda založená na aktivech a pasivech umožňuje sledovat zranitelnost daných podniků vůči ekonomickým krizím.

1.3 Formy přímých zahraničních investic

Kromě samotné definice FDI je také důležitá skutečnost, že součástí přímé zahraniční investice je nejen základní kapitál⁴, ale i reinvestovaný zisk⁵ a ostatní kapitál nejčastěji v podobě úvěrů, jenž mohou být poskytovány přímým investorem či naopak přidruženým podnikem (OECD, 2008a).

Mimo to mají přímé zahraniční investice i několik forem. V posledních letech získávají formy FDI čím dál tím větší pozornost nejen ze strany akademických výzkumníků, ale například i ze strany vlád rozvojových zemí, jež chtějí přilákat přímé investice do svých států (Harzing, 2002). Výzkum různých forem FDI, a především

---

⁴ Jedná se o počáteční investici do nákupu akcií společnosti či výstavbu nového podniku nebo závodu.

⁵ Je nejméně volatilní prvek FDI, avšak jeho výše často fluktuuje a je závislá na ekonomických podmínkách (OECD, 2016c). Mateřská společnost se rozhoduje na základě zisků dceřiné společnosti, kolik bude reinvestováno a kolik si nechá vyplatit. Distribuce těchto výdělků je důležitým finančním zdrojem dceřiných společností.

procesu rozhodování společností je důležitý pro tvorbu rozvojových politik založených na přímých investicích. Naopak z pohledu samotné společnosti je na prvním místě efektivní strategie, která zajistí společnosti úspěšný vstup na zahraniční trh a posílí její konkurenceschopnost na světovém trhu (Cheng, 2006). Na základě teorie se FDI klasifikují podle strategie, s jakou vstupuje společnost na zahraniční trh, jako investice na zelené louce, investice na hnědé louce, akvizice, fúze a společné podniky.

1.3.1 Investice na zelené louce (Greenfield Investments)

Investice na zelené louce jsou takové investice, kdy se investor rozhodne vybudovat například nový závod nebo zcela novou pobočku v jiné zemi. Nová výstavba s sebou často přináší například i vznik nové infrastruktury, distribučních center i zaměstnaneckého zázemí. Tento typ investice je velmi nákladný pro společnost, avšak často přináší největší ekonomický rozvoj například v podobě nových pracovních míst a nové infrastruktury, která neslouží jen samotné firmě. Investice na zelené louce také zajišťují investorovi plnou kontrolu nad celým podnikem, zaměstnanci jsou školeni podle standardů mateřské společnosti a celý proces výroby by měl splňovat ty nevyšší požadavky na kvalitu (Investopedia, 2016). Naopak nevýhodou, na niž mnozí odborníci upozorňují, je vysoká míra rizika (Hyatt, 2015).

1.3.2 Investice na hnědé louce (Brownfield Investments)

V tomto případě směřuje investiční motiv k nákupu akcií, nebo celého podniku, který již existuje. To znamená, že dojde ke koupi již existujícího podniku zahraničním investorem za účelem rozšíření výroby. Investice na hnědé louce je alternativou investice na zelené louce, pokud investice nevyžaduje specifické požadavky a je možné například stávající budovu přizpůsobit výrobě, je tato možnost nákladově i časově efektivnější. Základním předpokladem je, že firma koupí pouze nové vybavení, pokud však bude výrobu rozšiřovat další výstavbou, pak se jedná o investici na zelené louce (Investopedia, 2016).

1.3.3 Akvizice, fúze a společný podnik (Acquisition and Merger, Joint Venture)

Investice na hnědé louce nejčastěji probíhá formou několika možností. Jednou z nich je sloučení (*acquisition*) firem, kdy investiční firma nabývá všech aktiv i pasiv

kupované společnosti a ta touto cestou zaniká. Velmi podobná je fúze (*merger*), ta však představuje splynutí dvou či více podniků do jednoho jediného. Toto splynutí je založeno na oboustranné dohodě. Původní majitel má tedy nárok ponechat si rozhodovací právo a podílet se na řídicím procesu.

Jako další formu je nutné uvést společný podnik (*Joint Venture*). Forma této investice spočívá ve strategickém spojení dvou podniků, tedy podniku vlastněného investorem a společností sídlící v cizí zemi. Toto spojení přináší řadu výhod pro obě zúčastněné strany. Oba podniky získají rychlý přístup na zahraniční trh, a to bez vysokých nákladů spojených s novou výstavbou. Mohou také sdílet vysoké náklady na výzkum a vývoj nových technologií a samozřejmě i rizika. (CzechInvest, 2016)

Dnes existuje velký počet teoretických výzkumů, které se zabývají nadnárodními korporacemi a jejich rozhodováním. Hlavní podmínky a faktory, které determinují formu vstupu investora na zahraniční trh, jsou konkurence na místním trhu, transakční náklady, zkušenosti dané firmy v zahraniční a období vstupu firmy na trh, diverzifikace produkce, firemní kultura a strategie, kulturní blízkost země původu a země přímé investice (De Rooij, 2007).

Dalším důležitým strategickým rozhodnutím nadnárodní společnosti je míra kontroly. V tomto případě existuje také několik možností, které zahrnují přímo i nepřímo vlastněné společnosti a dělí se na základě procentuálního podílu na základním kapitálu či hlasovacím právem vlastněného investorem⁶ (ČNB, 2014). Investor tudíž může vlastnit celý podnik nebo jen jeho část. Důležitým kritériem je již zmíněná hranice 10 %, jenž byla stanovena pro rozlišení přímých a portfoliových investic. Mezinárodní organizace se shodují na základním definičním vymezení podle procentuálního podílu vlastněného investorem na:

1.3.4 Dceřiné společnosti (*Subsidiaries*)

Investor vlastní více jak 50 % hlasovací síly v podniku. Má tedy takovou moc, která mu dovoluje zasahovat do změn i nevyššího vedení společnosti (UNCTAD, 2016c). Tyto podniky mohou mít hned několik funkcí. Dceřiné společnosti velmi často plní funkci dodavatele určité části produktu nebo služby, a proto nereagují na místní

---

⁶ Může jím být jak jednotlivec či skupina jednotlivců, tak i akciová společnost, veřejný podnik nebo vláda určitého státu.

poptávku. Na druhou stranu mohou dosahovat velmi vysoké autonomie a jejich úkolem často bývá přizpůsobení produktů či služeb podmínkám místního trhu (Harzig, 2002).

1.3.5 Přidružené společnosti (Associate Enterprise)

Začleněný podnik, ve kterém investor vlastní 10–50 % podílu hlasovacího práva (OECD, 2008a). Tento podíl nesmí přesáhnout 50 %, avšak může být menší než 10 %, pokud existuje skutečný důkaz, že investor má efektivní rozhodovací vliv na řízení podniku.

1.3.6 Pobočky (Branches)

Tuto přímou investici lze klasifikovat na základě několika forem. První z nich je 100 % vlastnictví trvalého zastoupení nebo kancelář, dále to pak mohou být pozemky, stavby, mobilní⁷ i nemobilní zařízení přímo vlastněné zahraničním investorem (UNCTAD, 2016).

1.3.7 Franchising

Tato strategie vstupu na zahraniční trh je v dnešní době rozšířená především mezi řetězci rychlého občerstvení či dalšími firmami zabývajícími se spotřebním zbožím. Tato forma přímé zahraniční investice se liší od všech ostatních forem, protože nespočívá v nákupu akcií jiné společnosti a investor tuto pobočku neřídí, přestože nad ní má kontrolu. Franchising je založen na dohodě mezi poskytovatelem ochranné známky či majitelem jména společnosti a nabyvatelem, který chce využívat tohoto dobrého jména ve svém vlastním podnikání (Diffen, 2017). Toto spojení je oboustranně prospěšné. Poskytovatel známky či jména získá novou pobočku, kterou nemusí řídit. Naopak nabyvatel má své vlastní podnikání s již zajištěným marketingem a pravděpodobným úspěchem díky známému jménu značky.

1.4 Nadnárodní korporace a jejich motivace

Definiční vymezení nadnárodních korporací není jednotné. V této souvislosti navíc dochází ke komplikaci v překladu, protože český jazyk používá slovo nadnárodní

---

⁷ Mohou to být například lodě, letadla nebo těžící a stavební stroje. Podmínkou je nejméně jednoleté působení tohoto vybavení v jiné zemi, než je zemi původu.

korporace pro dva rozdílné výrazy v anglickém jazyce, které jsou sice často používány jako synonyma, ale existuje zde menší rozdíl. Konference OSN o obchodu a rozvoji hovoří o transnacionálních korporacích (*Transnational Corporations, TNCs*). Ty jsou definovány jako firmy, které bez ohledu na zemi původu rozvíjejí své ekonomické aktivity v jedné či více cizích zemích a uplatňují zde významný vliv nad činností jedné či více společností. Korporace jsou řízeny společnou politikou a mají stejnou strategii, která je vytvářena jedním či více řídicími centry (UNCTAD, 2016c).

Naopak OECD (2008b) pracuje s pojmem nadnárodní korporace (*Multinational Corporations, MNCs*), která vymezuje korporace jako společnosti nebo jiné subjekty, jež operují mimo zemi svého původu. Svou činnost koordinují různými způsoby, které se liší korporaci od korporace. Zatímco jeden či více podniků má významnou kontrolu nad ostatními, míra autonomie se liší. Vlastnictví těchto korporací může být státní, soukromé i kombinací obou zmíněných. Obě definice vyjadřují do značné míry totéž, není proto překvapivé, že mezinárodní organizace používají tyto pojmy jako synonyma.

Z pohledu teorie jsou MNCs a jejich řízení decentralizované, dceřiné společnosti mají významné slovo a často působí soběstačně, přesto všechna důležitá rozhodnutí jsou řízena z domovské centrály (Pediaa, 2015). Tyto korporace mají velké množství FDI v různých odvětvích, ale v malém rozsahu, tedy investují do různých výrobních procesů, ale s malým objemem kapitálu. Jejich snahou není vytvářet globálně stejné produkty, ale spíše přizpůsobit svou výrobu místním trhům. Naopak transnacionální korporace jsou více decentralizované a velmi často nemají žádnou centrálu. Společnosti pracují samostatně a jejich řízení je velmi náročné. Jejich prioritou jsou nízké ceny a produkty odpovídající místnímu trhu (Hines, 2007).

Odborná literatura zabývající se nadnárodními korporacemi dále rozlišuje mezinárodní (*international*) a globální (*global*) korporace. Mezinárodní jsou takové společnosti, které operují na mezinárodním trhu, ale pouze importují a exportují zboží a služby. Nevlastní žádné společnosti v zahraničí, tudíž nemají žádné zahraniční investice (Hines, 2007). Globální firmy naopak jsou poskytovateli přímých zahraničních investic v několika cizích zemích, avšak jejich řízení je silně centralizované a koordinované z domovské základny. Snahou těchto firem je maximální přizpůsobení produktů či služeb celosvětovému standardu za účelem dosažení nízkých cen. Produkt či služba je velmi univerzální a ve všech zemích stejná (Pichanič, 2004). Pro usnadnění práce s těmito termíny jsou dále chápány nadnárodní korporace

ve významu transnacionálních a nadnárodních korporací a zároveň jsou tyto pojmy považovány za synonyma.

V současnosti představují korporace⁸ hlavní aktéry světové ekonomiky. Hrubý produkt těchto korporací často přesahuje výkon mnoha států a jejich ekonomik. V posledních dvaceti letech rostl korporátní hrubý produkt rychleji než celosvětový HDP. Rovněž prodeje těchto společností se zvyšují rychleji než celosvětový export (Epstein, 2011).

V roce 2010 bylo napočítáno přes 100 000 nadnárodních korporací a přes 890 000 jejich společností (Jaworek a Kuzel, 2015). Již v roce 1997 nadnárodní korporace kontrolovaly přes 40 % celosvětových aktiv a ve stejném roce tvořil obchod stovky největších nadnárodních korporací 1/3 celosvětového obchodu, přičemž další 1/3 tvořily obchody mezi mateřskými a dceřinými společnostmi (Shangquan, 2000). V celosvětovém měřítku činil zisk 500 největších korporací 31, 2 bilionů dolarů za rok 2015 (The Telegraph, 2015).

Velmi zajímavý pohled na danou problematiku poskytuje také žebříček stovky největších ekonomik světa, který porovnává příjmy nadnárodních korporací a HDP států. Podle tohoto srovnání se v žebříčku vyskytuje 69 korporací a pouze 31 států, přičemž 10 největších nadnárodních korporací dohromady generuje větší příjmy, než jsou daňové výnosy 180 zemí světa (Global Justice Now, 2016). To dokazuje obrovský vliv těchto korporací, nejen na světovou ekonomiku, ale také samotné státy, které byly dříve považovány za největší a nejmocnější hráče na poli světové ekonomiky. Ať už je tedy na nadnárodní korporace pohlíženo negativně či jako na tvůrce nových pracovních míst, jejich působení je v mnoha zemích jedním z hlavních zdrojů ekonomického růstu. Proto je důležité zmínit v této části práce některé motivace⁹, jež vedou společnosti k nadnárodnímu fungování.

V další části práce budou diskutovány determinanty FDI, proto nelze opominout motivace korporací. Motivace a determinanty FDI jsou silně spjaty a stejně jako se mění motivace v čase, tak se mění i tyto determinanty. To je dáno měnící se strukturou firem i hostitelských zemí (Franco, Rentocchini, Marzetti, 2008).

---

⁸ Termín korporace (v české legislativě chápán jako právnický subjekt, jenž je tvořen více osobami, avšak z pohledu práva je považován za jeden subjekt) značí v rámci práce totéž, co nadnárodní korporace nikoli korporaci v znění české legislativy.

⁹ Je nutné si uvědomit, že nadnárodní korporace nemusí být vlastněny výhradně jen soukromým investorem, ale určitý podíl může být vlastněn i státem. Toto je běžné u ruských či čínských nadnárodních korporací. Z toho vyplyne možné prosazování státních zájmů skrze společnost v cizím státě.

1.4.1 OLI – teorém (Ownership-Location-Internalization Framework)

Teorií zabývajících se vznikem nadnárodních korporací prostřednictvím přímých zahraničních investic je velké množství. Jedním z nejznámějších a nejčastěji citovaných přístupů je OLI-teorém (někdy také nazýván jako eklektická teorie) pocházející z padesátých let minulého století, jehož tvůrcem je John Dunning (1977). Mnoho dalších autorů založilo své výzkumy na této teorii, která umožňuje zkoumat motivace nadnárodních korporací, a tedy i determinanty FDI. Je důležité mít na vědomí, že původní teorie není založená na žádném výzkumu empirických dat, nicméně slouží jako vhodný rámec pro různé analýzy (Neary, nedatováno).

Dunningova teorie je založena na předpokladu, že společnost se stává nadnárodní korporací, pokud disponuje určitou výhodou. Autor se snaží ve své práci najít odpověď na otázku, proč některé společnosti dokáží expandovat do zahraničí a jiné ne. Tato teorie vysvětluje proces internacionalizace prostřednictvím třech základních faktorů:

- **Výhoda vlastnictví (*Ownership Advantages*)**

Dunning postavil tuto výhodu na předpokladu, že firma musí být určitým způsobem jiná a musí mít schopnost překonat vysoké počáteční náklady na přesunutí výroby do zahraničí. Hlavním předpokladem je vlastnictví tzv. monopolistické výhody firmou v jedné zemi oproti firmám v jiných zemích, které touto výhodou nedisponují. Tyto výhody vyplývají z vlastnictví určitých aktiv, jež má společnost ve svém výhradním vlastnictví, či k nim má přístup. Zmíněná aktiva mohou přinášet vyšší příjmy, které zajišťují možnost přesunu výroby do zahraničí. Některé z těchto aktiv mohou být využity v kterékoliv zemi bez ztráty efektivity (Neary, nedatováno). Avšak jiná jsou unikátní pro každou společnost či zemi a nemusí se jednat jen o kapitál či systém společnosti, ale i technologie, postup výroby, reklamu, informace, znalosti nebo například přístup na určitý trh (Dunning, 2008). Přesto, že se jedná o velmi mnohorozměrný faktor, všechny tyto výhody směřují k hlavnímu rozdílu mezi firmami, a tím je produktivita (Faeth, 2009). Jen ty nejproduktivnější firmy dosáhnou nadnárodních rozměrů skrze FDI.

- **Lokalizační výhoda (*Location Advantages*)**

Tento aspekt vysvětluje motiv nadnárodních korporací investujících v zahraničí a odpovídá na otázku, proč firmy lokalizují svou výrobu v určité zemi. Hlavním rozhodujícím prvkem je zaměření výroby. Základním motivem je výroba výrobků určených pro místní trh, nebo pro prodej v jiných zemích. Toto rozdělení koresponduje s vertikálními a horizontálními investicemi, jež jsou diskutovány v další části kapitoly. Firmy se často chtějí vyhnout některým nákladům či chtějí využívat určitých výhod. Patří sem dotace, překonání celních a institucionálních bariér, nižší daně, dotační politika státu, patentová legislativa, zeměpisné faktory, kulturní a jazyková blízkost či získání nových technologií a nerostných surovin (Dunning, 1977). Některé z těchto faktorů jsou specifické pro jednotlivé státy, jiné se v čase mění, a tudíž zde existuje možnost pro vlády daných států navýšit objem FDI v jejich zemích díky makroekonomické politice státu a rozvojovou strategií.

- **Internalizace (*Internalisation Advantages*)**

Na tuto výhodu je často nahlíženo jako na nejdůležitější. Vysvětluje, proč některé společnosti vstupují na zahraniční trh prostřednictvím FDI a jiné naopak poskytují své služby či produkty v jiné zemi v podobě licencí či franchisingu. Důvodem je specifický způsob řízení dané firmy. Podle Dunninga společnosti investují v zahraničí, pokud věří, že jejich výhoda vlastnictví určitého aktiva je nejvíce efektivní, pokud ji firma využívá sama a neprodává ji jiným subjektům existujícím na určitém zahraničním trhu nebo ji smluvně nepronajímá například třetím stranám v podobě licencí. Internalizace je založena na předpokladu nedokonalé konkurence, kdy se předpokládá, že účastníci na určitém trhu nemají přístup k symetrickým informacím. Je to tedy odpověď na tržní selhání v podobě nejistoty. Čím je toto riziko vyšší, tím vyšší je motivace internalizace (Neary, nedatováno).

Tabulka 1 nám vysvětluje rozdíl mezi jednotlivými typy vstupu společností na zahraniční trhy z pohledu Dunningovi teorie. Přehled nám jasně ukazuje, že pouze v případě, kdy firma disponuje všemi třemi výhodami, vstupuje na zahraniční trh skrze přímé zahraniční investice. Pokud je tedy daná společnost přesvědčená, že nemá všechny zmíněné výhody, rozhodne se pro jiný způsob vstupu do cizí země.

Tabulka 1 – Teorie přímých zahraničních investic OLI-teorém

Způsob vstupu na zahraniční trh	Výhoda vlastnictví	Lokalizační výhoda	Výhoda internalizace
Licence	ANO	NE	NE
Export	ANO	ANO	NE
FDI	ANO	ANO	ANO

Zdroj: Vytvořeno autorkou podle Dunninga (1981)

Z této teorie tedy vyplývá, že přímé zahraniční investice jsou uskutečněny, pokud má společnost komparativní výhodu oproti jiným firmám na daném trhu (investice v zahraničí představují daleko vyšší transakční náklady, ale i výnosy), vybraná lokalita má vhodnější zdroje či prostředí pro výrobu a společnost je schopna efektivně koordinovat své zahraniční investice.

Podle motivu vstupu nadnárodní společnosti na zahraniční trh rozlišujeme tři typy FDI:

- **Vyhledávající trhy (*Market Seeking*)**

V tomto případě jsou hlavním motivem nové možnosti dané zahraničním trhem, jeho velikostí, ekonomickým růstem a příjmem na osobu (Kudina a Jakubiak, 2008). Důvodů může mít společnost hned několik. Firma se chce přiblížit svým dodavatelům, kteří již vybudovali své podniky na tomto trhu, nebo přizpůsobit své produkty místní poptávce, a snížit tak náklady, které v tomto případě determinuje vzdálenost trhu, výroby a vývojových center. V současnosti se stále důležitější stává i fyzické zastoupení, jež má odrazovat možné konkurenty od vstupu na trh (Franco, Rentocchini, Marzetti, 2008).

- **Vyhledávající zdroje (*Resource seeking*)**

Hlavním cílem je získání výrobních zdrojů, které nejsou v zemi původu dostupné, nebo jsou těžce dostupné kvůli jejich nedostatku, a tudíž velmi drahé. Přesto, že přírodní zdroje jsou často uváděny jako hlavní motiv, a také jako jeden z hlavních determinantů FDI, potřeba přírodních zdrojů sama o sobě není dostatečným důvodem, který by motivoval společnosti investovat v jiné zemi (Kudina a Jakubiak, 2008). Pokud totiž existuje spolehlivý zdroj nerostných surovin, společnost nemá tendenci investovat

do těžby či extrakce (surovina je předmětem mezinárodního obchodu), pokud však dochází k častým výpadkům dodávek suroviny významné pro výrobu, společnost raději přistoupí k investici do vlastní těžby, která zajistí stabilní dodávky nerostných surovin potřebných pro výrobu.

- **Vyhledávající efektivitu (*Efficiency Seeking*)**

Záměrem společností zaměřených na efektivitu je získání výhody v podobě nižších nákladů či lepší dostupnosti určitého faktoru, který daná společnost vyhledává. Jednoduše lze tedy říci, že společnost tedy hledá účinnější výrobu, než které dosahuje v domovské zemi. Může se jednat o kulturní rozdíly, politiku, ekonomický systém, institucionální uspořádání či strukturu trhu, která umožní nadnárodní korporaci navýšit efektivitu její výroby. Hlavním důvodem je schopnost konkurovat jiným firmám na mezinárodním trhu. Tyto firmy se orientují často na export a zásobují velký počet jiných trhů, proto vyhledávají státy s otevřenou ekonomikou a přeshraničním obchodem. Z tohoto důvodu jsou FDI vyhledávající efektivitu velmi důležité pro státy, které se chtějí zapojit do globální ekonomiky ať už z důvodu, že se snaží získat pro svou zemi potřebný kapitál či zvýšit zaměstnanost a zvýšit produktivitu práce (Fruman, 2016).

- **Vyhledávání strategických aktiv (*Strategic Assets Seeking*)**

Tento čtvrtý motiv ne zcela zapadá do teorie prvních tří a některými teoretiky je považován za zbytečný. Například Meyer (2015) tvrdí, že tento motiv je již zahrnut ve výše zmíněných, a je tedy bezpředmětné ho vyčleňovat zvlášť. Tento bod považuje za motivace nákup strategických aktiv, která napomohou společnosti k dlouhodobé celosvětové konkurenceschopnosti. Příkladem těchto aktiv může být například jméno celosvětově známé značky, určité distributorské sítě, technologie, ale i vzdělaný lidský kapitál a manažerské schopnosti. Tento motiv je často zaměňován se snahou o získání určitého postavení na trhu. Ve skutečnosti jde o doplnění stávajících aktivit firmy, která se snaží rozšiřováním zajistit bezpečí mateřské společnosti (Meyer, 2015).

Příkladem firem/subjektů, které vyhledávají strategická aktiva, jsou nadnárodní korporace z vynořujících¹⁰ se ekonomik (*emerging economies*). Velmi často uváděnými jsou asijské státy, a to především Čína, která využívá přímé zahraniční investice k získání konkurenční výhody akvizicemi zavedených firem v rozvinutých státech (Deng, 2009). Tímto jednáním si čínské firmy snaží zajistit prestiž mezi velkými firmami na místním trhu a posílit svou pozici na domácím trhu. Firmy si tak kompenzují pozdější vstup na světový trh a snaží se zmenšit svou nevýhodu, kterou mají oproti jiným nadnárodním korporacím z rozvinutých zemí (Pradhan, 2010).

Zdá se tedy, že kritika této motivace je neopodstatněná. Je například zřejmé, že zmíněná Čína kupuje akcie či celé firmy v rozvinutých státech nikoliv z důvodu hledání přírodních zdrojů nebo nových trhů, které jsou již z velké části zaplaveny zbožím z Číny. Ani motivace efektivity¹¹ se v tomto případě nedá uplatnit. Pravdou však je, že motivace se často prolínají a například role strategických aktiv a hledání nových trhů spolu úzce souvisí.

Samozřejmě existují i jiné motivace firem, které nejsou zachyceny v žádné ze čtyř zmíněných kategorií, ty však jsou většinou vzácné. Dunning uvádí celkem tři kategorie tohoto typu: investice útěku (*escape investments*), kdy se firma snaží vyhnout přísné legislativě v domovské zemi, dále pak podpora formou investic (*support investments*), kdy se firmy snaží podpořit některé části své společnosti. Poslední kategorií jsou pasivní investice (*passive investments*), které jsou velmi blízké portfoliovým investicím, avšak sdílí s FDI podmínku určité aktivní účasti v řízení firmy.

1.4.2 Horizontální a vertikální investice

Tato klasifikace je založena na předešlém teoretickém rámci, nicméně využívá i další teoretické modely jiných autorů. Díky kombinaci různých pohledů tak lze získat možnost alternativní analýzy FDI a chování nadnárodních korporací. Teorie horizontálních a vertikálních investic je založena na kombinaci typu vlastnictví a lokalizačních výhod s technologiemi a charakteristikou hostitelské země (Faeth,

---

¹⁰ Vynořujícími ekonomikami se rozumí státy, které dosahují vysokého ekonomického růstu a mají některé znaky vyspělých ekonomik, avšak nejsou tak vyspělé, aby se mohly řadit k nejbohatším státům světa. Nejčastěji jsou uváděny státy BRICS, které však zaznamenávají v posledních letech zpomalení ekonomického růstu o několik procentních bodů a podle ekonomických analytiků by mohly být brzy nahrazeny či doplněny jinými státy (IMF, 2016). Do popředí zájmu se stále více dostávají státy jako Bangladéš, Etiopie, Filipíny, Vietnam, Kolumbie a další (Forbes, 2016).

¹¹ Výrobní náklady v Číně jsou několikanásobně nižší než v rozvinuté části světa.

2009). Samozřejmě cílem klasifikace je vysvětlit, proč firmy stěhují svou výrobu do zahraničí.

Pokud je záměrem firmy snížení transportních nákladů a přiblížení výroby k zákazníkům, jedná se o horizontální investice. Tento typ investic je motivován především prodejem zboží či poskytováním služeb subjektům mimo nadnárodní korporaci (Ramondo, Rappoport, Ruhl, 2014). Nadnárodní korporace tedy duplikuje svou původní výrobu v jiné zemi. Přesto, že současný vývoj světové ekonomiky přináší změnu v podobě nízkých cel a daní, a také státy se přiklání ke snižování obchodních bariér, je tento motiv nízkých transportních nákladů relevantní (Galeza a Chan, 2015). Největší výhodou těchto investic je přístup na místní trh. Záměrem firmy také může být přizpůsobení produktů místnímu trhu. Pokud tomu tak skutečně je, hlavní motivací často bývá založení vývojového centra. Na druhou stranu, jsou firmy, které prodávají standardizovaný výrobek na celém světě, a pak skutečně hlavním motivem jsou celní opatření státu. Tyto nadnárodní korporace jsou tedy procesně specializované. To znamená, že využívají podobné řetězce výroby ve všech svých výrobních závodech.

Vertikální investice jsou determinovány rozdílem výrobních faktorů v různých státech. Je všeobecně známo, že firmy stěhují svou výrobu blíže k potřebným zdrojům¹², které vyžaduje daný produkt. Směr proudění těchto FDI je nejčastěji z rozvinutých do rozvojových států, a to především díky dostatku nerostných surovin a levné pracovní síle (Galeza a Chan, 2015). Vertikální investice jsou produktově specializované. Běžně jsou tedy v rozvojových státech vyráběny jen určité části konečného produktu, které jsou exportovány do mateřské společnosti, kde je výrobek kompletován. Firma tak může vyrábět různé části v různých státech tak, aby dosáhla co nejnižších nákladů (Aizenman a Marion, 2001). Obchod mezi mateřskou společností a jejími dceřinými podniky se označuje jako tzv. intra-firm trade, tedy vnitropodnikový obchod.

Pokud porovnáme tyto dva typy investic, zjistíme, že většina FDI jsou horizontální. Důvodem je vyšší riziko a nejistota v případě vertikálních investic, které jsou spojovány s rozvojovými státy (Aizenman a Marion, 2001). Naopak horizontální investice jsou typické v rámci podobných států, jsou tedy častější mezi rozvinutými státy, kde jsou rizika neúspěchu menší.

---

¹² Zdroji jsou myšleny nerostné suroviny, levný lidský kapitál, výrobní technologie či know-how.

1.5 Role nadnárodních korporací v rozvojových státech

Jak již bylo několikrát zmíněno, nadnárodní společnosti mají významné postavení jak v rozvinutých, tak i rozvojových státech. Nicméně jejich celosvětové působení je v posledních desetiletích velmi diskutovaným tématem. Přesto, že existuje velký počet výzkumů zabývajících se daným tématem, dodnes neexistuje konsenzus, zda má jejich působení pozitivní či negativní efekt na hostitelskou zemi (Epstein, 2011).

Nadnárodní korporace poskytují stabilní příliv soukromého kapitálu, pracovní pozice (resp. snižují nezaměstnanost), zajišťují transfer technologií, ekonomický růst a kladně působí na kvalitu lidského kapitálu. Na druhou stranu jsou nadnárodní společnosti kritizovány po celém světě za tzv. závod ke dnu¹³ (*race to the bottom*) za účelem maximalizace zisků. V tomto případě přímé zahraniční investice ztrácí svůj pozitivní účinek na rozvoj zemí globálního Severu.¹⁴ Nelze tedy jednoznačně říci, zda mají MNC's pozitivní či negativní dopady na rozvojové země. Jedná se o kombinaci více faktorů, jež rozhodují o úspěšnosti FDI jako nástroje pro rozvoj. Mohou mít pozitivní účinek za předpokladu, že splňují určité podmínky, které se však mění a nejsou pro všechny stejné.

1.5.1 Možné pozitivní dopady přímých zahraničních investic

- **FDI jako stabilní příliv soukromého kapitálu**

Jak je nám již známo, africké země trpí nedostatkem kapitálu generovaného uvnitř vlastních ekonomik a externí finanční a kapitálové toky představují prozatím jedinou možnou cestu, jak tento kapitál získat. Z pohledu dnešních výzkumů představují právě FDI jeden z nestabilnějších kapitálových toků (Epstein, 2011). Toto tvrzení potvrdil ve svém výzkumu i Lipsey (1999), který ve své práci porovnával FDI s portfoliovými investicemi a jinými investicemi¹⁵. Ahmed a Martinez-Zarzoso (2013) se ve své studii

---

¹³ Jedná se o pojem, která popisuje chování společností, jež se snaží snižováním cen konkurovat dalším firmám na trhu. Hlavním nástrojem firem je snižování nákladů, a to ve většině případů na úkor svých zaměstnanců. Termín se užívá i v případě států, které upravují podnikatelské prostředí tak, aby přilákaly do své země co nejvíce zahraničních firem. Takovéto jednání má často negativní dopady na obyvatele rozvojových zemí, kteří mají velmi nízké platy a téměř žádná práva. Tato soutěž mezi firmami a státy má na svědomí nejen neúnosné snižování platů, ale i přehnané snižování daní a deregulaci zákonů na ochranu životního prostředí.

¹⁴ Tato práce se zaměřuje na rozvojový region Afriky, a proto nejsou v této části práce diskutovány dopady FDI v rozvinutých zemích. Avšak i zde mají své klady i zápory.

¹⁵ Podle Mezinárodního měnového fondu patří do této kategorie například úvěry, půjčky, krátkodobá aktiva a další.

zaměřili na srovnání toků FDI, ODA a remitencí do Pákistánu, přičemž dospěli k závěru, že z této trojce jsou FDI nejméně stabilním kapitálovým tokem. Jiná studie zaměřená na Subsaharskou Afriku došla k zjištění, že remitence jsou méně stabilním kapitálovým tokem než FDI a ODA (UNECA, 2013).¹⁶ Podle Amusa et al. (2016) jsou v posledních letech přímé zahraniční investice stabilnější než ODA, a zároveň mají větší vliv na ekonomický rozvoj států. Avšak zároveň poukazují na skutečnost, že ODA zaměřená na vzdělání a rozvoj infrastruktury podporuje vyšší příliv FDI.

Na druhou stranu však existují i reálné příklady, kdy příliv velkého objemu zahraničního kapitálu zapříčinil ekonomické problémy. Například v 90. letech došlo v Jihovýchodní Asii k velké finanční krizi, jenž byla z velké části způsobena velkým přílivem zahraničních investic, na které nebyly státy dostatečně připraveny. Následný odliv FDI způsobil v zasažených státech velké sociální problémy především v podobě vysoké nezaměstnanosti.

- **Zaměstnanost**

Zvýšení zaměstnanosti patří mezi velká pozitiva FDI a jedním z hlavních důvodů, proč se vlády rozvojových států snaží nadnárodní společnosti přilákat. I zde existují studie, které stojí proti tomuto tvrzení, nicméně faktem je, že nadnárodní společnosti zvyšují zaměstnanost ve formálních sektorech, a především vytvářejí kvalitnější pracovní pozice, které zajišťují zaměstnancům větší pracovní rozvoj (Coniglio et al., 2014). Je také dokázáno, že zahraniční firmy zvyšují produktivitu práce, jež je v afrických státech velmi nízká. Na druhou stranu je tu i nebezpečí zvyšování nezaměstnanosti, pokud zahraniční investor koupí již existující podnik a implementuje zde nové technologie, které nevyžadují takový počet zaměstnanců jako předchozí výroba.

- **Mzdy**

Teorie předpokládá, že zahraniční společnosti platí vyšší mzdy a zároveň zvyšují poptávku na pracovním trhu, tudíž dochází k zvyšování platů v celé ekonomice (Epstein, 2011). Avšak velkou roli hraje i země původu zahraniční firmy. Je všeobecně známo,

---

¹⁶ V případě remitencí je velmi obtížné sledovat skutečný objem finančních toků. Podle některých odhadů zachycují oficiální statistiky přibližně jen 50 % z celkového objemu, přičemž zbylá část proudí skrze neoficiální cesty. Je tedy velmi obtížné posuzovat skutečný dopad remitencí i jejich stabilitu vůči jiným finančním a kapitálovým tokům.

že společnosti ze zemí globálního Jihu platí menší mzdy než společnosti z rozvinutých zemí. Podle výzkumu Coniglio et al. (2014) platí Čína v Subsaharské Africe menší mzdy než západní společnosti, ale zároveň zaměstnává více zaměstnanců než firmy z jiných zemí. Celkově lze říci, že zahraniční firmy platí více, než místní firmy (Lipsey a Sjöholm, 2014). Je nutné však podotknout, že zde hrozí také nebezpečí v podobě snižování platů z důvodu soutěže mezi jednotlivými rozvojovými regiony o zahraniční investice. V této situaci působí tedy zahraniční investice negativním efektem.

- **Technologický rozvoj a efekt přelévání (*spillover effect*)**

Efekt přelévání je nejčastěji definován jako transfer technologií, produkčních postupů, marketingových strategií a jiných znalostí týkajících se určitého produktu či služby. Nejčastěji toto přelévání probíhá skrze určité vazby. Podle některých autorů představují tyto vazby mezi nadnárodními korporacemi a místními firmami základní předpoklad pro pozitivní a udržitelný efekt FDI v rozvojových státech.

Podle studie OECD (2002) existují čtyři možné cesty, kterými přelévání probíhá v případě technologií:

- A. Horizontální vazby (*Horizontal Linkages*): Představují situaci, kdy dochází k přelévání díky soutěži mezi místními a zahraničními firmami. Místní firma ve stejném odvětví je nucena k vyšší produktivitě, aby mohla konkurovat zahraniční firmě. Také čím více firem je přítomno na daném trhu, tím efektivněji dochází k alokaci zdrojů. To se nejčastěji děje cestou imitace nebo vlastním technologickým rozvojem. Technologie se s příchodem nových firem stávají levnější, a tedy dostupnější i pro místní firmy. Na druhou stranu jsou místní firmy v nevýhodě kvůli limitovanému zapojení do globální ekonomiky.
- B. Vertikální vazby (*Vertical Linkages*): V tomto případě přejímají místní firmy nové technologie od zahraničních firem skrze dodávky meziproductů či nákupem samotného konečného produktu. Velkou roli hraje rozhodnutí nadnárodní společnosti, jak bude zásobovat své podniky. Pokud firma osloví místní dodavatele, s jistotou bude mít na rozvoj státu pozitivní vliv. Dodavatelé jsou také nuceni zlepšit kvalitu svých produktů nebo časovou efektivitu tak, aby splnily náročnější požadavky zahraničních firem (Gorodnichenko et al., 2007). Takto již existující vazby slouží k přilákání dalších investorů, kteří mají jistotu

kvalitního zázemí v podobě místních dodavatelů. Avšak často se stává, že firma využije například daňového zvýhodnění, jehož cílem je přilákat zahraniční investory, aniž by vytvořily vazby s místními dodavateli. V takovémto případě má zahraniční firma nulový či dokonce negativní efekt na rozvoj daného státu.

C. Pracovní migrace (*Labour Migration*): Pracovní migrace má pozitivní efekt na místní ekonomiku, pokud zahraniční firmy zaměstnávají místní obyvatelstvo. Tito zaměstnanci jsou nositeli nových znalostí, které mohou později využít ve svém vlastním podnikání či přenést do jiné firmy při změně zaměstnavatele. Někteří autoři poukazují na fakt, že nadnárodní korporace se snaží tomuto transferu technologií a znalostí zamezit, a tak často svým zaměstnancům platí více než je na trhu běžné. Ze stejného důvodu dávají také přednost vlastním manažerům před místními a rozvojové země tak přichází o zdroj nových technologií. Některé studie poukazují i na případy, kdy místní firmy přicházejí o vzdělané zaměstnance kvůli zahraničním firmám. V případě rozvojových zemí, kde je nedostatek kvalifikované pracovní síly, se firma může ocitnout i v existenčních potížích.

D. Internacionalizace výzkumu a vývoje (*Internationalisation of Research and Development*): Výzkum a vývoj patří mezi hlavní hybatele produktivity, ekonomického růstu i společenského rozvoje. Prostřednictvím nových technologií a výzkumů by společnosti měly směřovat k trvale udržitelnému rozvoji. Jestliže je tedy výzkumné centrum umístěno v zahraničí, napomáhá k vytváření místních kapacit pro vznik nových vědomostí a znalostí, které jsou v rozvojových státech často velmi omezené. Nicméně v současnosti je nevýhodou nízká koncentrace těchto výzkumných center v rozvojových státech, kvůli nedostatečné infrastruktuře a paradoxně i nízké úrovni technologického rozvoje.

Z předchozích informací vyplývá skutečnost, že pozitivní efekty nadnárodních korporací jsou velmi rozporuplné. Podle Hansense et al. (2009) hrají velkou roli motivy nadnárodních korporací. Pokud se firma rozhodne vstoupit na zahraniční trh v dané zemi s cílem prodávat své produkty na tomto trhu, má větší tendence v zemi investovat, a tedy vytvářet i větší vazby s místními dodavateli. Pokud je však exportně orientovaná,

klade větší důraz na kvalitu a zároveň nízkou cenu, a tudíž vytváří jen malé množství vazeb s místními dodavateli. Z tohoto pohledu tedy má zahraniční společnost velký vliv na dopady přímých zahraničních investic v rozvojových státech. Další úskalí představuje orientace rozvojových ekonomik. Většina zemí je zaměřena na odvětví, která jsou náročná na pracovní sílu s nízkou kvalifikací, což vede k minimálnímu transferu technologií a rozvoji vědomostí. To nejvíce platí právě v Africe v porovnání s dalšími rozvojovými regiony.

1.5.2 Negativní dopady přímých zahraničních investic

V posledních letech jsou FDI přisuzovány různé pozitivní efekty, což je za splnění určitých podmínek pravdou. Na druhou stranu existuje mnoho hlasů, které poukazují na negativní dopady přímých zahraničních investic a celkově působení nadnárodních korporací v rozvojových státech. Hlavním negativním efektem, který lze jen těžko omezit, je zvětšování propastí mezi rozvojovými státy. Nejenže jsou FDI nerovnoměrně rozloženy mezi rozvinutým a rozvojovým světem, ale mezi samotnými rozvojovými zeměmi existují obrovské rozdíly. Tyto propasti se stále zvětšují, a tím dochází k stále větší marginalizaci již tak chudých států, které jsou chyceni v pasti. Kromě tohoto globálního problému způsobují FDI i komplikace jednotlivým státům, jenž patří mezi příjemce FDI. Mezi některé negativní dopady patří nevyrovaná platební bilance, Holandská nemoc a daňová válka mezi jednotlivými státy. V této práci se blíže zaměříme pouze na tři negativní efekty a těmi jsou dopady na životní prostředí, tzv. efekt vytěsňování a liberalizaci jakožto nástroj pro přilákání zahraničních investorů.

- **Dopady na životní prostředí**

Působení nadnárodních korporací v rozvojových zemích je v současnosti často spojováno s environmentálními problémy. Slabé zákony či instituce, které by kontrolovaly dodržování zákonů na ochranu životního prostředí, mají za následek nevratné poškození přírody v rozvojových zemích. Často se setkáváme s případy, kdy dokonce dochází k uvolňování zákonů za účelem přilákání většího objemu přímých zahraničních investic (Kurtishi-Kastrati, 2013). Rozvinuté státy využívají slabých předpisů pro přesun špinavých odvětví, jež jsou v západních zemích kontrolovány přísnými normami, a tudíž musí firmy vynakládat mnohem větší výdaje pro splnění všech předpisů. Tedy se znečištěním a degradací životního prostředí, dříve spojováno

s rozvinutými státy a cenou za blahobyt, se dnes setkáváme v rozvojových státech, pro které jsou příjmy z těchto přímých zahraničních investic důležitým zdrojem.

Tento problém je právě pro Afriku velmi aktuálním a důležitým tématem. I dnes velká část investic směřuje do těžby nerostných surovin, a právě s tímto odvětvím je spojeno velké množství environmentálních katastrof. V afrických státech k tomu přispívá i fakt, že většina těžby probíhá v oblastech vzácných a zranitelných biotopů. Zahraniční společnosti využívají slabých afrických vlád k získání obrovských zisků, které přesahují běžné výdělky v jiných zemích. Nicméně tento trend se v následujících letech může změnit. Vysoké emise CO₂ a vysoká degradace mohou vést k zdravotním komplikacím afrického obyvatelstva, což bude mít za následek snížení produktivity práce (Bokpin, 2017). Také je již dlouhodobě známo, že prosperita afrického kontinentu je závislá na přírodních zdrojích a jejich konzervaci. Zvyšující se rozsah degradace má za následek snižující se úrodu, a tedy i nižší produktivitu farmářů.

Podle studie Jorgensonse et al. (2007) velká část FDI, směřujících do rozvojových států, podporuje ekologicky neefektivní a vysoce znečišťující výrobní procesy a továrny, které byly přesunuty z rozvinutých států. K stejnému závěru dospěl ve svém výzkumu i Bokpin (2017). Podle něj mají přímé zahraniční investice negativní dopady na životní prostředí. Pokud však v zemi existují kvalitní instituce, FDI mají pozitivní dopad na environmentální udržitelnost. Ve studii zaměřující se na čínská města dospěla autorka Liang (2006) k závěru, že větší objem přímých zahraničních investic má pozitivní účinky na místní prostředí.

Lze říci, že FDI mají negativní dopady na životní prostředí. Avšak za určitých podmínek lze tyto dopady minimalizovat či dokonce využít přímé zahraniční investice ke ochraně životního prostředí díky nových technologií, které mohou být přejímány místními firmami.

- **Liberalizace**

Liberalizace versus kontrola přímých zahraničních investic. V dnešním světě jsou světové organizace zastánci liberalizace, a to nejenom pro FDI. Nicméně je zde otázka, zda africké státy dokáží efektivně využít přínosů FDI pro rozvoj svých zemí a jejich obyvatel. Pokud mají zahraniční investice podpořit ekonomický rozvoj, musí místní vlády prosazovat takové politiky, které budou tento záměr podporovat. Pokud tomu tak není, zahraniční firmy mohou svým působením způsobovat problémy pro místní firmy i obyvatelstvo.

Rozvojové země často využívají různých nástrojů jako je privatizace, snižování daní a cel, liberalizace zákonů o vlastnictví a snižování předpisů v soutěži s jinými státy. Podle výzkumu Vadlamannati a Cooreye (2012) je konkurenční boj mezi rozvojovými státy o to větší, čím více je daná země přímým zahraničním investicím otevřená. To vede k nerovnoměrnému rozložení FDI mezi rozvojovými státy a větší marginalizaci států, které již tak trpí nedostatkem kapitálu.

Příliš velká liberalizace také může vést ke snižování vládních výdajů z důvodu nízkého příjmu. Liberalizace s sebou nese nižší výběr daní a cel, nulové příjmy z dříve státních podniků a jiné. Z předešlých let víme, že africké státy se v případě nedostatku financí v státním rozpočtu uchylují ke snížení výdajů v oblastech nezbytně důležitých pro rozvoj státu a současně důležitých pro příliv FDI. Tyto státy se pak dostávají do bludného kruhu, ze kterého se nemohou vymanit. Naopak existují státy, které se neuchýlily k tak rozsáhlé liberalizaci, a i přesto jsou velkými příjemci FDI. Například asijské státy, které byly v posledních dekadách nejúspěšnějšími rozvojovými státy, se zaměřily na rozvoj vzdělání, infrastruktury a jiných služeb. Mezi těmito státy je například i Čína či Malajsie, která patří mezi státy s přísnými pravidly pro působení zahraničních společností, a přesto patří mezi velmi úspěšné v počtu zahraničních investic (Krugell, 2005).

- **Efekt vytěsňování (*Crowding out Effect*)**

Efekt vytěsňování je možným negativním efektem přímých zahraničních investic. Jedná se o situaci, kdy místní firmy nejsou konkurenceschopné v přítomnosti zahraničních společností, a proto jsou nuceny ukončit svou činnost v dané ekonomice. Jednak jsou zahraniční firmy efektivnější a mohou nabízet levnější produkty či služby a zároveň mají přístup na globální trh (Acar et al. 2012). Zahraniční firmy taktéž mohou zvyšovat úrokové míry, pokud si půjčují od místních bankovních institucí. Místní firmy jsou tedy nuceny z trhu odejít, protože na vysoké půjčky nemohou dosáhnout. Již výše jsme se zmínili o případech, kdy mohou zahraniční firmy přebírat místním firmám vzdělané zaměstnance, kterých je na pracovním trhu v rozvojových státech jen omezený počet. Pokud tedy firma přijde o klíčového zaměstnance, nemá jinou možnost než ukončit svou činnost. Tímto tématem se ve své studii zabýval i Kamaly (2014), který zkoumal 16 států klasifikovaných jako *emerging countries* v rozsahu 30 let. Podle něj je efekt vytěsňování specifický pro různé státy, tedy jen v některých případech mají FDI negativní dopad na místní firmy.

1.6 Historický vývoj přímých zahraničních investic

Do 60. let 20. století byla teorie FDI jednoduše teorií portfoliových investic nebo nepřímých kapitálových toků (Dunning a Dilyard, 1999). Tedy neexistoval samostatný výzkum přímých zahraničních investic, protože do té doby nebyly příliš běžné a jejich význam nebyl ve světové ekonomice příliš velký. Nicméně později došlo k rozdělení tohoto jednotného konceptu za účelem bližšího zkoumání jednotlivých fenoménů. Přesto, že jsou si velmi blízké, jejich vývoj se v čase změnil a v současnosti je větší pozornost věnována přímým zahraničním investicím, díky jejich možnému pozitivnímu vlivu na rozvoj v rozvojových zemích.

Role přímých zahraničních investic v rozvojových zemích roste od 90. let 20. století významným tempem, nicméně tento fenomén dnešního globalizovaného světa má své kořeny již v době dávné. Období prvních nadnárodních firem a zahraničních investic se datuje až do roku 2500 př.n.l., kdy obratní sumerští obchodníci vysílali své obchodní zástupce do cizích zemí, jejichž úkolem bylo zajištění prodeje a nákupu zboží (Wilkins, 2001). V historii se později tento model opakoval mnohokrát v různém rozsahu. Od vysílání obchodních zástupců přes zakládání obchodních stanic až po vznik jednoduchých podniků.

V roce 1600 byla založena Východoindická společnost, která je považována za jednu z prvních nadnárodních společností na světě. Společně s nizozemskou Východoindickou společností dosáhli dostatečné velikosti a jejich přeshraniční aktivity bychom dnes oprávněně nazvali mezinárodním obchodem, jak je nám znám v současnosti. Hlavními aktéry tehdejších přeshraničních aktivit byli obchodníci, bankéři, ale i bohaté rodiny či jednotlivci. Přímé investice v zahraničí směřovaly nejčastěji do zpracovatelského průmyslu, těžby nerostných surovin a plantážnictví (Rugman a Brewer, 2001).

Ačkoliv jsou z dnešní perspektivy tyto přeshraniční ekonomické aktivity některými považovány za nevýznamné, podle uznávaných historiků byla světová ekonomika dokonce více otevřená a integrovaná, než je tomu dnes (Hirst, Thompson a Bromley, 2009). Samotné FDI potvrzují nesprávnost některých výroků, které hovoří o současném světě jako o plně globalizovaném. Sami můžeme sledovat jen pomalý přesun tradičního centra zahraničních investic z rozvinutých států do těch méně rozvinutých. Pokud tedy považujeme přímé zahraniční investice za trend spojený

s globalizací, nelze relativní objem současných FDI považovat za historicky nejvyšší v lidské historii, a tudíž nelze dnešní svět nazývat plně globalizovaným¹⁷.

Pokud však hovoříme o nadnárodních korporacích v současném chápání, jejich éra začala až později, a to zejména v 18. a 19. století v období průmyslové revoluce¹⁸. Internacionalizace, tak jak ji známe dnes, se nejprve projevila mezinárodním obchodem a teprve později začalo docházet i k přeshraničnímu pohybu kapitálu. Ve zmíněném období tedy již existovaly nadnárodní korporace v současném pojetí, nicméně přímé zahraniční investice byly stále v pozadí. Do roku 1914 dominovaly přeshraničním kapitálovým tokům portfoliové investice, přičemž jedinou výjimkou byly Spojené státy americké, Čína a Japonsko, kde byly relativně běžné i přímé zahraniční investice (Lipsey, 2001).

Po roce 1914 bylo Spojené království a Spojené státy americké největšími zahraničními investory na světě. Mezi těmito dvěma aktéry byl nicméně velký rozdíl. Spojené království bylo ve zmíněné době na jiné úrovni ekonomického rozvoje, a tudíž nadnárodní společnosti disponovaly vysokými zásobami firemního kapitálu. Naopak Spojené státy, jakožto nový hráč na poli světové ekonomiky, nejvíce investovaly do nových odvětví a svou komparativní výhodu stavěly na precizním korporátním managementu. Podle Amatoriho a Jonese (2003) se většina historiků shoduje na faktu, že kolébkou nadnárodních korporací a FDI byly Spojené státy a Spojené království dominovalo spíše portfoliovým investicím¹⁹. V této době tvořil podíl přímých zahraničních investic proudících do rozvojových států až dvě třetiny celosvětových FDI (Amatori a Jones, 2003).²⁰ Tyto investice směřovaly hlavně do těžebního průmyslu a zemědělství. Hlavními zemědělskými komoditami byla v té době guma, tabák, cukr, čaj, kakao a káva. Naopak zpracovatelskému průmyslu dominovalo Spojené království.

---

¹⁷ Podle Ghemawata a Pisaniho (2013) dokonce dohází k opačnému procesu a 500 největších nadnárodních společností vykazuje snížení zahraničních investic, a naopak zaznamenávají nárůst domácích a regionálních investic. Tato tendence však neplatí pro asijské státy, u kterých dochází k nárůstu jak u zahraničních, tak u domácích investic. Rozlišnost těchto vývojových tendencí může být zapříčiněna odlišnou fází ekonomického rozvoje.

¹⁸ V předešlém období nelze historicky doložit jedinou firmu zaměřenou na zpracování a výrobu, jež by expandovala do cizího státu za účelem prodeje či výroby (Rugman a Brewer, 2001).

¹⁹ Před rokem 1914 tvořily britské FDI pouze 10 % jejich celkových zahraničních investic.

²⁰ Rozvojovými státy se ve zmíněné době rozumí všechny státy, které ležely mimo území USA a Evropy. Nicméně hlavními cílovými destinacemi byly státy v Asii a Jižní Americe.

V roce 2009 byly rozvojové státy příjemcem téměř poloviny celosvětových přímých zahraničních investic (UNCTAD, 2010). Avšak mezi tyto státy jsou započítány i vynořující se ekonomiky, tedy i Čína a Indie, jež pojmu většinu zahraničních investic.

Období první světové války změnilo strukturu i úroveň zahraničních investic. Evropské státy potřebovaly peníze na financování výroby zbraní a později na obnovu, a tak omezily své zahraniční aktivity. Tímto děním však nebyly postiženy Spojené státy, a tak se z největšího dlužníka stal největší věřitel. Tok přímých zahraničních investic z Evropy v tomto období ustal, avšak všechny existující investice v USA byly zachovány a prosperovaly. Přesto, že toto období bylo zasaženo v roce 1929 největším burzovním krachem v dějinách, počet zahraničních investic se v rozvojových zemích zvýšil (Amatori a Jones, 2003).²¹

Období druhé světové války mělo pro zahraniční investice podobné dopady jako první světová válka. Evropské státy a Japonsko byly nuceny se zbavit velkého množství zahraničních aktiv. Spojené státy tedy posílily své postavení na poli světové ekonomiky. Americké firmy získaly vedoucí postavení v mnoha ekonomických sektorech a Evropa se v podstatě stala závislou na oficiální americké rozvojové pomoci (Jones, 2005). Nicméně druhá světová válka se stala iniciátorem nových nápadů a přinesla ohromný posun v odvětví technologií (WTO, 2013). Nejvýznamnější vliv měl rozvoj výkonnějších dopravních prostředků díky využití nových pohonných hmot. Došlo tak k urychlení přepravy na delší vzdálenosti, a také bylo možné převážet větší množství surovin či zboží. Pozadu nezůstala ani kontejnerová doprava, které v tomto období nachází své kořeny. Tento způsob přepravy umožňoval snadný převoz jakéhokoliv zboží.

Od první světové války až do roku 1960 se objem přímých zahraničních investic stále zvyšoval. Překvapivé však je, že jen nepatrná část evropských investic směřovala do kapitálově náročných odvětví jako například těžby nerostných surovin (Amatori a Jones, 2003). Evropské firmy tak investovaly spíše do zpracovatelského průmyslu, obchodu a služeb v podobě pojišťovnictví.²² Změna ve struktuře zahraničních investic vedla k nárůstu významnosti rozvinutých států jako cílových destinací pro řadu nadnárodních společností, přičemž výsledkem bylo snížení přílivu FDI do rozvojových zemí. Druhým významným důvodem byla dekolonizace, které vyvolala v některých státech Afriky a Asie vlnu odporu vůči koloniálním mocnostem a měla za následek přísná restriktivní opatření, která se týkala nejen obchodu, ale i zahraničních investic a pohybu osob (Jones, 2005). Investice ze západních států byly tak během 70. let

---

²¹ Největší podíl tvořily investice do těžby nerostných surovin a přidružených odvětví. Podle některých autorů dochází v této době k výraznému rozchodu ekonomického vývoje mezi bohatými státy a státy periferie.

²² Nejvíce těchto firem pocházelo z Nizozemska, Francie a Švýcarska.

zdecimovány²³. Obchodní bariéry pak trvaly až do 80. let. Navíc vyvlastnění většiny těžebních společností vlastněných západními mocnostmi napomohlo k dočasnému propadu veškerých zahraničních aktivit v těchto zemích. V roce 1970 tak přímé zahraniční investice v rozvojovém světě²⁴ tvořily pouze jednu třetinu celosvětových FDI (Amatori a Jones, 2003).

Samotné Spojené státy a Evropa zavedly některá opatření vůči zahraničnímu kapitálu tím, že zakázaly investice do určitých sektorů. Japonsko se v 70. letech stalo druhou největší kapitalistickou ekonomikou, přesto nedovolovalo plné vlastnictví přímých zahraničních investic (Jones, 2005). Přesto, že došlo ke snížení některých cel v rámci Všeobecné dohody o clech a obchodu, jejich účinky se více projeví až v dalším desetiletí²⁵. V tomto období také došlo k uvolnění kontroly měnových toků po kolapsu Brettonwoodského systému, který byl založen na pevných směnných kurzech²⁶. Změna systému směnných kurzů vyvolala ohromný obrat na finančním trhu a kapitálové toky do cizích zemí tak výrazně narostly. Došlo však ke změně cílových destinací a největší kapitálová výměna probíhala v rámci rozvinutých států. Například i těžba nerostných surovin, tedy především ropy, se přesunula z rozvojových států do oblastí Severního moře a Aljašky, které byly politicky bezpečnější (Jones a Zeitlin, 2007).

V roce 1929 se Indie a Čína společně s dalšími rozvojovými státy držely na pomyslném žebříčku mezi dvaceti nejvýznamnějšími hostitelskými zeměmi přímých zahraničních investic (Jones, 2010). V roce 1980 se objem FDI v těchto zemích rovnal téměř nule. Téměř dvě třetiny celosvětových FDI se nacházely v západní Evropě a severní Americe.²⁷

---

²³ K této situaci přispěla i stále se zvyšující se politická rizika v zemích třetího světa.

²⁴ Většina těchto států byla v Jižní Americe.

²⁵ Ačkoliv byla podepsána dohoda o snížení cel, rozvojové státy své ekonomiky zahraničním investicím uzavřely, a také západní státy měly velmi vysoká celní opatření na dovoz zemědělských komodit.

²⁶ Společně s povolením volného pohybu financí v evropských státech, došlo k otevření a liberalizaci světové ekonomiky, což mělo vliv na zvýšení přílivu FDI do rozvinutých států. To však nemělo vliv na rozvojové země, které v této době přísně kontrolovaly pohyb kapitálu ve svých ekonomikách.

²⁷ Důvodem, proč je zmíněna pouze západní Evropa, je tehdejší komunistický režim v státech východní Evropy, který nepovoloval jakékoliv zahraniční investice na svém území. Samotné Rusko bylo do roku 1917 významným příjemcem FDI, avšak s příchodem komunistického režimu byly veškeré obchodní styky přerušeny na dlouhá desetiletí. Stejný osud postihl i Čínu, která do nástupu komunistické strany k moci, patřila mezi země s vysokým počtem přímých zahraničních investic. Přesto v případě Číny došlo k rychlému obnovení přílivu investic, protože již v roce 1979 se čínská vláda rozhodla zaměřit na politiku otevření se světu a obnovení

V této souvislosti je důležité také zmínit určité trendy, které v rámci celosvětové ekonomiky přetrvávají až do současnosti a negativně ovlivňují země globálního Jihu. Investice v oblasti přírodních zdrojů a zemědělství opouštěly rozvojové státy bez jakéhokoliv dalšího zpracovatelského procesu, tedy bez přidané hodnoty²⁸. Další zpracování nerostných surovin je důležité pro diverzifikaci ekonomiky, rozvoj technologií, rozvoj kvalifikovaných pracovních míst a vznik dalších návazných odvětví, a tedy celkový ekonomický rozvoj. Zahraniční firmy byly velkými zaměstnavateli místních obyvatel, nicméně se jednalo hlavně o nekvalifikovanou pracovní sílu. Vysoké pracovní pozice byly obsazovány zaměstnanci z domovské země. Od 60. let pak nárůst zájmu o životní prostředí v rozvinutých státech vedl k přesunu environmentálně náročných výrobních procesů do rozvojových zemí, kde neexistovaly žádné standardy, které by kontrolovaly činnost těchto zahraničních zpracovatelských závodů. Tyto dlouhodobé negativní aspekty zahraničních investic v současném rozvojovém světě budou dále diskutovány v poslední kapitole této práce.

Konec 70. let můžeme pokládat za počátek tzv. druhé globalizované ekonomiky²⁹ kdy došlo ke zmíněné deregulaci, a také liberalizaci. S pádem železné opony na konci 80. let, se nadnárodními korporacím otevřely nové možnosti a rozrostla se oblast, kde bylo možné začít investovat. V další dekádě se stala významným hráčem i Indie a později i další státy z rozvojových oblastí. Státy, jež jsou v současnosti označovány jako vynořující se ekonomiky, se v této době opět vrací do popředí čeho? a některé země Asie a Jižní Ameriky se zaměřením na náročnější odvětví jako automobilový průmysl, telekomunikace a elektroniku, se staly vyhledávaným cílem mnoha zahraničních investorů. V této době došlo ke zrodu současného pojetí světové ekonomiky, o které se hovoří jako o globalizované, avšak ve skutečnosti jde spíše o regionalizaci³⁰ světového hospodářství. Významnou roli v tomto případě sehrály

---

podpory přílivu FDI. Severní Amerikou jsou myšleny Spojené státy americké i Kanada, která byla významnou cílovou destinací velkého počtu přímých zahraničních investic.

²⁸ Přidaná hodnota je rozdíl mezi náklady na výrobu určitého produktu a jeho tržní cenou. Čím vyšší je tento rozdíl, tím více firma vydělá a zároveň se tak zvyšuje HDP, které je důležitým ukazatelem ekonomického rozvoje.

²⁹ Za první celo globální ekonomiku je považováno období do roku 1914, přičemž toto období bylo z pohledu mezinárodních investic významně bohatší (Jones, 2005).

³⁰ I když dnes často hovoříme o globalizaci, pojem regionalizace vystihuje stav současné světové ekonomiky daleko lépe. Nelze hovořit o světě bez tarifů, vládních intervencí, obchodních omezení a nejrůznějších pravidel zavedených regionálními uskupeními a světovými organizacemi. Raději tedy hovoříme o globalizaci na regionální úrovni.

samotné nadnárodní korporace, jež svými ekonomickými záměry dokázaly určitým způsobem formovat i politiky svých států.

2 Aktuální trendy FDI v Africe

Od 90. let 20. století roste celosvětově význam přímých zahraničních investic. Výjimkou nejsou ani rozvojové státy a transformující se ekonomiky. Objem FDI v rozvojových zemích vzrostl mezi lety 1990 a 1998 téměř o 100 miliard amerických dolarů (Moran, 1998). Přímé zahraniční investice hrají významnou roli při vytváření globální provázanosti světa a ekonomické globalizaci. FDI jsou považovány za jeden z nejstabilnějších zahraničních kapitálových toků do rozvojových zemích a jejich míra v posledních desetiletích přesahuje objem mezinárodního obchodu, a dokonce roste rychleji než ekonomický růst v některých státech (Patterson, 2004). Nicméně samotná distribuce FDI v rozvojovém světě je nerovnoměrná.

Například v roce 1997 byly rozvojové státy příjemci 72 % celosvětových FDI. Tento podíl se jeví jako velmi vysoký v porovnání s 28 % procenty mířícími do rozvinutého světa, avšak některé statistiky mohou být zavádějící, protože významná část (zhruba 40 % z celkového objemu FDI) směřovala v tomto období do Číny. Nelze tedy hovořit o příliš vysokém podílu FDI směřujících do zbylých rozvojových zemí (Moran, 1998). Pokud se blíže zaměříme na africký kontinent, zjistíme, že v druhé polovině 90. let došlo ke zlepšení výkonu africké ekonomiky díky politickým změnám, které významně přispěly ke zvýšení přímých zahraničních investic v následujících letech (Dupasquier a Osakwe, 2005). Afrika³¹ se jako kontinent vyznačuje chronickým nedostatkem kapitálu, v jehož důsledku státy nedosahují stabilního ekonomického růstu. V porovnání s nízkým zapojením do mezinárodního obchodu, fluktuujícími krátkodobými investicemi a nízkou mírou úspor představují FDI poměrně stabilní zdroj kapitálu.³² Dokonce i rozvojová spolupráce je považována za nestabilní finanční zdroje, protože se během let mění v závislosti na donorské zemi.

---

³¹ Afrika v této práci zahrnuje celý kontinent, tedy 54 afrických států viz. příloha 1.

³² Přímé zahraniční investice jsou běžně považovány za dlouhodobější zdroj kapitálu.

Nárůst přílivu FDI do Afriky trval až do roku 2001, kdy poprvé došlo ke zpomalení globální ekonomické aktivity. Tuto situaci potvrzuje i tabulka 2, kde je možné sledovat nárůst FDI mezi lety 1995–2000 o více jak trojnásobek, přičemž zvýšení mezi lety 2000–2005 je viditelně nižší (zhruba o 50 %). Nicméně tato situace se netýkala pouze afrických států, ale téměř celého světa. Jedinou výjimku tvořily rozvojové asijské státy a transformující se ekonomiky. Asijská oblast v tomto období zaznamenávala rychlý hospodářský růst díky tzv. asijským tygrům (nově industrializovaným státům) a samozřejmě díky obrovskému množství kapitálu proudícímu do Číny. Transformující se ekonomiky představují většinu států bývalého

Tabulka 2 – Příliv FDI ve vybraných letech (USD v milionech)

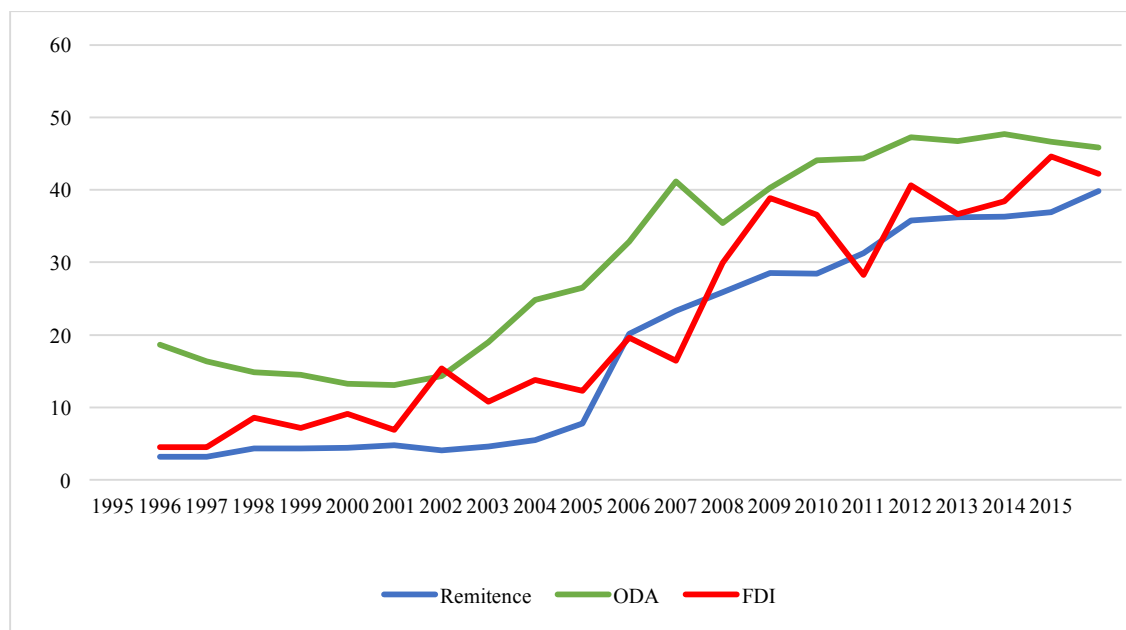
	1995	2000	2005	2010	2015
Svět	341 523	683 765	950 125	1 388 821	1 762 155
Rozvojové země	117 761	215 794	331 752	625 330	764 670
Transformující se ekonomiky	3 999	8 258	30 668	63 601	34 988
Rozvinuté země	219 764	459 715	587 710	699 889	962 496
Rozvojové země Afriky	5 655	19 975	29 632	43 571	54 079
Rozvojové země Jižní Ameriky	29 855	72 660	76 582	167 118	167 582
Rozvojové země Asie	81 704	122 701	224 948	412 407	540 722

Zdroj: Zpracováno autorkou podle dat UNCTAD (2017).

Sovětského svazu či zemí pod jeho vlivem. Společným je těmto státům přechod od centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. Tedy jejich ekonomický rozkvět se projevil až později po pádu komunistického režimu, kdy došlo k obnovení hospodářské politiky podporující zahraniční investice. Pokud se zaměříme na vývoj FDI během celého období zachyceného v tabulce 2, lze s jistotou říci, že aktuálně do

afriických států proudí více FDI³³ než do transformujících se ekonomik. Graf 1 porovnává tři hlavní zahraniční kapitálové a finanční toky do Subsaharské Afriky. Na grafu lze pozorovat vzrůstající trend všech zmíněných toků. Oficiální rozvojová spolupráce představuje pro státy Subsaharské Afriky stále nejdůležitější zdroj zahraničních financí. Na druhé místě jsou přímé zahraniční investice, které jsou podle grafu nejvíce kolísavé, což nekoreluje s některými současnými teoriemi, které uvádí, že FDI patří mezi nejstabilnější toky. Také skutečnost, že příliv zahraniční rozvojové spolupráce převyšuje příliv FDI odlišuje Subsaharskou Afriku od jiných rozvojových regionů. Remitence jsou důležitým zdrojem financí pro soukromé osoby, tedy nemají velký vliv na celkovou ekonomiku státu, přesto jsou důležitým nástrojem v boji proti chudobě. Podle odhadů převyšují skutečné objemy remitencí oficiální zdroje až o desítky procent, což znamená, že jsou reálně vyšší než FDI i oficiální rozvojová spolupráce. Nicméně je velmi těžké porovnávat tyto toky, a to z toho důvodu, že všechny jsou významné, ale každý v jiné oblasti.

Graf 1 – Příliv FDI, ODA a remitencí do Subsaharské Afriky mezi lety 1995–2015 (mld. USD)

Zdroj: Zpracováno autorkou podle dat WorldBank (2017a).

³³ Roli nehraje pouze objem FDI, ale také sektor, do kterého daný kapitál proudí. Je známou skutečností, že přímé zahraniční investice mohou mít různý vliv na rozvoj určitého státu, podle toho, v jakém odvětví jsou proinvestovány.

Jak bylo uvedeno výše, remittance napomáhají zlepšení života jejich příjemcům. ODA podporuje základní funkce států a přímé zahraniční investice podporují především ekonomický růst a rozvoj.

Následující graf 2 ukazuje vývoj přílivu přímých zahraničních investic (v absolutních hodnotách) do Afriky ve srovnání s rozvojovými regiony Jižní Ameriky a Asie. Rozdíl mezi jednotlivými regiony je na první pohled patrný, přičemž lze sledovat zvětšující se propast mezi jednotlivými oblastmi³⁴, kterou se stále nedaří zmenšit. Přesto, že celkový objem FDI ve světě vzrostl o 38 % v roce 2015 na 1 762 mld. USD, oproti předešlému roku, africký kontinent zaznamenal propad o 7 % ve stejném období a celkově se jeho podíl na světovém FDI propadl na 3,1 % oproti roku 2014, kdy tento podíl byl 4,6 % (UNCTAD, 2016a).

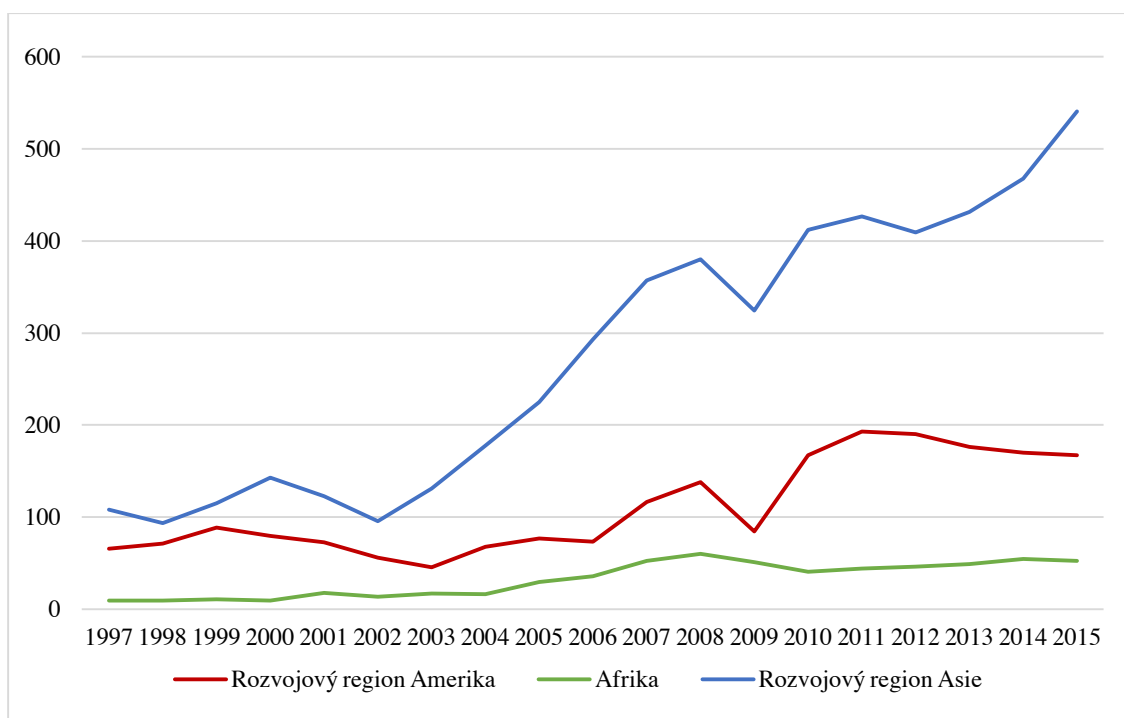
V roce 2015 zaznamenala Afrika desetkrát menší příliv zahraničních investic než Asie a asi třikrát menší než Jižní Amerika. Graf také zachycuje ekonomický vývoj v minulém desetiletí, kdy došlo v roce 2008 ke globální ekonomické krizi, která zasáhla nejen rozvojové regiony, ale i rozvinuté státy. Téměř nepřerušovaný nárůst FDI v roce 2008 vyvrcholil a v následujícím roce FDI zaznamenaly významný propad. Nicméně už v roce 2010 došlo k oživení celosvětové ekonomiky i FDI. Přesto měl propad cen komodit významný vliv na přímé zahraniční investice směřující do těžebního průmyslu. Velké těžební společnosti omezily své investice do nových projektů, což ovlivnilo státy závislé na vývozu ropy a jiných nerostných surovin³⁵ (UNCTAD, 2016a). Naopak nízké ceny vstupních komodit měly pozitivní vliv na zpracovatelský průmysl a služby, a tudíž větší podíl FDI začal směřovat do těchto odvětví. Tato situace tedy napomohla rychlému rozvoji sektoru služeb (především komunikace), který láká stále více investorů.

---

³⁴ Je nutné mít na paměti skutečnost, že UNCTAD řadí do rozvojového regionu Asie také Čínu a Indii, tedy obrovské země, které celkový objem FDI této skupiny zásadně navyšují.

³⁵ Mezi nejvíce zasažené státy v Africe patří například Guinea a Zambie, jejichž velkou část FDI tvořila těžba kovových rud a výroba železa a oceli (UNCTAD, 2016a).

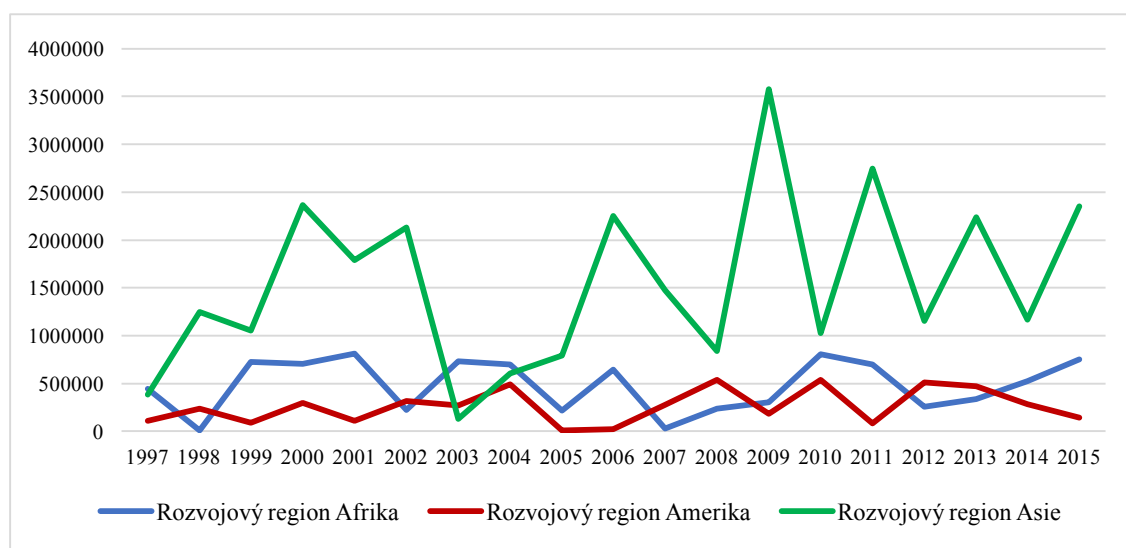
Graf 2 – Vývoj přílivu FDI do vybraných regionů mezi lety 1997–2015 (mld. USD)

Zdroj: Zpracováno autorkou podle dat UNCTAD (2017).

Reálný pohled na význam FDI v ekonomikách rozvojových regionů dokumentuje graf 3. FDI (vyjádřené v přepočtu na jednoho obyvatele) jsou pro africké státy významným zdrojem kapitálu, přesto však jejich výše nedosahuje tak významné role jako v rozvojovém regionu Asie. Nicméně přesto, že celkový příliv FDI do zemí rozvojového regionu Ameriky je větší než do Afriky, jejich význam je pro africkou ekonomiku průměrně vyšší. Celkově však je zřejmá výrazná fluktuace přílivu FDI do všech rozvojových regionů.

Graf 3 – Vývoj přílivu FDI do vybraných regionů mezi lety 1997–2015 (přepočteno na obyvatele, USD)

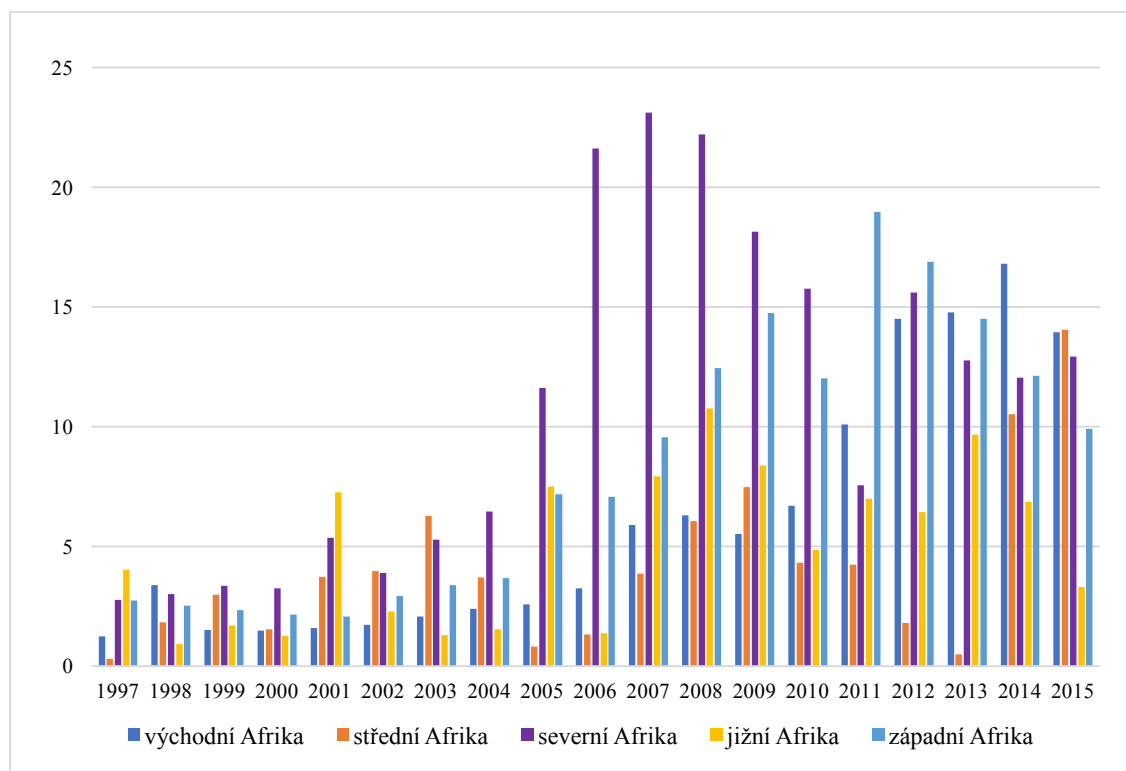
Zdroj: Zpracováno autorkou podle dat UNCTAD (2017).

Africký kontinent je z hlediska rozložení toků FDI velmi proměnlivý. Nejenže se výše investic mění během let, ale velmi často se mění i cílové státy (Dupasquier a Osakwe, 2005). Vysoká míra fluktuace je také dána nejen politickou situací a hospodářskou politikou, ale i mění se zásobou nerostných surovin. Pokud je stát závislý na investicích cílených do primárního sektoru, s úbytkem dané suroviny pochopitelně klesají i přímé zahraniční investice. V roce 2014 tvořily investice do primárního sektoru v afrických státech 28 %. Přestože tento podíl na celkovém objemu FDI každoročně klesá, Afrika je stále na první příčce mezi rozvojovými regiony (UNCTAD, 2016a). Nerostné bohatství představuje pro některé státy komparativní výhodu oproti jiným rozvojovým státům, avšak vysoká závislost na limitovaných zásobách surovin daná nízkou diverzifikací ekonomiky stojí za vyšší zranitelností vůči ekonomickým krizím (Munzwembiri, 2014).

Vývoj přílivu přímých zahraničních investic do jednotlivých afrických regionů ukazuje graf 4. Jak již bylo zmíněno, objem FDI se v čase výrazně mění. Na první pohled je zřejmé, že příliv FDI se téměř do všech regionů navýšil. Dále lze sledovat zajímavý vývoj investic v severní Africe, která byla velmi oblíbenou destinací pro zahraniční investory mezi lety 2005–2009. Avšak tento africký region byl výrazně zasažen světovou krizí a zhoršenou bezpečnostní situací po Arabském jaru. Nicméně v posledních letech došlo k oživení ekonomiky severní Afriky a zlepšení politické situace, což zaznamenali i investoři, kteří se postupně do regionu vrací.

Naopak západní a jižní Afrika trpí nízkým přílivem FDI kvůli nízkým cenám nerostných surovin. Východní a střední Afrika dosáhla za poslední dobu výrazného zlepšení v získávání FDI nejen díky velkému nerostnému bohatství, ale také díky vhodnému podnikatelskému prostředí a ekonomickému rozvoji podporovaného místními vládami.³⁶

Graf 4 – Příliv FDI do afrických regionů 1997–2015 (mld. USD)

Zdroj: Zpracováno autorkou podle dat UNCTAD (2017).

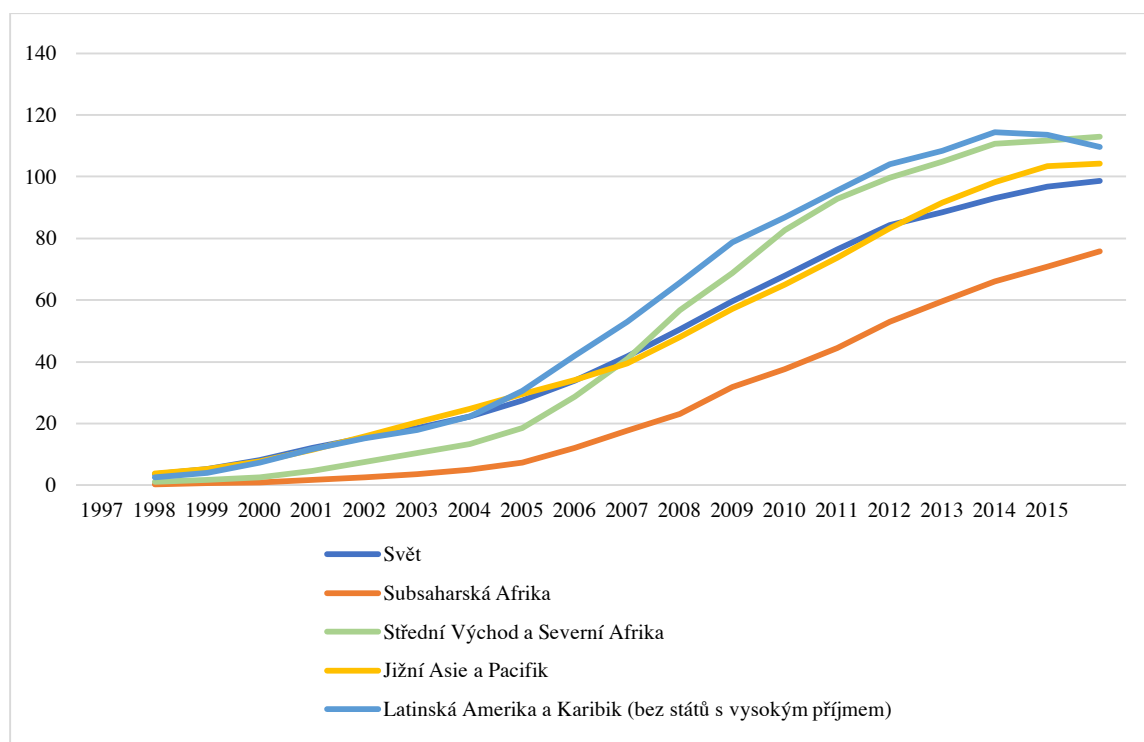
Dalších 20 % FDI plynoucích do Afriky směřuje do zpracovatelského průmyslu a největší podíl, 51 %, směřuje do sektoru služeb. Služby představují pro africké země velký potenciál. Jedná se především o finanční a bankovní sektor a telekomunikace. Zejména telekomunikace zaznamenávají v posledních letech enormní nárůst FDI. Infrastruktura tohoto druhu je pro rozvoj afrických států velmi významná. Nejenže dojde k navýšení FDI díky kvalitním a bezpečným telekomunikacím, které jsou klíčové

³⁶ Samozřejmě ne všechny státy v těchto regionech dosahují stejných výsledků. Například Gabon či Rovnicková Guinea se stále potýkají s vysokou mírou korupce, jež vede k opakujícím se selháním ze strany místních vlád, jež nejsou schopny efektivně využívat generované zisky pro zvýšení životní úrovně svých obyvatel.

pro úspěšné zapojení do globální ekonomiky, ale také přináší další pozitivní dopady například v bankovníctví, vzdělání, základní péči a dalších oblastech.

Graf 5 prezentuje využívání telefonních služeb ve vybraných regionech. Z grafu je patrný narůstající trend ve všech světových oblastech, a přestože Subsaharská Afrika dosahuje nejnižšího počtu (na 100 obyvatel), v posledních letech zde dochází k nejrychlejšímu nárůstu počtu obyvatel využívajících mobilní služby. S využitím telekomunikací je úzce spjata i internetové pokrytí, které je pro rozvoj podnikání a investic (nejen) v Africe klíčové. Internet má pozitivní vliv nejen na ekonomický růst, ale může kladně působit i na rozvoj společnosti. Podle Dalberga (2013) má internet schopnost výrazně přispět k pozitivní socioekonomické změně v Africe, pokud budou africké státy investovat do vybudování kvalitní infrastruktury a následného poskytování služeb pro zajištění spolehlivého provozu. Mezi státy s nejlepším pokrytím a stabilním provozem internetu v Africe patří Ghana, Senegal, Nigérie, Jihoafrická republika a Keňa.

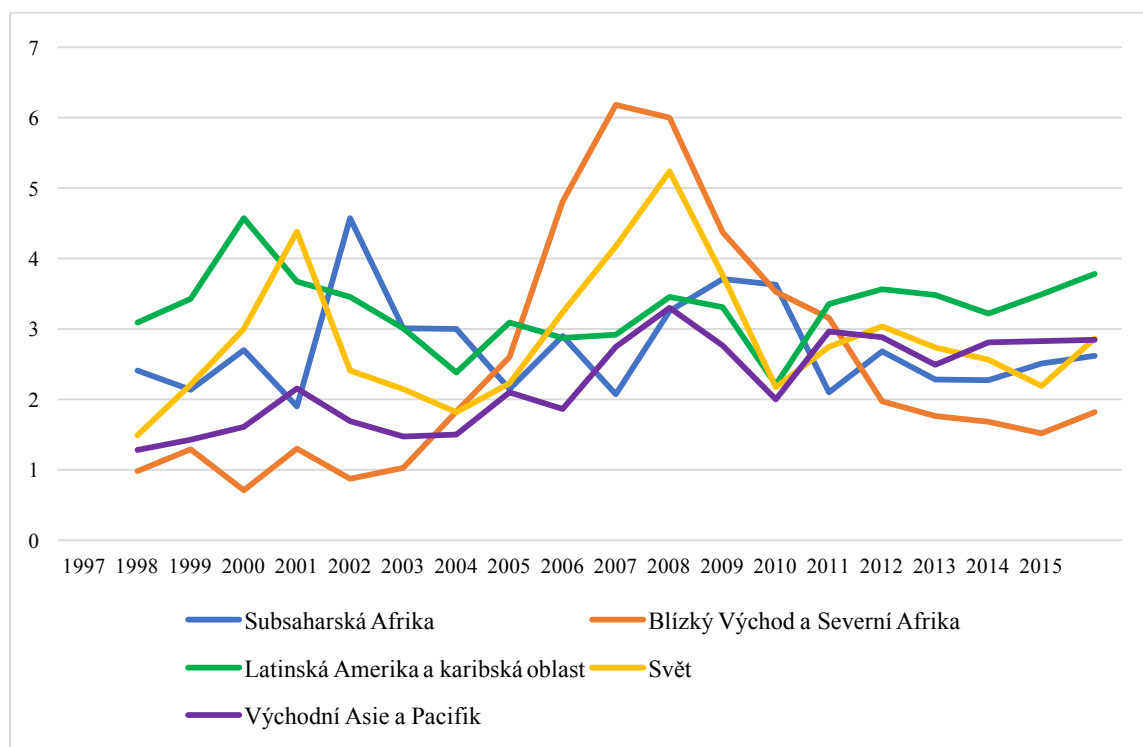
Graf 5 – Počet předplatitelů mobilního telefonu v letech 1997–2015 (přepočten na 100 obyvatel)

Zdroj: Zpracováno autorkou podle dat World Bank (2017a).

Podíl FDI na hrubém domácím produktu dokumentuje graf 6. Celkově lze říci, že státy Subsaharské Afriky vykazují od roku 2012 nižší procento FDI k HDP než jiné rozvojové regiony. Jediným regionem, který má FDI k HDP menší než 2 %, je Blízký Východ a Severní Afrika. U této oblasti můžeme sledovat velmi významné snížení přímých zahraničních investic již od roku 2008. Hlavní příčinou neustálého poklesu je bezpečnostní situace v oblasti Blízkého Východu. Pokud bychom však z tohoto regionu vyčlenily Severní Afriku, zjistily bychom, že samostatně dosahuje většího procenta než Subsaharská Afrika. Podíl FDI na skladbě HDP Subsaharské Afriky se zdá být od roku 2012 relativně stabilní bez známek výrazné fluktuace. Tato skutečnost je velmi příznivá pro vlády afrických států, které tak mohou lépe plánovat své rozpočty i ekonomické aktivity. Naopak znatelný rozdíl procentního podílu oproti jiným regionům je známkou určité nejistoty ze strany investorů. Politická nestabilita a nepříznivé ekonomické prostředí tvoří hlavní překážku přílivu FDI do Subsaharské Afriky.

Graf 6 – Příliv přímých zahraničních investic v letech 1997–2015 (% HDP)

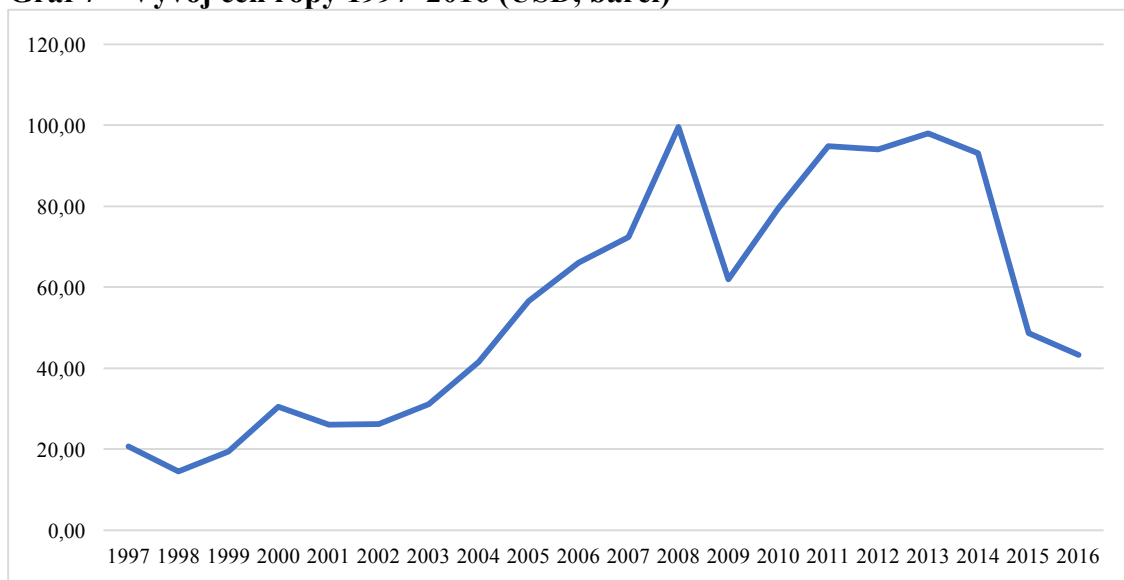
Zdroj: Zpracováno autorkou podle dat World Bank (2017a).

Celkově lze říci, že v roce 2015 se Severní Africe vedlo lépe v získávání FDI naopak Subsaharská Afrika zaznamenala úpadek v některých státech, jejichž ekonomika

je závislá na těžbě nerostných surovin (především ropy)³⁷. Vývoj průměrných ročních cen ropy za barel mezi lety 1997–2016 ukazuje graf 7. Ceny ropy dosáhly svého historického maxima před světovou krizí v roce 2008, kdy se cena za jeden barel blížila v některých měsících k 150 USD. Naopak od roku 2014 docházelo ke kontinuálnímu snižování a ceny dosáhly svého minima v roce 2016, kdy se cena za jeden barel dostala pod hranici 50 dolarů, tedy na nejnižší cenu za více jak deset let. Tento významný pokles silně zasáhl země závislé na vývozu ropy a negativně ovlivnil jejich ekonomický růst, avšak díky této skutečnosti, mají místní vlády větší tendenci rozvíjet jiné sektory, které mají z dlouhodobého hlediska větší dopady na rozvoj státu.

Graf 7 – Vývoj cen ropy 1997–2016 (USD, barel)

Zdroj: Vytvořeno autorkou podle dat FRED (2017).

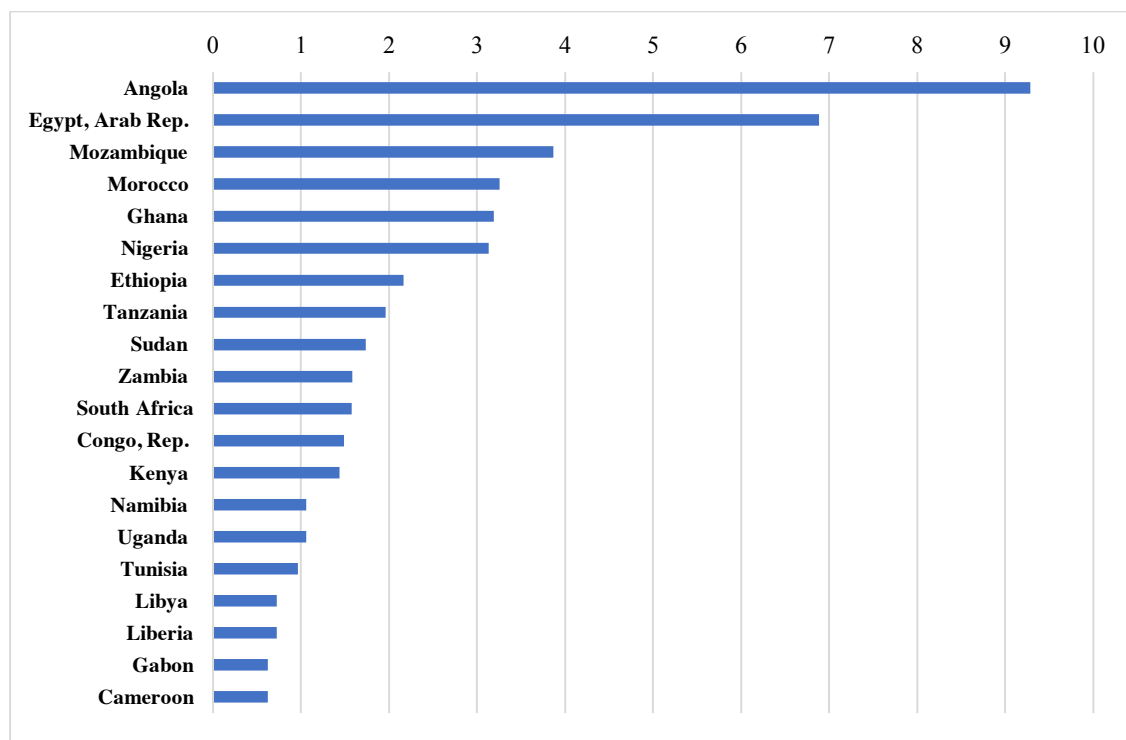
Graf 8 ukazuje dvacet států s nejvyšším absolutním přílivem FDI v roce 2015. Na první pohled je překvapivé umístění Jihoafrické republiky, která se objevuje až v druhé polovině žebříčku. Důvodem tohoto propadu jsou nízké ceny komodit³⁸

³⁷ Ceny ropy poprvé prudce klesly po celosvětové ekonomické krizi v roce 2008, nicméně v roce 2010 začaly opět růst. Od roku 2013 došlo k dalšímu poklesu cen, přičemž tyto nízké ceny přetrvávají dodnes. V roce 2016 byla cena jednoho barelu ropy nejnižší za posledních 13 let, a dokonce výrazně levnější než v době světové krize v roce 2008 a 2009 (AfDB/OECD/UNDP, 2016). Ropa však není jedinou komoditou, která zaznamenala snížení cen. Jednou z příčin je zpomalující ekonomika Číny, která patří mezi významné odběratele nerostných surovin z Afriky.

³⁸ Jižní Afrika je významným exportérem nerostných surovin jako zlato, diamanty, platina, železo a další.

a vysoké ceny elektrické energie (UNCTAD, 2016b). Příliv FDI do této země se v roce 2015 snížil o 69 % na 1, 8 miliard USD (OECD, 2016).

Graf 8 – TOP 20 příjemců FDI v Africe (2015, mld. USD)

Zdroj: Zpracováno autorkou podle dat World Bank (2017a)

Naopak první příčku zaujímá Angola, která dlouhodobě patří k oblíbeným zemím zahraničních investorů. Společně s Keňou, Nigerií, Ghanou a JAR³⁹ tvoří hlavní regionální centra pro příliv FDI (EY, 2015). Nicméně Angola dosáhla svého prvenství díky poskytnutým půjčkám od mateřských společností v zahraničí, a to i navzdory vysoké inflaci a zpomalení ekonomického růstu (UNCTAD, 2016). Přesto, že těžba ropy zůstává hlavním exportním artiklem⁴⁰ i hlavní oblastí FDI, vláda zavedla preventivní opatření, v podobě zvýšení daní na vybrané druhy zboží, které pomohou vládě dorovnat ztráty kvůli nízkým cenám ropy. Důležitými oblastmi investic je pak také stavebnictví a energetický průmysl, které pro Angolu představují zejména budoucí potenciál.

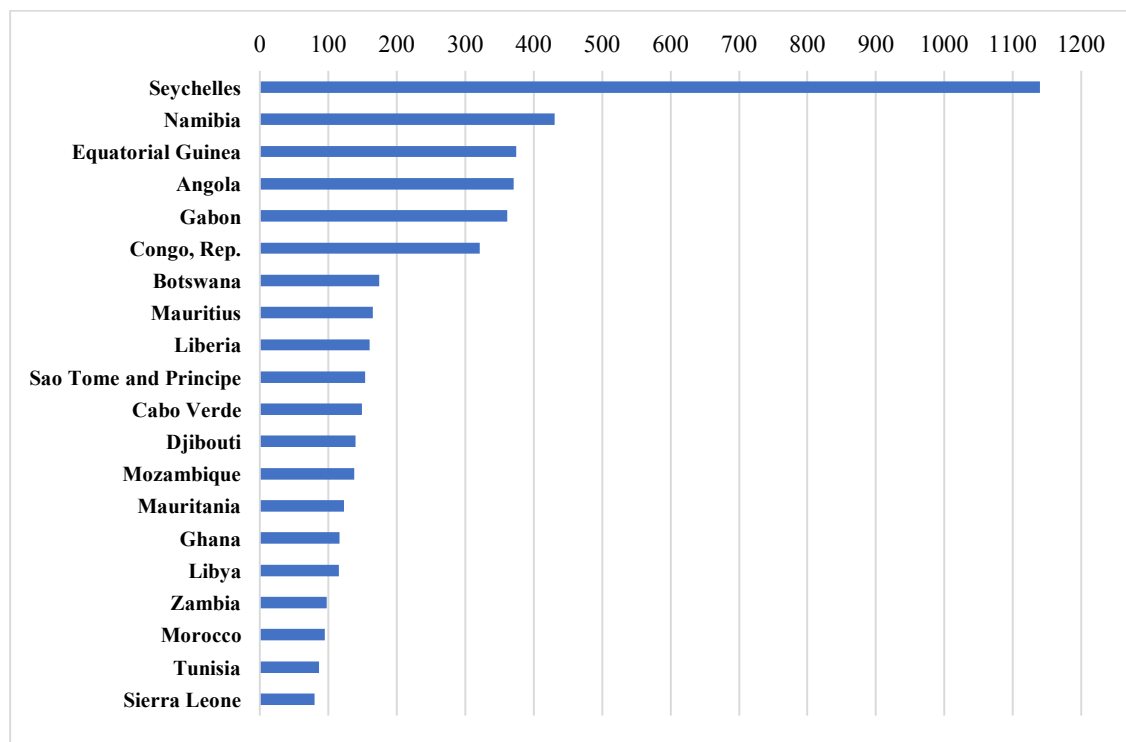
³⁹ Přesto, že se Jihoafrická republika potýká s ekonomickými problémy a celkový objem přímých zahraničních investic v posledních letech klesá, stále patří k zemím, které lákají nejvíce investorů na africkém kontinentu.

⁴⁰ Ropa tvoří 95 % celkového vývozu Angoly a představuje 52 % příjmů pro státní kasu (UNCTAD, 2016a).

Jak již bylo zmíněno, severní Africe se v roce 2015 dařilo především díky vysokým přílivům investic do Egypta a Maroka. V Egyptě došlo k nárůstu FDI o 49 % a celková částka FDI se vyšplhala na 6,9 miliard USD (UNCTAD, 2016a). Egypt těží ze své znovu nabyté politické stability, která umožnila vládě zavést opatření posilující podnikatelské prostředí, což má pozitivní dopady i na ekonomický růst. Hlavními oblastmi investic jsou telekomunikace, farmaceutický průmysl, finanční sektor, a také těžba zemního plynu. Maroko je dlouhodobě považováno za stabilní stát, podporující podnikatelské prostředí a poskytující kvalitní služby. Hlavní ekonomickou oblastí země je výroba aut, elektroniky, a také aeronautika. Tyto sektory vyžadující kvalifikovanou pracovní sílu, a proto lákají přímé zahraniční investice především z USA a Evropy.

Graf 9 je totožný s grafy předchozím, avšak poskytuje pohled na největší příjemce FDI v přepočtu na jednoho obyvatele, který lépe demonstruje pohled na význam FDI v dané ekonomice. V tomto případě je znatelná změna oproti předchozímu žebříčku, kdy se objevují nové země a jiné naopak zmizely.

Graf 9 – TOP 20 příjemců FDI v Africe (2015, přepočet na 1 obyvatele, USD)

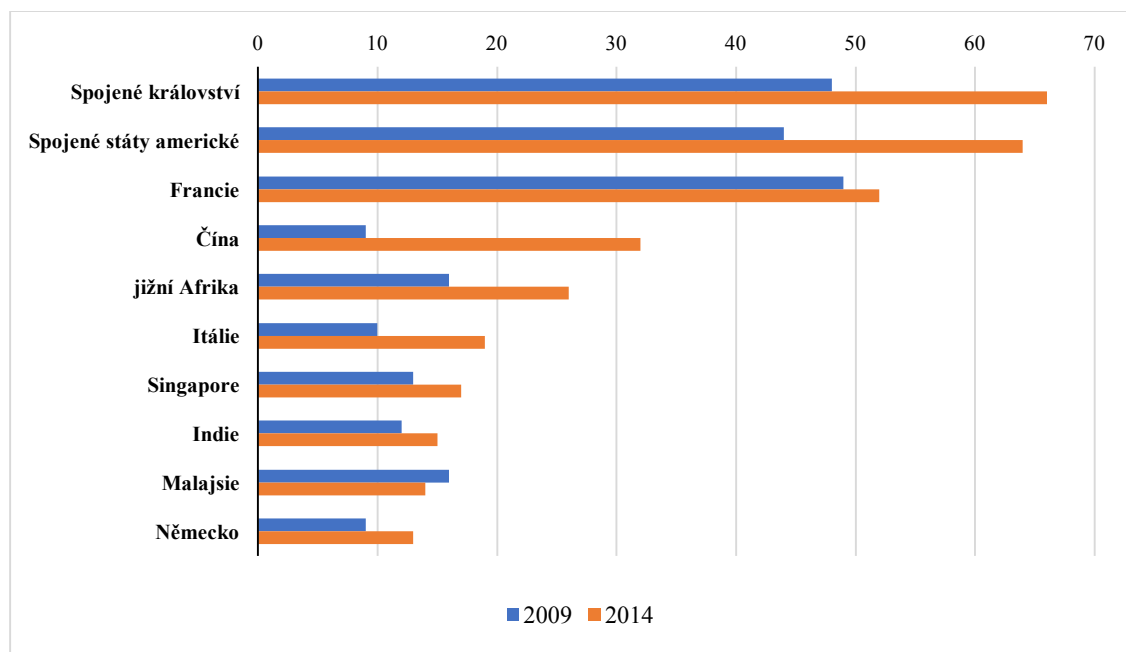

Zdroj: Zpracováno autorkou podle dat World Bank (2017a).

I když objem přímých zahraničních investic často kolísá, hlavní investoři se příliš nemění. Graf 10 ukazuje, že největšími investory v Africe je Spojené království, USA a Francie, přičemž jejich pořadí se v uvedených letech nikterak výrazně neproměnilo. Nicméně tradiční investoři nejsou jedinými, kteří v Africe působí. V posledních letech narůstá na africkém kontinentu význam FDI proudících z jiných rozvojových států či vynořujících se ekonomik. Například čtvrtou největší ekonomikou investující v Africe je Čína, jejíž FDI se během pěti let více než ztrojnásobily z 9 na 32 mld. USD. Navzdory negativní kritice přítomnost Číny na africkém kontinentu má pozitivní dopady na ekonomický rozvoj afrických států.

Nicméně i další státy uskupení BRICS v posledních letech stále více prosazují své zájmy v Africe a jejich FDI do různých afrických zemí zaznamenávají růst. Tato skutečnost podporuje změnu ve vývoji ekonomické spolupráce mezi státy globálního jihu. Tyto státy samozřejmě nemohou zcela nahradit rozvinuté země, které patří stále mezi největší investory v Africe, nicméně světová ekonomická krize v roce 2008 ukázala velkou zranitelnost rozvinutých států. Firmy z těchto zemí reagovaly na krizi okamžitým omezením FDI, což výrazně zasáhlo některé africké země, naopak státy BRICS nebyly krizí tak zasaženy a jejich zahraniční investice nezaznamenaly tak výrazné snížení.

Graf 10 – TOP 10 investorských ekonomik v Africe v letech 2009 a 2014 (mld. USD)

Zdroj: Zpracováno autorkou podle dat UNCTAD (2017).

Zajímavou pozici má i Jihoafrická republika, která patří mezi pátého největšího afrického investora a zároveň je jedním z největších příjemců FDI. Díky těmto ekonomickým aktivitám se JAR stala hlavním ekonomickým partnerem svých sousedů, a také politickým partnerem v několika regionálních uskupeních. JAR například stojí za 80 % všech FDI do Botswany, Lesotha, Namibie a Svazijska (AfDB/OECD/UNDP, 2016). Nízké ceny komodit však způsobily pokles těchto přímých zahraničních investic o 30 % na celkových 5,3 miliardy USD (UNCTAD, 2016a). Mezi další významné africké investory pak patří Nigérie, Keňa, Angola, a dále ze severní Afriky Maroko, Alžírsko a Libye. Pro malé státy⁴¹, jenž nedisponují velkým množstvím nerostných surovin či přívětivým podnikatelským prostředím, představují investice ze zmíněných zemí až desítky procent z jejich celkového objemu přijatých FDI a přesto, že jsou tyto investice pro tyto malé státy velmi významné, na celkovém objemu FDI mezi africkými státy se podílí pouze 12 % (AfDB/OECD/UNDP, 2016).

Rozvojové státy jako celek jsou v posledních letech cílovou destinací pro dvě třetiny veškerých investic na zelené louce. Výjimkou není ani Afrika, kde se v následujících letech předpokládá nárůst investic tohoto druhu. Současný vývoj cen komodit ovlivní i strukturu budoucích investic, které budou více zaměřeny na zpracovatelský průmysl v sektoru potravin a nápojů, ale také v automobilovém průmyslu. Největší objem investic však bude směřovat do oblasti služeb. Předpokládá se i další odstraňování restrikcí vůči FDI, snižování celních omezení a zavedení plného vlastnictví a kontroly zahraničními firmami, jež v mnoha státech stále chybí. Liberalizace afrických ekonomik by tedy měla přilákat další potenciální investory, kteří mohou v následujících letech podpořit socioekonomický rozvoj kontinentu.

---

⁴¹ Mezi malé africké státy patří podle klasifikace Světové banky Botswana, Kapverdy, Komory, Džibutsko, Rovnicková Guinea, Gabon, Gambie, Guinea-Bissau, Lesotho, Mauritius, Namibie, ostrov svatého Tomáše a Princův ostrov, Seychely a Svazijsko (Dömeland a Sander, 2007). Jedná se o velmi heterogenní skupinu států, přičemž se liší i ve velikosti území, počtu obyvatel, HDP a výskytu nerostného bohatství.

3 Determinanty přímých zahraničních investic

V dnešní době existuje nepřehledné množství teoretických článků a studií, jež se zabývají determinanty přímých zahraničních investic v Africe. Pokud se však podíváme na období minulého desetiletí, zjistíme, že bylo k dispozici minimum vědeckých prací, které by se soustředily výhradně na přímé zahraniční investice v Africe a výzkum jejich determinantů. Jak již bylo několikrát zmíněno, FDI představují pro africké státy významný podíl tak potřebného kapitálu, jehož je v těchto státech velký nedostatek. Investice s sebou nepřinášejí jen kapitál, ale také nová pracovní místa, technologie a znalosti, zvyšují efektivitu i produktivitu práce, a samozřejmě mají pozitivní vliv na ekonomický růst a rozvoj, což přispívá k většímu zapojení afrických států do globální ekonomiky.

Pokud se podíváme na stávající literaturu zaměřenou na determinanty FDI, můžeme všechny výzkumy rozdělit do dvou kategorií. Jedna z těchto kategorií se zaměřuje na endogenní determinanty, tedy takové, které určují, kdy a proč se firma stává nadnárodní, tedy zahraničním investorem. Druhý přístup je exogenní a zaměřuje se na determinanty, které rozhodují o umístění dané investice v určitém státu. V této práci jsou zkoumány determinanty FDI druhé kategorie, jež definují určitou zemi jako ekonomiku vhodnou pro příliv FDI.

Determinanty přímých zahraničních investic do Afriky jsou specifické a od jiných států se často liší (Asiedu, 2002). Modely na podporu přílivu FDI, jež byly úspěšné v jiných rozvojových regionech, především pak v Asii, se v Africe setkaly s neúspěchem, a to i přes snahu místních vlád zahraniční investice přilákat. Tento neúspěch v minulosti vedl k rozsáhlým analýzám, které potvrdily rozdílnost mezi Afrikou a ostatními rozvojovými regiony. I přesto, že dnes existuje rozsáhlá teorie determinantů FDI, je často velmi těžké určit, zda je daný determinant opravdu významný, protože může docházet k překrývání jejich účinku na příliv přímých zahraničních investic (Olatunji a Shahid, 2015). Velkou roli hraje také jedinečnost každé země. Na základě OLI-teorému hledá každá nadnárodní společnost jiné faktory, které jsou v souladu s jejich vlastnictvím a specifickými výhodami vůči jejich konkurentům. Z toho tedy vyplývá, že nelze jednoznačně určit determinanty FDI, které by platily pro všechny africké státy.

Mezi často zmiňované determinanty patří velikost trhu, kvalita infrastruktury, otevřenost ekonomiky, výše daní a cel, restrikce vůči FDI, obchodní bariéry, politická

stabilita, resp. nestabilita, náklady na výrobu nejčastěji v podobě ceny lidské práce, kvalita lidského kapitálu, ekonomický růst⁴², ale také korupce, zadlužení státu, úroková míra nebo členství v nejrůznějších organizacích. Diskutovanými faktory jsou i přírodní zdroje a poloha státu z pohledu geografie. V některých případech může hrát roli i společný jazyk, náboženská blízkost či historický vývoj. V následující části budou blíže diskutovány vybrané determinanty.

3.1 Nerostné bohatství

Afrika je známá svou hojností nerostného bohatství, které je významným cílem velkého objemu FDI, proto jsou často tyto komodity považovány za důležitý determinant FDI⁴³. Například mezi lety 1990–2010 došlo k zvýšení celosvětové spotřeby ropy o 36 %, což samozřejmě vedlo ke zvýšení cen ropy. Díky vysokým cenám vzrostly také investice do těžby, neboť vysoké zisky zvýšily atraktivitu států s velkými zásobami ropy. Také Afrika v tomto období zaznamenala největší nárůst v těžbě ropy na celém světě (Asiedu, 2013). Je rovněž důležité podotknout, že nerostné suroviny mají vliv na příliv FDI pouze tehdy, pokud jsou těženy zahraničními korporacemi, nikoliv domácími firmami.

V případě Subsaharské Afriky je těžba z velké části prováděna právě nadnárodními korporacemi, což zvyšuje význam nerostných surovin v Africe pro příliv FDI oproti jiným rozvojovým regionům, kde je podíl zahraničních společností výrazně menší (Asiedu, 2013). Důvodem vysokého výskytu zahraničních nadnárodních korporací v africkém těžebním průmyslu je finanční náročnost, nutnost vlastnit drahé technologie, a především se jedná o rizikovou oblast, kde není zaručen kladný výsledek. Jinými slovy: vynaložené finanční prostředky na průzkum potenciálních nalezišť mohou přesáhnout budoucí zisk z těžby. Podle Paula Colliera (2007) mohou být vysvětlením i slabé instituce, které nejsou schopny zajistit průzkum a těžbu ze svých vlastních zdrojů.

---

⁴² Stabilní ekonomický růst láká větší množství FDI než kolísavý ekonomický růst. Důvodem je určitý druh důvěryhodnosti ekonomiky a také skutečnost, že nestabilní ekonomika může znamenat větší náklady pro zahraničního investora.

⁴³ Důkazem tohoto předpokladu jsou i statistické údaje, které řadí Nigérii, Jižní Afriku, Angolu a další státy na přední příčky v objem přijatých přímých zahraničních investic. Není tedy náhoda, že velmi bohaté státy na nerostné suroviny jsou také největšími příjemci FDI. Zajímavostí je, že v minulosti téměř žádné výzkumy na toto téma nedefinovaly výskyt nerostných surovin jako důležitý faktor ovlivňující příliv FDI.

Navzdory skutečnosti, že africké státy lákají zahraniční investory především na velká naleziště nerostných surovin, tak dnes platí, že i státy tradičně považované za státy bohaté na ropu dosahují vysokého podílu FDI ve zpracovatelském sektoru i sektoru služeb. (Olatunji a Shahid, 2015).

3.2 Geografická poloha

Důležitou roli v některých případech hraje i geografická poloha, tedy fakt, zda je země přímořský stát či vnitrozemský (Onyeiwu a Shrestha, 2004), či rozmístění obyvatelstva. V Africe je většina populace koncentrována ve vnitrozemí a jen malé procento při pobřeží, přičemž více jak jedna čtvrtina obyvatel žije ve vnitrozemských státech bez přístupu k moři, což je nejvíce ze všech kontinentů (Gallup, Sachs a Mellinger, 1999). Stejně také platí, že státy v tropickém pásmu jsou v porovnání se státy v jiných klimatických podmínkách velmi chudé. Podle Meiera zu Selhausena (2009) mají vnitrozemské státy vyšší náklady na transport k cílovým trhům, a naopak k přístavům, odkud je zboží exportováno. Náklady jsou dále navyšovány cly, které mezi sebou mají jednotlivé státy stále velmi vysoké. Samozřejmě s geografickou polohou většiny afrických států v tropických oblastech souvisí i vyšším výskyt nemocí a nižší produktivita práce.

3.3 Infrastruktura

Problém infrastruktury v Africe je velmi silně svázán s geografickou polohou. Velké vzdálenosti kladou větší nároky nejen na samotnou existenci infrastruktury, ale také na její kvalitu. Z této skutečnosti vyplývá, že vnitrozemské státy jsou více závislé na kvalitní infrastruktuře než pobřežní státy. Současně je ale zřejmé, že vnitrozemské státy, které jsou v průměru chudší, mají limitované prostředky na vybudování kvalitní infrastruktury. Z tohoto pohledu se tak nejedná o pro investory příliš atraktivní destinace, protože pozemní doprava je sedmkrát dražší než lodní doprava, a tudíž výrazně navyšuje náklady investic (Meier zu Selhausen, 2009). Pokud tedy pobřežní státy disponují stejnými zdroji jako vnitrozemské, je velmi pravděpodobné, že vnitrozemské státy budou mít nižší příliv přímých zahraničních investic. Infrastruktura však nezahrnuje jen dopravu, ale i elektrickou síť, vodovodní vedení, a především pak telekomunikace, které v současnosti představují důležitý faktor pro příliv FDI (Sichei a Kinyondo, 2012).

Přesto, že je infrastruktura považována za jeden z hlavních obecných determinantů FDI, podle Asiedu (2002) nemá žádný vliv na příliv FDI do Subsaharské Afriky. V jiných rozvojových regionech však má pozitivní vliv. Podle autorky existují významnější determinanty FDI v Subsaharské Africe, jako jsou přírodní zdroje, otevřenost trhu a další makroekonomické ukazatele, které hrají větší roli při rozhodování investorů. Naopak jiní autoři (například Bartels, Napolitano a Tiss, 2012) považují nízkou kvalitu infrastruktury za hlavní důvod, proč je Afrika kontinentem s nejnižším přílivem zahraničních investic.

3.4 Otevřenost ekonomiky

Otevřenost ekonomiky je relevantní v případech, kdy jsou FDI zaměřeny na exportní odvětví, nebo využívají pro svou výrobu další importované komponenty. Pokud se však FDI orientují na vnitřní trh a spotřebu v zemi, otevřenost ekonomiky nehraje významnou roli (Demirhan a Masca, 2008). V případě rozvojových zemí však platí, že většina investic jsou vertikální a investor tedy hledá efektivitu pro svou společnost v podobě levnější produkce. Otevřenost ekonomiky by tudíž měla být pro africké státy významným faktorem pro příliv FDI.

Na přelomu 70. a 80. let došlo v afrických státech k výrazné liberalizaci díky programům strukturálního přizpůsobení (SAPs – *Structural Adjustment Programs*), a to včetně oblasti zahraničního obchodu. Nicméně i dnes existují v Africe velká omezení mezinárodního i regionálního obchodu v podobě vysokých cel, kvót a netarifních bariér. Odstranění těchto překážek obchodu by napomohlo k zapojení afrických zemí do mezinárodního obchodu, což by mělo pozitivní účinky na ekonomický rozvoj.

Podle četných studií (například Asiedu, 2013; Sichei a Kinyondo, 2012; Cantah, Wiafe a Adams, 2013; Kandiero a Chitiga, 2006; Kariuki, 2015) má otevřenost ekonomiky pozitivní efekt na příliv FDI, avšak Asketu (2002) argumentuje, že liberalizace obchodu má menší efekt na příliv FDI do Subsaharské Afriky než v jiných rozvojových regionech. Tedy otevřenost je jedním z důvodů, proč Afrika získává méně přímých zahraničních investic než jiné regiony, které jsou více zapojeny do globální ekonomiky, ale tento faktor nemusí být ten nejvýznamnější.

3.5 Velikost trhu

Velikost trhu je velmi důležitým determinantem FDI nejen v Africe. Podle různých průzkumů (Odén, 2005; Smith, 2006; Asiedu, 2006) je malý rozsah trhů významnou překážkou přímých zahraničních investic v afrických státech. Problémem je také velký počet malých států, které mají relativně nízký počet obyvatel i nízký HDP. Tyto státy trpí největším nedostatkem kapitálových toků, protože nejsou dostatečně atraktivní pro zahraniční investory. V tomto případě by významně pomohlo vytvoření regionálního trhu (například prostřednictvím regionální ekonomické integrace), který by byl dostatečně velký a zároveň stabilní, což by podpořilo příliv přímých zahraničních investic (Collier, 2007; Asiedu, 2006).

Velikost trhu je důležitým faktorem, protože velký trh generuje úspory z rozsahu (Sichei a Kinyondo, 2012). Pokud má stát malý trh, jen s malou pravděpodobností bude lákat velký objem FDI, protože počáteční investice jsou příliš vysoké a budoucí výnosy jsou nejisté z důvodu malé poptávky. Velikost trhu se nejčastěji aproximuje reálným HDP či HDP *per capita* (Breivik, 2014). V případě velikosti trhu je tedy předpokládán pozitivní efekt na příliv FDI do afrických zemí (Morisset, 2000).

3.6 Ekonomická stabilita

Ekonomická stabilita je předpokladem každé ekonomické aktivity, tedy i přímých zahraničních investic. Pokud ekonomika vykazuje stabilní podmínky, klesá pro investory riziko ztráty, a tudíž jsou ochotni více investovat. Mezi hlavní ukazatele stability patří úrokové sazby, směnný kurz, inflace či ekonomický růst, který zároveň vyjadřuje potenciál trhu dané země. Pokud má tedy země nízký ekonomický růst, není považována za stát se stabilní ekonomikou (Moreira, 2009).

Například vysoká fluktuace inflace značí neschopnost centrální banky kontrolovat měnovou politiku i vývoj celé ekonomiky. Vysoká míra inflace zvyšuje cenu kapitálu a ovlivňuje výnosnost investic v negativním směru. Špatné makroekonomické ukazatele svědčí o špatném řízení státu ze strany vlády, což negativně ovlivňuje rozhodování zahraničních investorů, přičemž v případě rozvojových zemí může investory zcela odradit (Shah, 2016).

Přestože většina autorů (Aseidu, 2006; Asiedu, 2013; Cantah, Wiafe a Adams, 2013) považuje ekonomickou stabilitu za důležitý determinant přílivu FDI, podle Anyanwu a Yameogo (2015), kteří se zabývali determinanty přímých zahraničních

investic v západní Africe, dospěli k závěru, že inflace nemá (proxy pro makroekonomickou stabilitu) žádný efekt na příliv FDI.

3.7 Politická stabilita

Z pohledu teorie je kvalita institucí důležitým předpokladem pro atraktivnost země ze strany zahraničních investorů. Většina studií došla k závěru, že slabé instituce, vysoká míra korupce a nespolehlivý právní systém vedou k nižším zahraničním investicím (Wei, 2000). Pokud v zemi existuje kvalitní vláda, jež dodržuje zákony a podporuje podnikatelské prostředí, investor má větší důvěru, a tedy i větší ochotu v zemi investovat.

V případě, kdy v zemi vládne nestabilní vláda, jež v zemi nebojuje s korupcí, stává se pro investory méně předvídatelná, a tudíž méně atraktivní. Podle Asiedu (2013) také záleží na sektoru, do kterého FDI proudí. Podle výzkum bylo zjištěno, že státy orientované na export ropy jsou více zkorumpované než státy, u kterých převažují investice v jiných sektorech. Zároveň autorka také naznačuje, že státy v Subsaharské Africe jsou více zkorumpované než jiné státy zahrnuté ve studii.

Korupce tak představuje dokonce vyšší překážku pro příliv FDI, než je tomu například u vysokého daňového zatížení. V některých případech mohou být náklady spojené s korupcí tak vysoké, že se investor rozhodne v zemi neinvestovat. Tuto hypotézu potvrdil ve svém výzkumu například Ketkar et al. (2005), který zkoumal efekt korupce na příliv FDI v 54 rozvojových i rozvinutých zemích, přičemž dospěl k závěru, že vysoká míra korupce má negativní dopady na přímé zahraniční investice. Naopak jiné studie nenašly žádný důkaz, nebo potvrdily opačnou hypotézu, podle které má vyšší míra korupce zvyšovat příliv FDI. Tuto skutečnost potvrdil ve svém výzkumu například Quazi et al. (2014), který došel k závěru, že korupce usnadňuje investorům problémy s překonáním mnoha byrokratických překážek.

3.8 Lidský kapitál

Podle literatury zaměřené na FDI existuje vysoká korelace mezi objemem FDI a kvalitou lidského kapitálu v hostitelské zemi. Již v minulosti bylo možné sledovat masivní přemísťování výrobních procesů do Asie, která disponovala velmi nízkými mzdami a relativně vzdělanou populací. A i když dnes v asijských zemích dochází k nárůstu mezd, stále zde existuje tak velký mzdový rozdíl, že nadnárodní korporace

nehledají levnější pracovní sílu například v Africe (Collier, 2007).⁴⁴ Úroveň vzdělání je významná nejen pro celkový objem FDI, ale také pro aktivity, do kterých kapitál směřuje. Pokud země disponuje kvalitním (a zároveň levným) lidským kapitálem, je zřejmé, že také získá daleko větší podíl investic v sektorech, které vyžadují vyšší kvalifikaci, a ty zároveň mají větší dopad na rozvoj ekonomiky.

Podle autorů Noorbakhsh, Paloni a Youssef (2001) jsou přímé zahraniční investice pozitivně ovlivňovány kvalitou lidského kapitálu, přičemž jeho význam dokonce postupně roste. Nicméně stejně jako u některých jiných determinantů i zde existuje oboustranný kauzální vztah mezi FDI a lidským kapitálem. I když je kvalitní lidský kapitál důležitým faktorem pro příliv přímých zahraničních investic, tak samotné FDI ovlivňují rozvoj lidského kapitálu skrze předávání znalostí (Krugell, 2005). Z toho plyne, že rozvoj lidského kapitálu a vzdělání jsou klíčové pro schopnost využívat nové technologie a zajištění udržitelného a dlouhodobého rozvoje (Nkechi a Okezie, 2013).

Investice do vzdělání tedy s sebou přináší i předpoklad vyšších objemů technologicky náročnějších FDI, které dále napomohou k rozvoji lidského kapitálu. Podle výzkumu Nkechi a Okezie (2013) zde existuje pozitivní vztah mezi FDI a lidským kapitálem, avšak autoři poukazují na fakt, že kvůli nízké úrovni terciárního vzdělání budou africké státy v budoucnu čelit nízké atraktivitě ze strany investic zaměřených na výrobu produktů s vyšší přidanou hodnotou.

3.9 Zdraví populace

Zdraví populace je součástí kvality lidského kapitálu. Zároveň je však velmi často opomíjeným faktorem, který ovlivňuje nejen přímé zahraniční investice, ale i ekonomický růst a rozvoj společnosti. Zdraví může ekonomiku ovlivňovat přímo i nepřímo. Přímo má nízká kvalita zdraví dopad na produktivitu práce a vysokou absenci v zaměstnání. Vysoká kvalita zdraví ovlivňuje ekonomiku prostřednictvím nepřímých mechanismů: zdraví může zvýšit kvalitu vzdělání jednotlivců či podpořit úspory a investice jako přípravu na období důchodu⁴⁵ (Alsan et al., 2006). Současně zde

---

⁴⁴ Přesto, že prozatím nedochází k přesunu FDI z Asie do Afriky, probíhá přesouvání zahraničních firem v rámci Asie. V současnosti proudí více FDI například do Laosu, Kambodže, Vietnamu či Bangladéše na úkor Číny. Nicméně stále velký počet zahraničních firem v technologicky náročnějších odvětvích dává přednost čínským továrnám.

⁴⁵ V zemích, kde je očekávaná délka života nízká, lidé příliš neuvažují důchod, a proto nešetří ani neinvestují.

existuje spojení mezi zdravím a vyššími náklady zahraničních investorů. Ziskovost společnosti může být ovlivněna vysokými náklady na zdravotní péči svých zaměstnanců v zemích, kde nefunguje zdravotní systém nebo se firma potýká s častou absencí zaměstnanců, a tím se navyšuje cena práce.

Podle Alsana et al. (2006) existuje spojitost mezi zdravou populací a větší poptávkou na daném trhu. Lidé, kteří jsou zdraví hodí pravidelně do práce a jsou produktivnější, tudíž mají dostatečný příjem a vytvářejí větší poptávku. Desbordes a Azémar (2008) poukazují na skutečnost, že rozdíly mezi státy Subsaharské Afriky a jinými rozvojovými státy v oblasti vzdělání jsou relativně stejné v průběhu času. Nicméně rozdíl v kvalitě zdraví se stále zvětšuje. Tento problém je tedy možným vysvětlením, proč státy v Subsaharské Africe lákají menší objem FDI než jiné rozvojové státy. Špatný zdravotní stav populace je do jisté míry ovlivněn geografickými podmínkami. Nicméně i tyto nevhodné podmínky se dají v určitém rozsahu ovlivnit efektivním zdravotnickým systémem a důslednou prevencí. Úroveň zdraví se nejčastěji aproximuje očekávanou délkou života, jenž reflektuje zdravotní stav populace v určité zemi.

3.10 Institutional FDI Fitness

Souběžně s tradičními determinanty FDI existují i teorie, které považují za hlavní faktory přílivu FDI vlády jednotlivých států. Tyto teorie se všeobecně nazývají institucionální, tedy ze samotného názvu vyplývá skutečnost, že instituce sehrávají hlavní roli. Jednou z nejzajímavějších teorií a zároveň často opomíjenou je tzv. *Institutional FDI Fitness*. Tento koncept vytvořila Saskia Wilhelms v roce 1998 a jeho hlavním tématem je aktivní role vlád ve vytváření atraktivních politik, které mají za cíl přilákat zahraniční investory. Samotný název odkazuje k schopnosti daného státu přilákat, absorbovat a udržet přímé zahraniční investice. Autorka odkazuje na Darwinovu evoluční teorii a státy, které se snaží přilákat FDI, přirovnává k druhům. Podle ní nevyhrává zákonitě ten největší a nejsilnější, ale ten, který se umí přizpůsobit aktuálním trendům.

Autorka argumentuje především tím, že existují i velmi malé státy chudé na přírodní zdroje, které získávají větší objemy FDI než velké státy bohaté na nerostné suroviny. V případě afrických států totiž nehrají roli běžné socioekonomické charakteristiky, ale institucionální faktory, které lze měnit ve prospěch FDI skrze vládu

daného státu. Wilhelms (1998) se soustředí na čtyři hlavní typy institucí, jež mají největší vliv na atraktivnost určitého státu. Podle ní je nejdůležitější přizpůsobit vládu, trh, vzdělávací systém a sociokulturní faktory tak, aby odpovídaly přesně potřebám zahraničních firem.

Autorka považuje sociokulturní faktory za nejstarší. Podle autorky jsou tyto faktory, které tvoří základy pomyslné pyramidy. Jedná se o faktor, jehož změna trvá dlouho a je velmi náročná, zároveň probíhá spontánně, neplánovaně, ale současně může být ovlivňována jednáním vlády. Nejdůležitějším bodem sociokulturních faktorů je schopnost přijímat jiné kultury a podnikatelské zvyklosti, které pomohou státu k začlenění do globální ekonomiky. S tímto problémem by měla pomoci druhá instituce: vzdělávací systém. Ten by měl být nastaven tak, aby napomáhal otevřenosti k cizím kulturám a rychlým změnám v dnešním světě. Samozřejmě záleží na charakteru přímých zahraničních investic. Odvětví náročná na pracovní sílu často nevyžadují tak vysokou úroveň vzdělání, přesto má vzdělaný člověk nepřímý vliv na produktivitu společnosti.

Zatímco vzdělání zastupuje v teorii lidský kapitál, tak trh zahrnuje všechny ekonomické a finanční aspekty. Dobře fungující trh je klíčový pro zahraniční investory, protože ovlivňuje ekonomické a finanční transakce společnosti. Wilhelms (1998) říká, že i státy s přísnými regulacemi přímých zahraničních investic mohou přilákat větší množství investorů díky dobře fungujícímu trhu. Na vrcholu pyramidy pak stojí vláda, která má možnost svými politikami ovlivnit všechny výše zmíněné instituce, a tedy podmínky pro zahraniční investory. Na závěr autorka dodává, že všechny tyto faktory jsou ve vzájemné interakci a mohou se tak ovlivňovat.

Následující tabulka 3 shrnuje všechny vybrané faktory přímých zahraničních investic, které budou zařazeny do regresní analýzy v následující kapitole. Tabulka usnadňuje orientaci v jednotlivých determinantech a zároveň prezentuje výsledky vybraných výzkumů. Protože je práce zaměřena na africký kontinent, byly vybrány pouze takové studie, které alespoň z části pracují s africkými státy. V závěrečné části tohoto textu budou porovnány výsledky regresní analýzy s některými závěry dosavadních studií uvedených v této tabulce.

Tabulka 3 – Determinanty přímých zahraničních investic (rešerše empirických výzkumů)

Determinanty	Studie	Zkoumaný vzorek	Hlavní závěry
Nerostné bohatství	Sichei a Kinyondo (2012)	45 afrických států (1980–2009)	Přírodní zdroje mají pozitivní efekt na příliv FDI.
	Asiedu (2013)	99 rozvojových států (22 států Subsaharské Afriky) (1984–2011)	Přírodní zdroje pozitivně ovlivňují příliv FDI.
Geografická poloha	Anyanwu (2011)	Africký kontinent (1980–2007)	Sub-regiony jižní a východní Afriky lákají větší podíl FDI než jiné části kontinentu.
	Meier zu Selhausen (2009)	72 rozvojových států z toho 37 afrických (1997–2006)	Vzdálenost od moře nemá vliv na příliv FDI do SSA ani do jiných rozvojových regionů. Nicméně větší státy SSA mají vyšší FDI.
Infrastruktura	Asiedu (2002)	32 Subsaharských států a 39 států z jiných rozvojových regionů	Infrastruktura nezvyšuje příliv FDI do SSA. Naopak ve zbylých státech má pozitivní efekt.
	Amusa, Monkam a Viegi (2016)	31 Subsaharských států (1995–2012)	Infrastruktura má pozitivní efekt na příliv FDI do SSA.
Otevřenost ekonomiky	Asiedu (2002)	32 Subsaharských států a 39 států z jiných rozvojových regionů	Otevřenost ekonomiky má pozitivní efekt ve všech zkoumaných státech.
	Kandiero a Chitiga (2006)	50 afrických států (1980–2001 v pětiletých intervalech)	Otevřenost ekonomiky má významný vliv na příliv FDI do afrických zemí.
Velikost trhu	Asiedu (2006)	22 států Subsaharské Afriky (1984–2000)	Větší trhy mají pozitivní efekt na výši FDI.

	Anyanwu (2011)	Africký kontinent (1980–2007)	Velikost trhu nemá signifikantní efekt na příliv FDI s využitím proxy GDP per capita, ale pokud je aproximován podílem městské populace, dosahuje kladných a zároveň významných hodnot.
Ekonomická stabilita	Anyanwu a Yameogo (2015)	Západní Afrika (1970–2010)	Inflace nemá efekt na příliv FDI. Ekonomický růst má negativní a významný vliv na příliv FDI.
	Suleiman, Kaliappan a Ismail (2015)	Jihoafrická celní unie (<i>Southern Africa Customs Union</i>) (1990–2010)	Inflace nemá vliv na FDI.
Lidský kapitál	Morisset (2000)	29 afrických států (1990–1997)	Míra gramotnosti nemá vliv na příliv FDI.
	Noorbakhsh, Paloni a Youssef (2001)	36 rozvojových států z Afriky, Asie a Latinské Ameriky (1980–1994)	Lidský kapitál má pozitivní efekt na příliv FDI.
Politická stabilita	Asiedu (2006)	22 států Subsaharské Afriky (1984–2000)	Nízká míra korupce zvyšuje příliv FDI.
	Busse a Hefeker (2005)	83 rozvojových států (1984–2003)	Politická stabilita je vysoce relevantní pro zahraniční investory.
Zdraví populace	Alsan, Bloom a Canning (2006)	74 států s nízkým a středním příjmem (1980–2000)	Kvalita zdraví má pozitivní a statisticky významný efekt na příliv FDI.
	Desbordes a Azémar (2008)	70 rozvojových států z toho 28 z SSA (1985–2004)	Kvalita zdraví pozitivně ovlivňuje FDI.

4 Regresní analýza determinantů přímých zahraničních investic

Tato závěrečná kapitola se věnuje samotné analýze vybraných faktorů přímých zahraničních investic v Africe. Cílem je identifikovat hlavní determinanty, které ovlivňují výši těchto kapitálových toků proudících do afrických států. První část textu se zaměřuje na popis zařazených proměnných do modelu, vybraná data a použité metody pro tuto studii. Výsledky analýzy jsou pak prezentovány v podkapitolách 4.2 a 4.3.

4.1 Použité proměnné, data a metody

Cílem analýzy je zjistit faktory, které významně ovlivňují příliv přímých zahraničních investic do 54 afrických zemí v letech 1995–2015. Státy zahrnuté v modelu jsou založené na vymezení afrického kontinentu tak, jak jej definuje Světová banka, tedy všechny státy Subsaharské a severní Afriky. Tato práce je do jisté míry ojedinělá právě díky tomu, že postihuje Afriku jako celek, byť je to na úkor existence neúplných dat. Toto omezení však nesnižuje výpovědní hodnotu zjištěných výsledků, protože práce disponuje počtem pozorování, která jsou pro tento druh výzkumu dostačující. Analýza bude provedena na základě panelových dat, které disponují nejen průřezovou složkou (54 států), ale i časovou (22 let). Potenciálně tedy existuje 1188 pozorování pro každou proměnnou, avšak reálně analýza pracuje v definovaných modelech zhruba s polovičním počtem datových bodů.

4.1.1 Proměnné v analýze a data

Závislou proměnnou představuje v modelu celkový objem FDI v dané zemi v přepočtu na obyvatele. Data pro tuto proměnnou byly získány z UNCTADstat (UNCTADstat, 2017). Objem FDI měří celkovou výši přímých zahraničních investic za určité časové období, v tomto případě za jeden rok v běžných cenách a v amerických dolarech (USD). Tento ukazatel zahrnuje vedle vlastního kapitálu i úvěry poskytnuté mateřské společnosti a reinvestovaný zisk. Ve všech modelech se pracuje s logaritmicky transformovanou proměnnou $\log\_FDI_{sp}$, a to především z důvodu snížení rizika potenciální heteroskedasticity v modelech.

Nezávislé proměnné byly do modelů zařazeny na základě teorie, které byla věnována celá předchozí kapitola. První skupinou faktorů jsou institucionální

či politické proměnné, které aproximují různé aspekty kvality institucí či politické stability. Patří sem proměnná korupce (CORR), pro jejíž výši v jednotlivých zemích používáme CPI index (*Corruption Perceptions Index*), který je každoročně uveřejňován organizací Transparency International. Ta hodnotí korupci na žebříčku hodnot od 0 do 100, přičemž 0 značí vysoce zkorumpované státy a 100 naprosto čisté státy bez korupce. Další dvě proměnné jsou zastoupeny globálními indikátory vládnutí (*Worldwide Governance Indicators*, WGI). Jedná se o politickou stabilitu a absenci násilí (*political stability and absence of violence*, proměnná STABILITY) a kvalitu právního státu (*rule of law*, proměnná LAW). První ze zmíněných měří úroveň politické nestability a politicky motivovaného násilí včetně terorismu. Indikátor zaměřený na právní stát zachycuje, jak je vnímáno dodržování zákonů a pravidel, zejména se to týká smluvních dohod, vlastnických práv a práce soudů či policie. Tyto indikátory jsou vyjádřeny na stupnici od přibližně -2,5 do 2,5 a platí, že čím vyššího hodnocení daná země dosáhne, tím lépe se umístila.

Druhou skupinu faktorů tvoří sociální proměnné, které jsou používány k měření kvality lidského kapitálu. Zejména se jedná o proměnnou (PRIMAR), která udává docházku žáků do primárního stupně vzdělání. Jedná se o podíl dětí skutečně navštěvující vzdělávací zařízení ku všem dětem v daném věku. Kvalita lidského kapitálu se také často aproximuje mírou gramotnosti či dalšími úrovní vzdělání, a to v závislosti na záměru výzkumu. Pokud se snažíme vysvětlit přímé zahraniční investice pomocí sekundárního či terciálního vzdělání, existuje předpoklad, že se investoři zaměřují na odvětví vyžadující vysoce kvalifikovanou pracovní sílu. Avšak na základě analýzy existující literatury bylo zjištěno, že africké státy lákají spíše investice do sektorů náročných na pracovní sílu, ale zároveň méně kvalifikovanou, proto modely pracují s výše uvedenou proměnnou. Druhým ukazatelem je očekávaná délka dožití, které aproximuje kvalitu zdraví jakožto součást kvality lidského kapitálu. Tato proměnná vstupuje do regrese ve zlogaritmované podobě (log_LIFEEXP). Data pro dva výše uvedené ukazatele byly získány z databáze Světové banky (World Bank, 2017a).

Třetí skupinu faktorů lze charakterizovat jako ekonomické či obchodní. Mezi první patří otevřenost ekonomiky z hlediska zahraničního obchodu, jež je reprezentována hodnotou obratu zahraničního obchodu vyjádřeného jako podíl na hrubém domácím produktu. Tato proměnná vstupuje do regrese ve zlogaritmované podobě (log_OPENNESS), přičemž data byla čerpána ze Světové Banky (World Bank, 2017a). Za další významnou proměnnou je často považována velikost trhu, a to

především v zemích, kde převládají přímé zahraniční investice vyhledávající nové trhy pro odbyt svých produktů či služeb. V tomto případě je velikost trhu zastoupena hrubým domácím produktem na obyvatele v paritě kupní síly a ve stálých cenách k roku 2011 v amerických dolarech, který je současně i ukazatelem ekonomické úrovně, přičemž do regrese vstupuje ve zlogaritmované podobě ($\log GDP_{PPP}$). Inflace (INFLATION) zastupuje v analýze ekonomickou stabilitu. Lze předpokládat, že čím vyšší je míra inflace, tím méně je daná země důvěryhodná pro zahraniční investory. Míra inflace je měřena pomocí deflátoru HDP, který není založen na spotřebním koši, ale zahrnuje všechny produkty vyrobené v dané ekonomice, není tedy omezen pouze na změnu cen spotřebitelského zboží. Data pro hrubý domácí produkt a míru inflace byly taktéž získány z databáze Světové Banky (World Bank, 2017a).

Poslední skupina proměnných má geografický charakter. První z nich je nerostné bohatství, které je determinováno geografickou polohou konkrétního státu v rámci afrického kontinentu. Závislost států na nerostných surovinách je aproximováno podílem vývozu paliv, kovů a nerostných rud na celkovém exportu zboží. S přihlédnutím k velkým zahraničním investicím v oblasti těžby ropy a jiných nerostných surovin se tento ukazatel jeví jako nejvhodnější (zejména vzhledem k tomu, že pro indikátor, který by měřil celkový objem vývozu primárních komodit, nebyla dostupná data). U této proměnné (NATURAL) lze předpokládat významný a pozitivní efekt na přímé zahraniční investice. Data byla čerpána ze statistické databáze Světové banky (World Bank, 2017a). Další geografickou proměnnou v modelu je geografická poloha, respektive zda je země vnitrozemská či přímořská. Existují dvě varianty, jak tuto proměnnou v modelu zastoupit. Jednou z možností je vzdálenost státu od moře či oceánu, nebo lze vytvořit dummy proměnnou. V této práci bude využita druhá možnost, kdy vnitrozemskost reflektuje dummy proměnná, jež nabývá hodnotu jedna, pokud je země vnitrozemská. Lze očekávat spíše negativní efekt na příliv FDI s ohledem na empirickou teorii, která předpokládá, že vnitrozemské státy jsou zatíženy vysokými náklady na dopravu. Tento předpoklad je v kontextu Afriky o to silnější, neboť africké státy trpí nízkou rozvinutostí infrastruktury.

Právě kvalita infrastruktury je neméně významným faktorem přílivu FDI. Nejedná se jen o kvalitu dopravních komunikací, ale i inženýrských sítí a telekomunikačních služeb. Ukazatelem kvality infrastruktury bude v analýze počet předplacených telefonů na 100 obyvatel. Data pro tuto proměnnou byly získány

z databáze Světové Banky (World Bank, 2017a), přičemž proměnná je v modelu zastoupena zlogaritmovanou formou (log_INFRA).

Samozřejmě existuje velké množství dalších faktorů, jenž mohou na základě jiných výzkumů představovat významné determinanty přímých zahraničních investic, avšak možnosti modelu jsou limitovány. Častou překážkou je i fakt, že statistické údaje vztahující se k Africe jsou neúplné. Následující tabulka 4 shrnuje všechny použité proměnné v této analýze.

Tabulka 4 – Použité proměnné v analýze

Název	Popis	Jednotka	Zdroj dat
FDIsp (log)	Objem FDI na obyvatele	USD, běžné ceny	UNCTADstat (2017)
NATURAL	Podíl paliv, kovů a rud na celkovém exportu zboží	Procento z exportu zboží	World Bank (2017a)
OPENNESS (log)	Podíl obchodu na HDP	Obrat obchodu na celkovém HDP	World Bank (2017a)
INFRA (log)	Počet předplacených mobilních telefonů	Počet telefonů na 100 obyvatel	World Bank (2017a)
GDPpp (log)	Hrubý domácí produkt na osobu	USD, v paritě kupní síly, konstantní ceny 2011	World Bank (2017a)
LAND	Vnitrozemský stát	dummy (=1, pokud je stát vnitrozemský)	
INFLATION	Inflace	Míra růstu vyjádřená pomocí HDP deflátoru	World Bank (2017a)
CORR	Korupce	Index, hodnoty od 0 (nejvíce zkorumpované) do 100 (státy bez korupce)	Transparency International (2017)
LAW	Kvalita právního státu	Index, hodnoty od -2, 5 (nejhorší) do 2, 5 (nejlepší)	World Bank (2017b)
STABILITY	Politická stabilita a absence násilí	Index, hodnoty od -2, 5 (nejhorší) do 2, 5 (nejlepší)	World Bank (2017b)
PRIMAR	Podíl dětí navštěvující primární vzdělání	Procento zapsaných dětí z celkového počtu dětí v daném věku	World Bank (2017a)
LIFEEXP (log)	Očekávaná délka dožití při narození	Roky	World Bank (2017a)

4.1.2 Metoda analýzy

Tato analýza faktorů přímých zahraničních investic v Africe je založena na regresní analýze panelových dat. Pro účely regrese jsou využity metody fixních efektů (*Fixed-effects model*, FE model) i metody náhodných efektů (*Random-effects model*, RE model). První metoda předpokládá korelaci individuálních specifických efektů s regresory, do modelu však nelze zahrnout regresory, které se v čase nemění, neboť metoda je založena na odstranění všech časově konstantních efektů. Tato skutečnost je hlavním důvodem, proč nejsou v regresi využity obě avizované metody, neboť jedna z vybraných proměnných (LAND) je dummy proměnnou, která se v čase nemění.

Metoda náhodných efektů předpokládá, že individuální specifické efekty jsou nezávislé na regresorech, tudíž mezi nimi neexistuje korelace a individuální efekty se stanou součástí chybového členu. Výhodou tohoto modelu je, že umožňuje zkoumat vliv proměnné LAND na závislou proměnnou $\log\_FDI_{sp}$. Na druhou stranu FE model dokáže odhadnout časově konstantní specifické efekty jednotlivých pozorování (tj. jednotlivých afrických států).

Přestože jsou z výše uvedeného důvodu použity obě metody, teoreticky správnou může být vždy jen jedna. K rozhodnutí, která metoda je vhodnější, lze využít několika statistických testů. V této analýze je aplikován Mundlakův test, který lze na rozdíl od Hausmanova testu použít i v případě, že je v regresních modelech kontrolováno pro heteroskedasticitu a pořadovou korelaci v rámci skupiny (prostřednictvím robustních směrodatných chyb). Model pro analýzu faktorů přílivu přímých zahraničních investic v Africe je tedy specifikován jako:

$$\log\_FDI_{sp(i,t)} = \alpha + \beta_1 \text{NATURAL}_{(i,t)} + \beta_2 \log\_OPENNESS_{(i,t)} + \beta_3 \log\_INFRA_{(i,t)} + \beta_4 \log\_GDP_{pp(i,t)} + \beta_5 \text{INFLATION}_{(i,t)} + \beta_6 \text{CORR}_{(i,t)} + \beta_7 \text{LAW}_{(i,t)} + \beta_8 \text{STABILITY}_{(i,t)} + \beta_9 \text{PRIMAR}_{(i,t)} + \log\_LIFEEXP_{(i,t)} + \varepsilon_{(i,t)}$$

i .....jednotlivé státy

t .....časová období

α .....trendový člen umožňující posun průsečíku v čase

ε .....chybový člen

Základní model tvoří nezávislé proměnné NATURAL, log_OPENNESS, log_INFRA a log_GDPpp. V dalších třech modelech jsou přidávány institucionální faktory, sociální faktory, další ekonomické (INFLATION) a geografické (LAND) faktory. Všechny tyto modely budou odhadovány jak pomocí metody fixních efektů, tak pomocí metody náhodných efektů, přičemž vždy bude uveden výsledek Mundlakova testu, který bude indikovat, které výsledky by měly být považovány za správné z hlediska statistické teorie (a která by tudíž měly být interpretovány).

4.2 Výsledky a diskuse

Výsledky výchozího modelu i jeho variant pro různé proměnné shrnuje tabulka 5. Všechny výsledky a interpretace uvedené níže platí pouze za podmínky *ceteris paribus*⁴⁶. Na základě výsledků Mundlakova testu pro každý model lze na 1% hladině významnosti za správné považovat výsledky metody náhodných efektů. Toto zjištění je v rozporu s předpokladem, že budou interpretovány výsledky modelů fixních efektů.

První dva sloupce tabulky 5 demonstrují výsledky definovaného základního modelu, který potvrzuje stanovené předpoklady na základě zkoumané literatury. Nerostné suroviny jsou pozitivním a významným determinanem přílivu přímých zahraničních investic do Afriky. Tento výsledek říká, že pokud se vývoz nerostných surovin zvýší o 1 %, tak se objem investic per capita zvýší o 0,8 %, pokud kontrolujeme pro všechny ostatní proměnné. Podobně lze interpretovat také výsledky pro otevřenost ekonomiky, infrastrukturu a ekonomickou úroveň země. Všechny výše zmíněné determinanty jsou významné na 1% hladině významnosti, tudíž je lze považovat za velmi důležité determinanty FDI v Africe. Celkově bylo tedy tímto modelem vysvětleno přes 74 % variability závislé proměnné.

V druhé regresi byly k základnímu modelu přidány dummy proměnná LAND a INFLATION. Jak již bylo uvedeno výše, modelem s fixními efekty nelze testovat dummy proměnnou LAND, neboť se v čase nemění. Nicméně v modelu s náhodnými efekty má tato proměnná záporné znaménko u koeficientu, což naznačuje, že vnitrozemskost států snižuje objem v afrických státech. Toto zjištění odpovídá předpokladu, avšak výsledek není statisticky významný ani na 10% hladině významnosti. Pokud je ale proměnná LAND testována samostatně, statisticky

---

⁴⁶ *Ceteris paribus*, tedy za jinak stejných podmínek znamená, že výsledek zkoumaného vlivu nezávislé proměnné na závislou proměnnou je platný, pouze pokud všechny zbývající závislé proměnné se nezmění.

významná je; nevýznamnost vnitrozemskosti se tedy projevuje v případě, kdy je kontrolován vliv ostatních proměnných. Determinant ekonomické stability (proměnná INFLATION) je statisticky nevýznamný, což potvrzuje zjištění například Anyanwu a Yameogo (2015) a Suleimana et al. (2015). Tento výsledek může být způsoben například také skutečností, že africké státy trpí všeobecně vysokou inflací, a proto se nejedná o důležitý faktor pro zahraniční investory, neboť tento problém berou v úvahu. Otázkou tedy je i (ne)vhodnost použití inflace jako proxy pro ekonomickou stabilitu v africkém kontextu.

Třetí model testuje institucionální proměnné. Index vnímání korupce je statisticky významným faktorem, byť jen na 5% hladině významnosti. Pozitivní koeficient této proměnné říká, že čím nižší je korupce (tj. čím vyšší je hodnota indexu), tím více přímých zahraničních investic je v dané zemi.⁴⁷ Toto zjištění je konzistentní s předchozími studiemi (například Asiedu, 2006). Tento výsledek popírá tvrzení některých autorů, kteří tvrdí, že vysoká míra korupce může pozitivně ovlivňovat výši FDI, a to především na africkém kontinentu. Druhá proměnná v tomto modelu, indikátor politické stability a absence násilí (STABILITY), není statisticky významná. Stejně tomu je i v případě proměnné měřící vládu zákonu (LAW). Pravděpodobným důvodem statistické nevýznamnosti obou uvedených proměnných je jejich vzájemná kolinearita (tj. vysoká korelace), zvýrazněná jejich kolinearitou s proměnnou CORR.⁴⁸

---

⁴⁷ Tato proměnná je založená na CPI indexu, který říká, že čím více bodů země v daném roce získá, tím méně je zkorumpovaná.

⁴⁸ Na základě předpokladu vzájemné kolinearity institucionálních faktorů byly jednotlivé proměnné podrobeny korelační analýze. Testy ukázaly, že zde existuje vysoká korelace mezi těmito proměnnými (CORR vs. STABILITY = 0,669, CORR vs. LAW = 0,834, STABILITY vs. LAW = 0,779). Pokud jsou proměnné testovány jednotlivě pouze s proměnnými ze základního modelu, proměnná CORR je kladná a statisticky významná, což odpovídá výsledkům modelu, který zahrnuje všechny tři institucionální proměnné. Totožný výsledek má i proměnná LAW, která je záporná a statisticky nevýznamná. Nicméně pokud je proměnná STABILITY testována samostatně, je záporná a statisticky významná na 10% hladině významnosti i v modelu s náhodnými efekty. Tedy její nevýznamnost je pravděpodobně způsobena v třetím modelu kolinearitou s dalšími dvěma institucionálními proměnnými, avšak ve čtvrtém modelu je důvod pravděpodobně jiný.

Tabulka 5 – Regresní modely a jejich výsledky

Závislá proměnná: log_FDIsp								
Proměnné/ Model	1		2		3		4	
	FE	RE	FE	RE	FE	RE	FE	RE
NATURAL	0,010** (0,004)	0,008*** (0,003)	0,011*** (0,004)	0,008*** (0,003)	0,008* (0,004)	0,006* (0,003)	0,013** (0,006)	0,009** (0,004)
log_OPENNESS	0,842*** (0,246)	0,905*** (0,222)	0,366 (0,486)	0,490 (0,439)	0,813*** (0,218)	0,898*** (0,209)	0,679** (0,270)	0,817*** (0,275)
log_INFRA	0,165*** (0,024)	0,170*** (0,020)	0,146*** (0,030)	0,157*** (0,024)	0,168*** (0,038)	0,174*** (0,032)	0,076** (0,033)	0,105*** (0,033)
log_GDPpp	1,062*** (0,390)	0,963*** (0,200)	1,474*** (0,546)	1,185*** (0,299)	1,026** (0,409)	0,898*** (0,171)	1,740*** (0,482)	1,189*** (0,210)
LAND			×	-0,016 (0,200)				
INFLATION			0,002 (0,003)	0,001 (0,002)				
CORR					0,194** (0,093)	0,222** (0,089)		
LAW					-0,456 (0,326)	-0,312 (0,271)		
STABILITY					-0,082 (0,148)	-0,077 (0,134)	-0,276* (0,143)	-0,171 (0,122)
PRIMAR							0,018* (0,010)	0,017** (0,009)
log_LIFEEXP							-0,366 (0,234)	-0,430* (0,237)
R ²	0,731	0,742	0,692	0,713	0,722	0,749	0,665	0,712
F-test	54,04***		34,20***		18,51***		17,76***	
Wald chi2		297,25***		276,18***		198,84***		214,79***
Mundlakův test		4,60 (0,330)		14,11 (0,049)		6,92 (0,437)		11,96 (0,102)
Počet pozorování	687	687	708	708	515	515	404	404

Poznámka: Čísla v závorkách udávají velikost směrodatných chyb odhadovaných regresních koeficientů. U Mundlakova testu hodnoty v závorkách udávají výši p-hodnot. Regresní koeficienty jsou: ***signifikantní na 1% hladině významnosti; **signifikantní na 5% hladině významnosti; *signifikantní na 10% hladině významnosti. Na základě zjištění odlehle proměnné, byla z modelů během testování vyřazena země Burundi.

Poslední z modelů testuje sociální skupinu faktorů a pro kontrolu politické stability byla zařazena i proměnná STABILITY, jež v předchozím modelu korelovala s CORR. V tomto modelu je STABILITY statisticky významným determinantem FDI na 10% hladině významnosti pouze v modelu s fixními efekty, tedy z hlediska statistické teorie nelze tento výsledek v daném modelu interpretovat. Tedy proměnná STABILITY nemá vliv na příliv přímých zahraničních investic do Afriky. Efekt této

proměnné je v této regresi ovlivněn jinými proměnnými, které mají větší vliv na příliv FDI. Výsledek tedy říká, že politická nestabilita a násilí nemají vliv na přímé zahraniční investice, pokud země disponuje jinými, významnějšími faktory.

Pokud jde o již zmíněné sociální proměnné v tomto modelu, proměnná PRIMAR⁴⁹ aproximující vzdělanostní složku lidského kapitálu je statisticky významným a pozitivním determinantem objemu přímých zahraničních investic v Africe, a to na 5% hladině významnosti. Proměnná (log_LIFEEXP) měřící zdravotnickou složku lidského kapitálu je negativní a statisticky významná na 10% hladině významnosti. Záporná hodnota koeficientu je překvapivá, neboť indikuje, že čím nižší je očekávaná délka dožití, tím větší je objem FDI v dané zemi. Toto zjištění je nekonzistentní s výsledky předešlých studií (Alsan, Bloom a Canning, 2006; Desbordes a Azémar, 2008). Možným vysvětlením by mohla být skutečnost, že státy, které jsou v Africe známy vysokým objemem FDI, jsou zároveň státy s nízkou očekávanou délkou života.

Kromě reportovaných výsledků byly testovány i některé další faktory, které by měly mít na základě nastudované literatury vliv na objemy FDI v rozvojových státech. Když však tyto proměnné (například velikost vládních výdajů v poměru k HDP či ekonomický růst) byly použity v modelech zaměřených na africké státy, ukázaly se jako nevýznamné.

---

⁴⁹ Proměnná PRIMAR má velký počet chybějících dat, a proto počet pozorování klesl na pouhých 404.

4.3 Shrnutí hlavních výsledků regresní analýzy

Ze zkoumaných modelů vyplývá několik důležitých závěrů pro identifikaci faktorů objemu přímých zahraničních investic v Africe:

1. Přírodní zdroje jsou pozitivním a statisticky významným determinantem FDI v Africe. Vyšší podíl nerostných surovin na exportu tedy implikuje i vyšší objem FDI.
2. Otevřenost ekonomiky je na základě analýzy jedním z nejdůležitějších determinantů přímých zahraničních investic v Africe. To naznačuje, že produkce zahraničních firem v afrických státech je zaměřena na vývoz, tedy africký kontinent láká především vertikální investice. Tento determinant je pozitivní a statisticky významný ve třech testovaných modelech.
3. Kvalita infrastruktury je pozitivním a významným determinantem FDI v Africe. Toto zjištění je velmi důležité pro budoucí rozvoj Afriky, neboť africké státy mají velmi nízkou kvalitu infrastruktury. Pokud se tedy vlády jednotlivých států zaměří na zkvalitňování dopravních koridorů, elektrifikaci, mobilní technologie či vodovody, mají šanci získat větší objem soukromého kapitálu v podobě přímých zahraničních investic.
4. Nejvýznamnějším determinantem je, na základě regrese, ekonomická úroveň státu. Tento výsledek tedy potvrzuje, že i v případě afrických států je ekonomická úroveň a kupní síla (velikost trhu) významným determinantem přímých zahraničních investic.
5. Geografická poloha státu má v případě vnitrozemskosti negativní vliv na objem FDI, nicméně v našem modelu není statisticky významná.
6. Ekonomická stabilita měřená mírou inflace není statisticky významným determinantem objemu FDI v Africe.
7. Index vnímání korupce je statisticky významný, a pozitivním determinantem objemu FDI v Africe. To znamená, že čím nižší je míra korupce, tím je větší objem FDI.
8. Vláda zákona není statisticky významným faktorem přímých zahraničních investic, což naznačuje, že zahraniční firmy jsou v Africe ochotny investovat bez ohledu na právní (ne)jistotu.
9. Politická stabilita a absence násilí je negativním a statisticky nevýznamným faktorem objemu FDI.

10. Vzdělání jako součást kvality lidského kapitálu je pozitivním a statisticky významným determinantem přímých zahraničních investic.
11. Zdraví populace je statisticky významným, ale negativním faktorem. Jedná se o překvapivý výsledek, protože odporuje předpokladu i empirické literatuře. S rostoucí očekávanou délkou života tady klesá objem přímých zahraničních investic v Africe.

Závěr

Přímé zahraniční investice jsou velmi diskutovaným tématem v souvislosti s ekonomickým rozvojem a jejich schopností kompenzovat nedostatek domácího soukromého kapitálu v rozvojových státech. Přímé zahraniční investice však mohou mít i negativní efekt na hostitelskou zemi, nicméně pokud jsou splněny určité předpoklady, FDI mají spíše pozitivní dopady.

Tato práce se zaměřila na fenomén přímých zahraničních investic v Africe, tedy region s nejnižším objemem soukromého kapitálu, zejména přímých zahraničních investic. V první kapitole byla zodpovězena první výzkumná otázka, zaměřená na motivace nadnárodních korporací investovat v rozvojových státech. V této části byly nejen identifikovány motivace firem, ale také byly teoreticky definovány přímé zahraniční investice a možnosti, jak může zahraniční společnost vstupovat na zahraniční trhy prostřednictvím FDI. Jednu z podkapitol tvoří i pozitivní a negativní dopady FDI v rozvojových státech a součástí je i krátká historie FDI na globální úrovni.

Druhá kapitola se snaží odpovědět na výzkumnou otázku vztahující se k aktuálním trendům FDI v Africe a jejich porovnání s jinými rozvojovými regiony. I když dochází k navyšování přímých zahraničních investic v Africe, zůstává tento kontinent cílem nejmenšího objemu FDI ze všech porovnávaných regionů. Africké státy získaly vyšší objem FDI i přesto, že ceny hlavních afrických komodit významně klesly. Afrika byla také zasažena zpomalující ekonomikou Číny, která patří mezi největší zahraniční investory na kontinentu a zároveň je také velkým obchodním partnerem mnoha afrických států. V tom samém roce se lépe dařilo severní Africe, naopak Subsaharská Afrika byla silněji zasažena nízkými cenami nerostných surovin. I v následujících letech budou hrát ceny nerostných surovin velkou roli pro příliv FDI, nicméně se předpokládá, že větší podíl investic bude směřovat do zpracovatelského průmyslu, a především pak do sektoru služeb.

Třetí kapitola pojednává o determinantech přímých zahraničních investic. Na základě rešerše předchozích studií byly identifikovány nejvýznamnější faktory FDI v Africe a pomocí regresní analýzy panelových dat byly následně otestovány v poslední, tedy čtvrté kapitole. Pro analýzu byl využit jak model fixních efektů, tak model náhodných efektů. Na základě Mundlakova testu bylo zjištěno, že správné výsledky poskytuje metoda náhodných efektů. Tyto výsledky pak byly interpretovány. Vliv jednotlivých faktorů na objem per capita FDI v Africe byly testovány pomocí čtyř

různých modelů. Bylo zjištěno, že mezi nejvýznamnější determinanty patří závislost země na vývozu nerostných surovin, otevřenost ekonomiky vůči zahraničnímu obchodu, ekonomická úroveň země, kvalita infrastruktury, nízká míra korupce a kvalita lidského kapitálu. Mezi další významný determinant patří i zdraví populace, avšak výsledky tohoto determinantu nejsou konzistentní s výsledky jiných studií na stejné téma. I tento výsledek je však vysvětlitelný v kontextu určité specifčnosti afrického kontinentu. Tento faktor může být ovlivněn například velkým objemem FDI ve státech, které těží ropu, přičemž se nacházejí v oblastech s častějším výskytem tropických nemocí.

Tato práce identifikovala významné determinanty přímých zahraničních investic v Africe, které mohou pomoci jednotlivým státům k úspěšnému rozvoji. Vlády afrických států by se tedy měly zaměřovat na strategie, které podpoří investiční prostředí v jejich zemi a zároveň eliminují co nejvíce možných negativních efektů. Přímé zahraniční investice jsou totiž vhodným zdrojem soukromého kapitálu v zemích, kde je ho nedostatek. Zde pak mohou pozitivně působit směrem k nastartování ekonomického růstu a lidského rozvoje.

Seznam literatury

- Acar, S. Eris, B., a Tekce, M. 2012. The effect of foreign direct investment on domestic investment: Evidence from MENA countries. *European Trade Study Group*. URL <<http://www.etsg.org/ETSG2012/Programme/Papers/143.pdf>>
- AfDB/OECD/UNDP.2016. African Economic Outlook 2016: *Sustainable Cities and Structural Transformation*. Paris: OECD Publishing.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/aeo-2016-en>
- Ahmed, J., Martinez-Zarzoso, I. 2013. Blessing or curse: The stabilizing role of remittances, foreign aid and FDI to Pakistan, Discussion Papers, Center for European Governance and Economic Development Research, No. 153
- Aizenman, J., Marion, N. 2001. THE MERITS OF HORIZONTAL VERSUS VERTICAL FDI IN THE PRESENCE OF UNCERTAINTY. NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH: Working Paper 8631.
<http://www.nber.org/papers/w8631.pdf>
- Alsan, M., D. E. Bloom a D. Canning. 2006. The Effect of Population Health on Foreign Direct Investment Inflows to Low- and Middle-Income Countries. *World Development*, 34 (4). URL <https://people.stanford.edu/malsan/sites/default/files/alsan_health_fdi.pdf>
- Amatori, F., Jones, G. (eds) 2003. *Business History around the World*. New York, WY: Oxford Univesity Press.
- Amusa, K., Monkam, N., Viegi, N. 2016. Foreign aid and Foreign direct investment in Sub-Saharan Africa: A panel data analysis. ERSA (Economic Research Southern Africa) working paper 612. URL<https://econrsa.org/system/files/publications/working_papers/working_paper_612.pdf>
- Anyanwu, J. C. 2011. Determinants of Foreign Direct Investment Inflows to Africa, 1980–2007. African Development Bank: Working Paper series No. 136.
<https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/WORKING%20136%20Determinants%20Of%20Foreign%20Direct%20Investment%20Inflow%20To%20Africa%201980-2007%20AS.pdf>
- Anyanwu, J. C., Yameogo, N. D. 2015. What Drives Foreign Direct Investment into West Africa?: An Empirical Investigation. *African Development Review*, 27: 199–215. doi:10.1111/1467-8268.12141
- Asiedu, E. 2002. ‘On the Determinants of Foreign Direct Investment to Developing Countries: Is Africa Different?’. *World Development*, 30 (1): 107-19.

- Asiedu, E. 2006. Foreign Direct Investment in Africa: The Role of Natural Resources, Market Size, Government Policy, Institutions and Political Instability. World Institute for Development Economics Research. Research Paper 24. URL < <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/rp2005-24.pdf>>.
- Asiedu, E. 2013. Foreign Direct Investment, Natural Resources and Institutions. International Growth Centre Working Paper. URL < <https://www.theigc.org/wp-content/uploads/2014/09/Asiedu-2013-Working-Paper.pdf>>
- Bartels, F. L., Napolitano, F., Tissi, N. E. 2014. FDI in Sub-Saharan Africa: A longitudinal perspective on location-specific factors (2003–2010). *International Business Review*. (23). 516–529.
- Bartels, F. L., Napolitano, F., Tissi, N. E. 2014. FDI in Sub-Saharan Africa: A longitudinal perspective on location-specific factors (2003–2010). *International Business Review*. (23). 516–529.
- Bokpin, G. A. 2017. Foreign direct investment and environmental sustainability in Africa: The role of institutions and governance. *Research in International Business and Finance* 39. URL < <http://doi.org/10.1016/j.ribaf.2016.07.038>>
- Busse, M., a Hefeker, C. 2007. Political risk, institutions and foreign direct investment. *European journal of political economy*, 23(2), 397-415. doi:10.1016/j.ejpoleco.2006.02.003
- Busse, M., Hefeker, C. 2007. “Political Risk, Institutions and Foreign Direct Investment.” *European Journal of Political Economy* 27(2): 397–415.
- Breivik, A.-L. 2014. Determinants of Chinese FDI in Africa: An econometric analysis. University of Bergen. <http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/8000/117913260.pdf?sequence=1>
- Cantah, W. G., Wiafe, E. A., Adams. A. 2013. Foreign direct investment and trade policy openness in Sub-Saharan Africa. Munich Personal RePEc Archive Paper, 58074. URL < <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/58074/>>
- Collier, P. 2007. *The Bottom Billion: Why the Poorest Countries are Failing and What Can Be Done About It*. Oxford: Oxford University Press.
- Coniglio, N. D., Prota, F., Seric, A. 2014. Foreign Direct Investment, employment and wages in sub-Saharan Africa. *RESEARCH, STATISTICS AND INDUSTRIAL POLICY BRANCH WORKING PAPER 05/2014*. Vienna: United Nations Industrial Development Organization. http://www.unido.org/fileadmin/user_media/Services/PSD/WP05_2014_Foreign_direct_investment_employment_and_wages_subSaharan_Africa.pdf

- Czechinvest. 2017. Společné podniky – Joint Ventures.
<http://www.czechinvest.org/joint-ventures>
- Česká národní banka. 2015. Obecný metodický popis a komentář k vývoji přímých zahraničních investic za referenční rok 2014.
https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2014_CZ.pdf
- Dalberg. 2013. Impact of the Internet in Africa: Establishing conditions for success and catalysing inclusive growth in Ghana, Kenya, Nigeria and Senegal.
http://www.impactoftheinternet.com/pdf/Dalberg_Impact_of_Internet_Africa_Full_Report_April2013_vENG_Final.pdf
- De Rooij, Ch. 2007. When do firms pursue brownfield over greenfield investments?: A comparison of wholly owned entry modes in the international market place.
http://chidero.nl/i/media/publications/2007__christderooij__paper__when_do_firms_pursue_brownfield_over_greenfield_investments.pdf
- Demirhan, E. y Masca, M. (2008). Determinants of Foreign Direct Investment Flows to Developing Countries: A Cross-Sectional Analysis. *Prague Economic Papers, University of Economics, Prague*, Vol. 2008, No. 4 356-369.
- Deng, P. 2009. Why do Chinese firms tend to acquire strategic assets in international expansion?. *Journal of World Business* 44, 74–84.
http://www.rcmewhu.com/upload/file/20150527/20150527094931_1700.pdf
- Desbordes, R. a C. Azémar. 2008. Public Governance, Health and Foreign Direct Investment in Sub-Saharan Africa. URL <
http://www.gla.ac.uk/media/media_107181_en.pdf>
- Diffen. 2017. Franchising vs. Licensing. Diffen.com. Diffen LLC, 12 January.
http://www.diffen.com/difference/Franchising_vs_Licensing
- Dömeland, D., Sander, F. G. 2007. *Growth in African Small Countries*. The World Bank. <http://siteresources.worldbank.org/INTDEBTDEPT/Resources/468980-1206974166266/4833916-1206989877225/DomelandGilSander200704.pdf>
- Duce, M. 2003. Definitions of Foreign Direct Investment (FDI): a methodological note. *Banco de España*. <https://www.bis.org/publ/cgfs22bde3.pdf>
- Dunning J.H. 1981. Explaining the International Direct Investment Position of Countries: Towards a Dynamic or Developmental Approach. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 119.

- Dunning, J. & Dilyard, J. (1999) Towards a general paradigm of foreign direct and foreign portfolio investment. *Transnational Corporations*, 8(1): 1-52.
- Dunning, J. H. 1977. Trade, location of economic activity and the MNE: A search for an eclectic approach. In: Ohlin, B., Hesselborn, P. O., Wijkman, P. M. *The international allocation of economic activity* London: Macmillan.
- Dunning, J. H. 2000. The eclectic paradigm as an envelope for economic and business theories of MNE activity. *International Business Review*. 9.
- Dunning, J. H., Lundan, S. M. 2008. *Multinational Enterprises and the Global Economy* . Second Edition. Northampton, UK: Edward Elger Publishing, Inc.
- Dupasquier, Ch., Osakwe, P. N. 2005. Foreign Direct Investment in Africa: Performance, Challenges and Responsibilities. African Trade Policy Centre no. 21, Economic Commission for Africa.
<http://repository.uneca.org/bitstream/handle/10855/12601/bib.%2053710.pdf?sequence=1>
- Epstein, G. The Role and Control of Multinational Corporations in the World Economy. In: Michie, J. (ed). *The Handbook of Globalization*, Second Edition. Oxford: University of Oxford, UK.
- EY. 2015. EY's attractiveness survey Africa 2015: Making Choices.
<http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-africa-attractiveness-survey-2015-making-choices/%24FILE/EY-africa-attractiveness-survey-2015-making-choices.pdf>
- Faeth, I. 2009. DETERMINANTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT – A TALE OF NINE THEORETICAL MODELS. *Journal of Economic Surveys*, 23: 165–196. doi:10.1111/j.1467-6419.2008.00560.x
- Forbes. 2016. The Emerging Economies That Will Shine in 2016, *Forbes*, 9 March 2016, <http://www.forbes.com/sites/forbesinternational/2016/03/09/the-emerging-economies-that-will-shine-in-2016/#227b17b9604c>
- Franco, Ch., Rentocchini, F., Marzetti, G. V. 2008. Why do firms invest abroad? An analysis of the motives underlying Foreign Direct Investments. *Journal of International Business Law* 9 (1/2), 42–65.
- FRED (Federal Reserve Bank of St. Louis). 2017. Crude Oil Prices: West Texas Intermediate (WTI) - Cushing, Oklahoma. URL
<https://fred.stlouisfed.org/series/DCOILWTICO/downloaddata>

- Fruman, C. 2016. Why does efficiency-seeking FDI matter?. *The World Bank*, 5 February. <http://blogs.worldbank.org/psd/why-does-efficiency-seeking-fdi-matter>
- Galeza, T., Chan, J. 2015. What is Direct Investment?. *Finance & Development* 52 (3), 34–35. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2015/09/basics.htm>
- Gallup, J. L., Sachs, J. D., Mellinger, A.D. 1998. “Geography and Economic Development,” National Bureau of Economic Research Working Paper No. w6849.
- Ghemawat, P., Pisani, N. 2013. Are Multinationals Becoming Less Global?. *Harvard Business Review*, 28 October. <https://hbr.org/2013/10/are-multinationals-becoming-less-global>
- Global Justice Now. 2016. 10 biggest corporations make more money than most countries in the world combined. URL <<http://www.globaljustice.org.uk/news/2016/sep/12/10-biggest-corporations-make-more-money-most-countries-world-combined>>
- Goldstein, I., R, A. 2005. Foreign Direct Investment vs Foreign Portfolio Investment. *Working Paper 11047*. Cambridge: National Bureau of Economic Research. <http://www.nber.org/papers/w11047.pdf>
- Gorodnichenko, Y., Svejnar, R., Terrell, K. 2007. What Does FDI Have Positive Spillovers? Evidence from 17 Emerging Market Economies. Discussion Paper No. 3079. Boon: Institute of Labour Economics. <http://ftp.iza.org/dp3079.pdf>
- Hansen, M. W., Pederson, T. a Peterson, B. 2009. MNC strategies and linkage effects in developing countries. *Journal of World Business*. 44 (2). URL <[doi:10.1016/j.jwb.2008.05.002](https://doi.org/10.1016/j.jwb.2008.05.002)>
- Harzing, A.-W. 2002. Aquisitions versus Greenfield Investments: International Strategy and Management of Entry Modes. *Strategic Management Journal* 23, 211–227. http://www.statistica.unimib.it/utenti/p_matteo/lessons/RM/Article1.pdf
- Hines. 2007. Get Your International Business Terms Right. *CBSnews.com*, 20 August. <http://www.cbsnews.com/news/get-your-international-business-terms-right/>
- Hirst, P., Thompson, G., Bromley, S. 2009. *Globalization in Questions*. Third Edition. Cambridge, UK: Polity Press.
- Hyatt, P. 2015. Greenfield investment strategies offer high risks and high rewards for highly motivated exporters. *Trade Ready*, 10 September,

<http://www.tradeready.ca/2015/fittskills-refresher/greenfield-investment-strategies-offer-high-risks-high-rewards-highly-motivated-exporters/>

Cheng, Y.-M. 2006. Determinants of FDI Mode Choice: Acquisition, Brownfield, and Greenfield. *Canadian Journal of Administrative Sciences* 23 (3), 202-220.

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1936-4490.2006.tb00627.x/epdf>

IMF. 2016. *World Economic Outlook*. London and Washington: International Monetary Fund. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/update/01/>

Investopedia.2016. Green Field Investment.

<http://www.investopedia.com/terms/g/greenfield.asp>

Jaworek M., Kuzel M. 2015. Transnational Corporations in the World Economy: Formation, Development and Present Position. *Copernican Journal of Finance & Accounting*, 4(1), 55–70. [http:// dx.doi.org/10.12775/CJFA.2015.004](http://dx.doi.org/10.12775/CJFA.2015.004)

Jones, G. 2005. Restoring a Global Economy, 1950–1980. Harvard Business School, 22 August. <http://hbswk.hbs.edu/item/restoring-a-global-economy-19501980>

Jones, G. 2010. Multinational Strategies and Developing Countries in Historical Perspective. Working Paper 10-076. Harvard Business School.

<http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/10-076.pdf>

Jones, G., Zeitlin, J. (eds). 2008. *The Oxford Handbook of Business History*. Noew York, NY: Oxford University Press.

Jorgenson, A.K., 2007. Does foreign investment harm the air we breathe and the water we drink? A cross-national study of carbon dioxide emissions and organic water pollution in less-developed countries 1975–2000. *Orga. Environ.* 20, 137–156.

Kamaly, A. 2014. Does FDI Crowd in or out Domestic Investment? New Evidence from Emerging Economies. *Modern Economy*, (5). URL <

<http://dx.doi.org/10.4236/me.2014.54038>>

Kandiero. T., Chitiga, M. 2006. Trade Openness and Foreign Direct Investment in Africa. *South African Journal of Economic and Management Sciences*, 9(3), 355-370.

Kariuki, C. 2015. The Determinants of Foreign Direct Investments in the African Union. *Journal of Economics, Business and Management*, 3 (3). URL <

<http://www.joebm.com/papers/207-A00016.pdf>>

- Ketkar, K. W., Murtuza, A., Ketkar, S. L. 2005. Impact of corruption on foreign direct investment and tax revenues. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 17: 313–341.
- KRUGELL, W. 2005. THE DETERMINANTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN AFRICA. In: Gilroy, B., Gries, T., Naudé, W. (eds), *Multinational Enterprises, Foreign Direct Investment and Growth in Africa: South African Perspectives* 49, Berlin: Physica-Verlang GmbH & Co.
- Kudina, A., Jakubiak, M. 2008. The Motives and Impediments to FDI in the CIS. OECD: Global Forum on International Investment VII. <http://www.oecd.org/investment/globalforum/40401047.pdf>
- Kurtishi-Kastrati, S. 2013. The Effects of Foreign Direct Investments for Host's Country Economy. *European Journal of Interdisciplinary Studies*, 5 (1). URL < <http://www.ejist.ro/files/pdf/369.pdf>>
- Liang, F. H. 2006. Does Foreign Direct Investment Harm the Host Country's Environment? Evidence from China. Haas School of Business. URL < http://faculty.haas.berkeley.edu/fenliang/research/pollution&fdi/fdi_pollution.pdf>
- Lipsey, R. E. 1999. The role of foreign direct investment in international capital flow. *NBER Working Paper 7094*. <http://www.nber.org/chapters/c9801.pdf>.
- Lipsey, R. E. 2001. FOREIGN DIRECT INVESTMENT AND THE OPERATIONS OF MULTINATIONAL FIRMS: CONCEPTS, HISTORY, AND DATA. *NBER Working Paper 8665*. <http://www.nber.org/papers/w8665.pdf>
- Lipsey, R. E., Sjöholm, F. 2004. The impact of inward FDI on host countries: why such different answers?. Does foreign direct investment promote development. URL < https://piie.com/publications/chapters_preview/3810/02iie3810.pdf>
- Meier zu Selhausen, F. P. 2009. On Geography and Institutions as Determinants of Foreign Direct Investment. A cross country comparative analysis of sub-Saharan African relative to developing countries. No. 200906. Cátedra de Cooperación Internacional y con Iberoamérica (COIBA), Universidad de Cantabria. URL < <http://www.ciberoamericana.com/documentos/coibaworkingpapers/geografia%20e%20instituciones%20como%20determinantes%20de%20la%20IED.pdf>>
- Meyer, K. 2015. What is “strategic asset seeking FDI”? *Multinational Business Review*, 23(1), 57-66.
- Moran, T. H. 1998. *Foreign Direct Investment and Development: The New Policy Agenda for Developing Countries and Economies in Transition*. Washington: Institute for International Economics.

- Moreira, S. B. 2009. THE DETERMINANTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT: What is the evidence for Africa?. P O I É S I S Paper, 2 (1). URL <
https://comum.rcaap.pt/bitstream/10400.26/4445/1/14_2009_POIESIS_paper.pdf>
- Morisset, J. 2000. Foreign direct investment in Africa: policies also matter. Policy Research Working Paper, (2481). World Bank Publications.
- Munzwembiri, P. 2014. What you need to know about recent FDI trends in Africa. Mail & Guardian Africa, 9 July. <http://mgafrica.com/article/2014-07-09-what-you-need-to-know-about-recent-fdi-trends-in-africa>
- Neary, P. nedatováno. *World Economy FDI: The OLI Framework*. University of Oxford and CEPR. <http://users.ox.ac.uk/~econ0211/papers/pdf/fdiprinceton.pdf>
- Nkechi, O. A., Okezie, O. K. 2013. Investigating the Interaction between Foreign Direct Investment and Human Capital on Growth: Evidence from Nigeria. *Asian Economic and Financial Review*, 3 (9), 1134-1151. [http://www.aessweb.com/pdf-files/3\(9\)%201134-1151.pdf](http://www.aessweb.com/pdf-files/3(9)%201134-1151.pdf)>
- Noorbakhsh, F., Paloni, A. 2001. Human Capital and FDI Inflows to Developing Countries: New Empirical Evidence. *World Development*. 29 (9).
- Odén. B. 2005. Foreign Direct Investments in Africa – Do They Reduce Poverty?. SIDA. URL <
http://www.sida.se/contentassets/aa8923f8b10a402f81ef5ae055add607/foreign-direct-investments-in-africa---do-they-reduce-poverty_1633.pdf>
- OECD. 2002. *Foreign Direct Investment for Development: Maximising benefits, minimising costs*. Paris, France: OECD Publications.
- OECD. 2008a. *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment fourth edition*. Paris: Organization for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/daf/inv/investmentstatisticsandanalysis/40193734.pdf>
- OECD. 2008b. *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*. Paris: Organization for Economic Co-operation and Development. <http://www.oecd.org/corporate/mne/1922428.pdf>
- OECD. 2014. *Implementing the latest international standards for compiling foreign direct investment statistics: ASSET/LIABILITY VERSUS DIRECTIONAL PRESENTATION*. Organization for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/daf/inv/FDI-statistics-asset-liability-vs-directional-presentation.pdf>

- OECD. 2016. FDI in Figures. Organization for Economic Co-operation and Development. <http://www.oecd.org/corporate/FDI-in-Figures-April-2016.pdf>
- Olatunji, L., & Shahid, M. S. (2015). FDI and Economic Growth in Nigeria: A Co-integration Analysis. *Business and Economic Research*, 5(1), 243-261.
- Onyeiwu, S., Shrestha, H. 2004. Determinants of foreign direct investment in Africa. *Journal of Developing Societies*, 20, 89–106.
- Patterson, N., Montanjees, M., Motala, J., Cardillo, C. 2004. Foreign Direct Investment: Trends, Data Availability, Concepts, and Recording Practices. Washington, DC: International Monetary Fund. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fdi/2004/fditda.pdf>
- Pediaa. 2015. Difference between Multinational and Transnational. Pediaa.com, 3 November. <http://pediaa.com/difference-between-multinational-and-transnational/>
- PICHANIČ, M. 2004. Mezinárodní management a globalizace. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, ISBN 80-7179-886-X.
- Pradhan, J. P. 2010. Strategic assets-seeking activities of emerging multinationals: Perspectives on foreign acquisitions by Indian pharmaceutical MNEs. *Organizations and Markets in Emerging Economies* 1 (2).
- Quazi, R., Vemuri, V. and Soliman, M. (2014) "Impact of Corruption on Foreign Direct Investment in Africa," *International Business Research*, 7 (4).
- Ramondo, N., Rappoport, V., Ruhl, K. J. 2014. Horizontal versus Vertical Foreign Direct Investment: Evidence from U.S. Multinationals. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.639.7166&rep=rep1&type=pdf>
- Rugman, A.M., Brewer, T. L (eds). 2001. *The Oxford Handbook of International Business*. New York, NY: Oxford University press.
- Shah, M. H. 2016. The Effect of Macroeconomic Stability on Inward FDI in Abstract African Developing Countries. *International Journal of Business Studies Review*. 1 (1).
- Shangquan, G. 2000. Economic Globalization: Trends, Risks and Risk Prevention. CDP Background Paper, (1). http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/cdp_background_papers/bp2000_1.pdf

- Sichei, M.M., Kinyondo, G. 2012. Determinants of Foreign Direct Investment in Africa: A Panel Data Analysis. *Global Journal of Management and Business Research*, 12(18), 85-97.
- Smith, Malinda, ed. 2006. Beyond the 'African tragedy': discourses on development and the global economy. Ashgate Publishing, Ltd.
- Suleiman, N. N., Kaliappan S. R., a N. W. Ismail. 2015. Determinants of Foreign Direct Investment: Empirical Evidence from Southern Africa Customs Union (SACU) Countries. *International Journal of Economics and Management*. 9 (1) URL < <http://econ.upm.edu.my/ijem/vol9no1/1.%20Determinants%20of%20Foreign%20Direct%20Investment.pdf>>
- Suleiman, N. N., Kaliappan, S. R. Ismail, N. W. 2015. Determinants of foreign direct investment: Empirical Evidence from Southern Africa Customs Union (SACU) Countries. *International Journal of Economics & Management*, 9 (1).
- The Telegraph. 2015. The biggest companies in the world in 2015. [Telegraph.co.uk](http://www.telegraph.co.uk/business/2016/02/11/the-biggest-companies-in-the-world-in-2015/), 22 July. <http://www.telegraph.co.uk/business/2016/02/11/the-biggest-companies-in-the-world-in-2015/>
- Transparency International. 2017. *Corruption Perceptions Index*. <http://www.transparency.org/research/cpi/overview>
- UNCTAD. 2007. DEFINITIONS AND SOURCES. *World Investment Report 2007: Transnational Corporations, Extractive Industries and Development*, 245-249. http://unctad.org/en/Docs/wir2007p4_en.pdf
- UNCTAD. 2010. *World Investment Report 2010: Investing in a Low-Carbon Economy*. United Nations Conference on Trade and Development. Switzerland: United Nations Publication. http://unctad.org/en/docs/wir2010_en.pdf
- UNCTAD. 2015. *World Investment Report 2015: Performing International Investment Governance*. United Nations Conference on Trade and Development. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf
- UNCTAD. 2016a. *Global Investment Trends Monitor No. 22*. United Nations Conference on Trade and Development. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaeia2016d1_en.pdf
- UNCTAD. 2016b. *World Investment Report 2016: Investor Nationality: Policy Challenges*. United Nations Conference on Trade and Development. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf

- UNCTAD. 2016c. *Foreign Direct Investment*.
[http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Foreign-Direct-Investment-\(FDI\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Foreign-Direct-Investment-(FDI).aspx)
- UNCTADstat. 2017. *Data Center: Foreign Direct Investment*.
<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96740>
- UNECA. 2013. DIASPORA REMITTANCES AND OTHER FINANCIAL FLOWS IN AFRICA. URL http://www.uneca.org/sites/default/files/uploaded-documents/AEC/2013/aec_sent_29_july_2013.pdf
- Vadlamannati, K. Ch. a Cooray, A. 2012. What drives FDI policy liberalization? An empirical investigation CAMA (Centre for Applied Macroeconomic Analysis, Australian National University) Working Paper 27. URL < http://www.uni-heidelberg.de/md/awi/professuren/intwipol/krishna_fdi.pdf>
- Velnamby, T., Achchuthan, S. and Kajanathan, R. 2014. Foreign Direct Investment and Economic Growth: Evidence from Sri Lanka. *International Journal of Business and Management*, 9, 140-148. URL <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ibr/article/viewFile/33628/20272>.
- Wei, S.-J. 2000, How Taxing is Corruption on International Investors?, *Review of Economics and Statistics*, 82 (1). "
- Wilhelms, S. K. S. 1998. Foreign direct investment and its determinants in emerging economies. *African Economic Policy Paper: Discussion Paper No. 9*, USAID, Washington D. C. http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnacf325.pdf
- Wilkins, M. 2001. The History of Multinational Enterprise. In: Rugman, A.M., Brewer, T. L (eds). *The Oxford Handbook of International Business*. New York, NY: Oxford University press.
- World Bank (2017a). *World Development Indicators*.: <http://data.worldbank.org/indicator>
- World Bank (2017b). *Worldwide Governance Indicators*. <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>
- WTO. 2013. *World Trade Report 2013: Factors shaping the future of world trade*. Geneva: World Trade Organisation.
https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report13_e.pdf

Přílohy

Příloha 1 – Seznam afrických států podle Světové banky (státy zařazené do regresní analýzy)

Alžírsko	Jihoafrická republika	Nigérie
Angola	Jižní Súdán	Republika Kongo
Benin	Kamerun	Rovníková Guinea
Botswana	Kapverdy	Rwanda
Burkina Faso	Keňa	Senegal
Burundi	Komory	Seychely
Côte d'Ivoire	Lesotho	Sierra Leone
Čad	Libérie	Somálsko
Demokratická republika Kongo	Libye	Středoafriická republika
Džibutsko	Madagaskar	Súdán
Egyptská arabská republika	Malawi	Svatý Tomáš a Princův ostrov
Eritrea	Mali	Swazijsko
Etiopie	Maroko	Tanzanie
Gabon	Mauritánie	Togo
Gambie	Mauritius	Tunisko
Ghana	Mosambik	Uganda
Guinea	Namibie	Zambie
Guinea-Bissau	Niger	Zimbabwe